

AJANKUVA KANSAKOULULAULUISSA 1940- JA 1950-LUVUILLA
IKÄIHMISTEN LAPSUUDEN MUSIIKKIMUISTOJA

Annika Tammela

Maisterintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Musiikkikasvatus

Musiikin, taiteen ja
kulttuurin tutkimuksen laitos

Kevät 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Tammela Annika Suvi Maria	
Työn nimi Ajankuva kansakoululauluissa 1940- ja 1950-luvuilla: ikäihmisten lapsuuden musiikkimuistoja.	
Oppiaine Musiikkikasvatus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2018	Sivumäärä 114 + 4 liitettä (36 sivua)
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tässä maisterintutkielmassa tarkastelen, millaisia lauluja 1940- ja 1950-lukujen eli sota- ja jälleenrakennusajan kansakouluissa käytettiin ja miksi. Tutkin, miten ajalla vallinneet arvot ja ilmiöt eli <i>ajankuva</i> näyttäytyy käytyissä laulukirjoissa ja niiden sisältämissä lauluissa. Tutkin myös, millaisia lauluja ajalla kansakouluun käyneet, nyt ikäihmiset, muistavat lapsuusajoiltaan ja miksi, ja tarkastelin, näyttäytyykö ajankuva laulumuistoissa. Sotajalla vallitsevia kasvatuksellisia arvoja olivat isänmaanrakkaus ja luterilainen kristillisyys, jälleenrakennusajalla kansalaiskasvatus ja demokratia (mm. Syväoja 2004). Haastattelujen perusteella pyrin selvittämään, muistetaanko lapsena itse laulettuja koululauluja paremmin kuin radiosta kuultuja iskelmiä. Tutkimuksen tarkoitus on valottaa, millainen rooli lapsuuden ajan kansakoululauluilla voi olla ikäihmisen elämässä vielä tänä päivänä.</p> <p>Tutkimus on muodoltaan laadullinen ja lähestymistapa fenomenologis-hermeneuttinen. Analysoin sisällöllisesti ja kvantifioiden viittä eri laulukirjaa, jotka ovat olleet yleisiä Suomen kansakouluissa tutkimallani ajalla. Kategorisoin kirjojen sisältämiä lauluja niiden sanoitusten ja sisältöjen perusteella, vertailin erilaisten teemojen esiintymistä laulukirjoissa ja tarkastelin kirjojen sisällöllistä painottumista. Kirjoissa oli eniten luontoon, isänmaallisuuteen ja hengellisyyteen liittyvää materiaalia.</p> <p>Haastattelin seitsemää naisikäihmistä, jotka ovat käyneet vetämässäni lauluryhmässä Jyväskylän NNKY:llä. Teemahaastatteluna toteutettuja haastatteluja tarkastelin <i>muistitietona</i>, jonka avulla haastatteluissa esiin tulevia muistoja voidaan lähestyä historiallisena tosiasiana, kuten kirjallisia lähteitä (Ks. Peltonen 2002; Portelli 2006). Haastateltavat eivät kokeneet koulun lauluilmapiiriä patrioottiseksi, vaikka he muistavat useita isänmaallisia ja maakuntalauluja. Kodin ilmapiiri koettiin vielä 1950-luvulla osittain sodan värittämäksi, ja hengellisyys läpileikkasi aikaa laulumuistoissa. Luontoon liittyviä, hengellisiä, joulu- sekä lastenlauluja koettiin tärkeiksi.</p> <p>Vaikka patrioottisuutta henkivät laulut tuntuivat irrallisilta tai kristillisten laulujen laulattaminen näyttäytyisi nykyaikaisen arvomaailman valossa epäeettiseltä, on huomioitava, että ne ovat tämän ajan ikäihmiselle se laulusto, jota he muistavat vielä muistisairaanaakin. Lapsuuden musiikkikokemukset sisältävät niin vahvoja tunteita, että ne säilyvät muistissa vaikeasta muistisairaudesta huolimatta (Huotilainen & Peltonen 2017). Siksi ikäihmisten laulattamisessa tulisikin ottaa entistä enemmän mukaan laulatettavien lapsuuden ajan koululauluja, vaikka niissä olisi sellaista materiaalia, jota laulattaja itse ei kokisi tärkeäksi.</p>	
Asiasanat Kansakoululaulut, 1940-luku, 1950-luku, sota-aika, jälleenrakennusaika, ajankuva, musiikkimuistot, muistitietotutkimus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja -	

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO	3
1 JOHDANTO	5
2 KANSAKOULU 1940- JA 1950-LUVUILLA: ISÄNMAALLISUUDESTA KANSALAISKASVATUKSEEN	7
2.1 Talvi- ja jatkosodan vaikutuksia koulunkäyntiin.....	8
2.2 Musisointi jälleenrakennusajan kansakoulussa	11
2.3 Laulusuositukset ajan opetussuunnitelmissa	13
3 1940- JA 1950-LUKUJEN KOTIEN MUSIIKILLINEN ILMAPIIRI.....	16
3.1 Radio ja viihdemusiikki	16
3.2 Musiikin harrastusmahdollisuuksia	19
4 LAPSUUSMUISTOT	22
4.1 Musiikkikokemukset ihmisen olemassaolon kokonaisuudessa	22
4.2 Muistot ja muistelu	24
4.2.1 Tapahtumamuisti ja rekonstruktio.....	24
4.2.2 Kollektiiviset muistot	26
4.2.3 Musiikki ja muisti.....	27
4.3 Ikäihminen musiikin muistelijana	29
5 TUTKIMUSASETELMA.....	32
5.1 Tutkimuskysymykset	32
5.2 Tutkimusmenetelmä ja aineisto	33
5.4 Koululaulukirjojen analyysi	34
5.6 Haastattelujen toteutus ja analyysi.....	37
5.6.1 Haastateltavat.....	38
5.6.2 Haastattelujen toteutus.....	40
5.6.3 Haastatteluaineiston analyysi	41
5.7 Eettisyys- ja luotettavuuskysymykset.....	44
5.8 Tutkijan rooli.....	46
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	49

6.1	Koulun laulukirjojen sisällöt	49
6.1.1	Laulukirjoja läpileikkaava hengellisyys.....	55
6.1.2	Isänmaanrakkaus ja suhde muihin kansoihin	57
6.1.3	Luonto- ja kansanlaulut.....	60
6.1.4	Lasten maailma.....	62
6.1.5	Työn ja aatteen laulut	65
6.1.6	Muut laulut.....	67
6.2	Ajankuva laulukirjoissa: luonto, koti, uskonto ja isänmaa	67
6.3	Laulumuistot kansakoulusta	71
6.3.1	Laulutunnit ja laulukoe	71
6.3.2	Musiikki koulun juhlissa	74
6.3.3	Isänmaallisuus ja sota laulumuistoissa	77
6.3.4	Kansakoulun hengellinen perintö.....	79
6.3.5	Mieleen jääneet laulukirjat.....	81
6.4	Musisointi lapsuudenkodissa ja harrastuksissa	82
6.5	Haastateltavien nykyinen suhde musiikkiin	86
6.6	Ajankuva laulumuistoissa	91
6.7	Tulosten luotettavuus.....	96
7	POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	98
7.1	Miksi tietyt laulut ovat jääneet mieliin?.....	99
7.2	Kansakoululaulujen rooli haastateltavien elämässä	103
7.3	Lopuksi	107
8	LÄHTEET	111
	LIITTEET	115
	LIITE 1: Lomake haastateltaville	115
	LIITE 2: Tutkimuslupahakemus.....	116
	LIITE 3: Teemahaastattelun runko.....	117
	LIITE 4. Laulukirja-analyysit	118

1 JOHDANTO

Olen neljä vuotta vetänyt ikäihmisten *Lauletaan ja Kuunnellaan* -lauluryhmää eli LaKu:a Jyväskylän Nuorten Naisten Kristillisellä Yhdistyksellä eli NNKY:llä. Ryhmä kokoa vielä hyväkuntoisia, eläkeikäisiä naisia laulamaan yhteislauluja ja kuuntelemaan musiikkia *Lauantain toivottujen levyjen* hengessä. Tämä koko perheen suosikiohjelma tuli radiosta lauantaisin vuodesta 1935 alkaen (Yle 2018) ja lauluryhmäläiset ovat kuunnelleet ohjelmaa jo lapsena. Ohjelmassa tuli ensin puoli tuntia klassista ja toinen puolituntinen kevyttä musiikkia, jota ei välttämättä kuullut muualta tuon ajan suomalaisissa kodeissa (Malinen & Tamminen 2017, 294).

Kullakin kerralla LaKu-ryhmässä on tietty teema, ja muutaman kerran vuodessa teemaksi valikoituu kansakoululauluja. Näillä kerroilla olen huomannut ryhmäläisten laulavan keskimääräistä innokkaammin. Suosittu aihepiiri on myös vuodesta toiseen sota-ajan iskelmät, joita sekä lauletaan että kuunnellaan alkuperäislevytyksinä. Tuntuu, että ryhmäläiset kuitenkin muistaisivat lapsuudenaikaiset, itse laulamansa laulut paremmin kuin myöhemmin kuullut iskelmät. Käytössä on laulujen sanat ja joskus nuotitkin, mutta koululaulut muistetaan yleensä ulkoa. Joihinkin lauluihin osataan jopa edelleen niihin liittyvät leikit tai liikkeet, joita ryhmäläiset leikkivät.

Ryhmän laulajat ovat pääosin eläneet lapsuuttaan sotien ja jälleenrakennuksen aikana 1940- ja 1950-luvuilla. Yhteislauluiksi valitut koululaulut ovat mielestäni usein hengellisiä tai isänmaallisia, mikä herätti mielenkiintoni tutkimukseen aiheesta. Minua kiinnostaa, miksi ryhmäläiset muistavat ja haluavat laulaa juuri tämän tyyppisiä lauluja. Nykykoulussa hengellinen ja isänmaallinen materiaali on melko vähäistä, joten herää kysymys, ovatko yhteiskunnan ilmiöt ja arvot sodan aikana ja sen jälkeen heijastuneet koululauluihin ja vaikuttaneet niiden valintaan ja käyttöön? Entä heijastuuko tämä *ajankuva* myös laulumuistoissa? Selvitän, millainen kansakoulu oli sota- ja jälleenrakennusajalla ja millaisia laulun opetuksen suositukset olivat tuohon ai-

kaan. Lisäksi kuvaan kotien musiikki-ilmapiiriä ja harrastusmahdollisuuksia 1940- ja 1950-lukujen lapsen näkökulmasta.

Yhdeksi tärkeäksi tutkimuskysymykseksi nousi, millaisia lauluja tuolla ajalla kouluun käyneet muistavat ja miksi niitä muistetaan. Kiinnostava näkökulma on myös, millainen rooli kansakoululauluilla on nykyään ikäihmisten elämässä? Lauletaanko niitä vielä ja ovatko ne tärkeitä? Selvittääkseni, miten merkittäviä koululaulut ovat verrattuna muihin ajan musisointimahdollisuuksiin, otan huomioon muualta opitut sävelmät, kuten radiosta, äänilevyiltä ja harrastuksista tutuksi tulleet laulut.

Aineistonani käytän ajan koululaulukirjoja ja lauluryhmä LaKu:sta tutkimukseen valikoituneiden kävijöiden haastatteluja. Kirjojen avulla selvitän laulujen sisältöjen painottumista, ja haastattelut toimivat muistitietoaineistona, jonka avulla peilaan muistoja koululaulukirjoissa esiintyvään ajankuvaan. Teoriaosiossa tarkastelen kansakoulua ajan kasvatusarvojen ja laulunopetuksen näkökulmasta ja esittelen, millaisista lähtökohdista opetussuunnitelmat ja lauluvalikoimat on laadittu. Tarkastelen myös muistia ja muistamista lapsuuden laulumuistoihin liittyen ikäihmisen näkökulmasta.

Tutkimukseni on jatkumoa muun muassa Erja Kososen tutkimuksille kansakoulun laulumuistoista. Jukka Sairanen taas on tutkinut suomalaisten musiikkikäyttäytymistä iän ja eri aikakausien ilmauksena 1990-luvulla ja esittää tutkimuksessaan, että sotavuosiin ja niiden jälkeiseen aikaan liittyvä musiikki saattaa yhdistää määrätyn ikäryhmän omaksi musiikkisukupolvekseen (Sairanen 1997, 318). Mielenkiintoista oman tutkimukseni kannalta onkin, miten talvi- ja jatkosota ja niiden jäljet ovat näyttäytyneet kansakouluikäisille tyttölapsille lauluissa ja musiikissa. Vaikka lapset eivät ole ehkä ymmärtäneet sotien ja jälleenrakennuksen merkitystä, ovat niiden aikana laulettu laulut vaikuttaneet laulajien käsitykseen yhteiskunnasta, kotimaasta ja muista maista. Lapsuudessa usein toistuneet laulut ovat sisältäneet annoksen ajan arvoja, mikä saattaa selittää sitä, miksi suomalaiset ikäihmiset kerta toisensa jälkeen toivovat hengellisiä ja isänmaallisia lauluja.

2 KANSAKOULU 1940- JA 1950-LUVUILLA: ISÄNMAALLISUUDESTA KANSALAISKASVATUKSEEN

Suomessa oli 1970-luvulle asti käytössä rinnakkaiskoulujärjestelmä, jossa kaikki aloittivat ensimmäisen luokkansa kansakoulussa, mutta osa pyrki kolmen tai neljän kansakouluvuoden jälkeen oppikouluun, kertovat Malinen ja Tamminen (2017). Oppikouluun pääsivät ne, joilla oli taitoja ja joiden perheessä oli taloudellisia resursseja. Kansakoulun penkille jääneet oppilaat joutuivat käymään vielä kaksivuotisen jatkokoulun, jos eivät jatkaneet oppikouluun. Kaikkia lapsia koskeva oppivelvollisuuslaki astui voimaan vuonna 1921. (Malinen & Tamminen 2017, 309–310.)

Syväoja (2004) nimittää 1900-luvun kasvatustieteissä *isänmaanrakkauden* yhdeksi tärkeimmistä yhteiskunnallisista hyveistä. 1940-luvulla koulukasvatuksen eettisiä ihanteita olivat myös itsekuri, rehellisyys, järjestys, kuuliaisuus ja kunnioitus. Kansakoulun opettajalla tuli olla vielä toisen maailmansodan jälkeisiin aikoihin saakka erityinen kutsumus opettajuuteensa. Opettajan arvoista kristillisyyttä oli näkyvin, ja vasta sotien jälkeen demokraattisuus tuli tämän tilalle. (Syväoja 2004, 91, 115–117.)

1940-luku alkoi Suomessa talvisodan keskellä ja Euroopassa riehui toinen maailmansota, kuvaa Vahtola (2002). Suomen ulkopoliittiset linjaukset vaikuttivat myös koululaitokseen niin sotien aikana kuin sen jälkeenkin. Talvisota päättyi keväällä 1940, mutta sitä seurasi pitkä jatkosota vuosina 1941–1944 ja Lapin sota 1945. Vahtolan mukaan Suomi kesti sodat pitkälti siksi, että sen yhteiskunta säilyi lujana ja yksimielisenä sodan merkityksestä. Rauhanehdot saneltiin syyskuussa 1944 ja ne herättivät kansalaisissa pelkoa ja katkeruutta. (Vahtola 2002, 368–379.) Syväoja (2004) huomauttaa, että Suomen hävittyä Neuvostoliitolle oli tärkeää luoda luottamussuhde naapurivaltioon. Tämä aiheutti monin paikoin sensuuria, järjestöjen lakkauttamisia ja vaikutti opetussuunnitelmaan. Koulujen ja seminaarien oppikirjoja tarkastettiin, ettei niissä annettaisi ”erheellisiä tietoja ulkomaiden oloista”, mikä tarkoitti käytännössä

äärioikeistolaisten kannanottojen ja Neuvostoliittoa halventavien ilmaisujen poistamista. (Syväoja 2004, 203.)

Syväoja (2004) nostaa esiin väitteen, jonka mukaan talvisodan yhteinen puolustushenki ei olisi ollut mahdollista ilman kansakoulun tekemää sivistystyötä. Koko maan kattava koululaitos oli tehokas väline kansakunnan rakentamisessa, sillä sivistyksen avulla kaikki vielä 1900-luvun alkupuolella eri suuntiin kääntyneet poliittiset ryhmittymät puhalsivat sodassa yhteen hiileen Neuvostovaltaa vastaan. Syväoan mukaan isänmaallisuus muuttui sotien jälkeisen poliittisen äkkikäänteen myötä kansalaiskasvatukseksi, vaikka isänmaanrakkaus oli pitkään Suomen kansakoululaitoksen toinen valta-aate uskonnon ohella. Uuden aatteen keskeisiä tekijöitä olivat sosiaaliset taidot ja tasa-arvoisuus. (Syväoja 2004, 117, 258.)

Puhuttaessa 1940- ja 1950-lukujen kansakoulusta voidaan havaita kaksi linjausta, joista ensimmäinen on isänmaallis-uskonnollisiin arvoja korostava *sota-aika* vuosina 1939-1945 ja sen jälkeen aina 1960-luvun alkuun asti kestänyt *jälleenrakennusaika*. Vaikka hallinnollisesti koululaitoksen linjaukset muuttuivatkin sotien jälkeen kohti demokraattista kansalaiskasvatusta, eivät muutokset välttämättä näkyneet paikallistasolla joissakin kouluissa vielä 1950-luvun lopullakaan.

2.1 Talvi- ja jatkosodan vaikutuksia koulunkäyntiin

Jo ennen talvisodan syttymistä syksyllä 1939 monien suomalaisten koulujen toiminnot häiriintyivät Euroopassa virinneen sotatilan vuoksi, toteaa Laaksonen (2002). Itärajan maaseudulla ja suurissa kaupungeissa koulut sulkivat tilapäisesti ovensa ensimmäisen Moskovan neuvottelukierroksen käynnistyttyä. Itäistä Suomea lukuun ottamatta pikkupaikkakunnilla koulunkäynti jatkui normaalisti, kunnes talvisota puhkesi 30. marraskuuta 1939. Laaksonen mukaan muutama päivä talvisodan syttymisen jälkeen kouluhallitus kielsi koulunkäynnin koulurakennuksissa, jotka luovutettiin sotaviranomaisten käyttöön. Opettajat kuitenkin pyrkivät opettamaan oppilai-

ta muissa tiloissa tai jopa kotonaan. (Laaksonen 2002, 206–207.) Talvisota päättyi maaliskuussa 1940 ja koulunkäyntiä jatkettiin normaalisti, selvittää Korppi-Tommola (2002). Kuitenkin jatkosodan alku kesällä 1941 venytti kouluvuoden aloituksen vasta marraskuulle, ja myöhemmin kevättalvella 1944 suurpommitukset keskeyttivät monen kaupunkikoulun käynnin. (Korppi-Tommola 2002, 202.)

Laaksonen (2002) havainnollistaa sodan käytännön vaikutuksia opetukseen. Jatkosodan myötä koulun kasvatustavoitteisiin päätettiin tuoda lisää isänmaallista henkeä ja lapsiin haluttiin valaa maanpuolustustahtoa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Sotilaskasvatus näkyi alaluokkien musiikin, uskonnon, historian ja maantiedon opetuksessa. (Laaksonen 2002, 208.) Kosonen (2011) mainitsee laulun säilyneen sotien aikana yhtenä koulun oppiaineista, vaikka muita aineita oli karsittu (Kosonen 2011, 4).

Sodan aikana isänmaallinen kasvatushenki muuntui jopa paikoin Suur-Suomi-henkiseksi, väittää Tepora (2010). Koulun arvot heijastivat yhteiskunnan luterilaista kasvatusihannetta, jossa palveluhenkisyttä, kuuliaisuutta, ahkeruutta, ja siveellisyyttä pidettiin kunnan kansalaisen perusominaisuuksia. Tärkeäksi maanpuolustus-henkeä nostattavaksi metodiksi nostettiin laulut ja virret. Teporan mukaan kouluissa laulettiin paljon sankarihautajaisista tuttua *Ateenalaisten laulua*, *Lippulaulua* ja *Sillanpään marssilaulua*. (Tepora 2010, 55–56.)

Sotien jälkeen rauhaan siirryttäessä vaadittiin paljon uudelleenjärjestelyjä Suomen koulutoiminnoissa, kertoo Laaksonen (2002). Taakse jäänyt sota näkyi opettajakunnan naisvaltaistumisena, ja perusopetuksessa ilmeni myös paljon lasten sosiaalipsykologisia ongelmia. Oppilasmäärät kohosivat pian niin suureksi, että ryhmäkokoja oli pakko suurentaa, sillä varat eivät riittäneet uusien luokkatilojen rakentamiseen, saati uusien koulujen perustamiseen. (Laaksonen 2002, 211.) Malinen ja Tamminen (2017) toteavat, että koululaiset jaettiin monessa koulussa aamu- ja iltavuoroihin. Iltapäivävuorolaiset saattoivat tulla kotiin vasta puoli seitsemän maissa illalla ja näin yhteinen aika perheissä väheni. (Malinen & Tamminen 2017, 312.)

Malinen ja Tamminen (2017) jatkavat, että moni koulurakennus oli tuhoutunut sodassa ja koulupula oli huutava. Menetetyiltä alueilta oli tullut lähes 50 000 evakkolasta, jotka piti saada kouluun. Koulujen jälleenrakentamiseen ryhdyttiin heti sodan päätyttyä, mutta vielä lukuvuonna 1951–1952 lähes tuhat koulupiiriä oli vailla omaa koulurakennusta. Harvaan asutuille seuduille perustettiin supistettuja eli yksiopettajaisia kouluja, joissa alakoululaiset kävivät vain kuusi viikkoa alkusyksystä ja kuusi viikkoa loppukeväästä. Talvella alakoululaiset kävivät koulua kerran viikossa, muina aikoina opetettiin yläkoululaisia. (Malinen & Tamminen 2017, 313–314.)

Rantala (2005) on tutkinut kansakoulunopettajien kirjeenvaihtoa sotien ajalta, ja kirjeiden perusteella sota vaikutti vahvasti myös opettajiin. Miehet joutuivat rintamalle, naisopettajat jäivät opettajantyön ohella kotirintamalle Lottina ohjaamaan Pikkulottia. Moni eli toivossa, että saisi vielä nähdä Suomen suurena ja vapaana, sekä kansan yksimielisenä voimia vaativassa jälleenrakennustyössä. Aikaa läpileikkaava kristillisyytä näkyy kansakoulun opettajien välisessä kirjeenvaihdossa: ”*Antakoon Jumala armonsa ja siunauksensa rakkaalle maaillemme ja kansallemme...*”. Puolison tai pojan menettäneet uskoivat, että isänmaa tarvitsi tätä uhria, ja rukoiltiin, että Jumala antaisi voimaa sankarien omaisille ja jaksamista oman työn suorittamiseen. (Rantala 2005, 100–102, 127.)

”... jokainen on niin sydämestään mukana työssä maan ja kansan parhaaksi ja uskoo Jumalan siunaavan Suomeamme ja rakasta kansaamme. Niin minäkin uskon. --- Eikö olekin ihana asia, että lapsemme saavat elää vapaaksi lunastetussa maassa!” (Rantala 2005, 130.)

Sodan päätyttyä ajateltiin, että suomalaisten on kannettava kohtalonsa ja opittava erehdyksistä, todetaan eräässä Rantalan (2005) kirjassa olevassa kirjeessä. Opettajat halusivat kasvattaa uuden sukupolven liikaa tunteilua välttämällä henkisesti vapaaksi ja ruumiillisesti vahvaksi, jotta nuoret kestäisivät taakan, joka siirtyisi myöhemmin heidän hartioilleen. (Rantala 2005, 158.) Kun suuret ikäluokat astuivat koulutielle, erään koulun opettaja kertoi kirjeessään vuonna 1948, miten raskaita pitkät työpäivät olivat hänelle ja hänen vaimolleen:

”Koulu alkaa klo 8. Klo 12 tulee toinen ”satsi” ja klo 18 kolmas, joka poistuu klo 21. Meillä on siis koulua 13 tuntia päivässä kahteen pekkaan.” (Rantala 2005, 186.)

Sodan vaikutuksia koulunkäyntiin sen aikana ja vielä pitkään sen päättymisen jälkeen ei voida ohittaa puhuttaessa 1940- ja 1950-luvun kansakoulusta. Opettaja opetti persoonallaan, ja henkisen taakan lisäksi myös opettajan fyysisesti raskaat päivät saattoivat vaikuttaa siihen, millainen kuva koulunkäynnistä on lapsille jäänyt. Lisäksi ajan kasvatusaatteet ja arvot näkyivät oppilaan arjessa myös laulutunnilla.

2.2 Musisointi jälleenrakennusajan kansakoulussa

Jälleenrakennusajaksi mielletään ajanjakso vuosien 1944-1959 välillä, määrittävät Malinen ja Tamminen (2017). Tällöin Suomi sai raskaat sotavuodet päätökseen ja siirtyi niukkuudesta kohti hyvinvointia ja kulutusyhteiskuntaa. 1950-luvun puolivälissä suomalaisilla oli jo selvästi enemmän rahaa kulttuuriin ja vapaa-aikaan, kuten teattereihin tai ulkona syömiseen. (Malinen & Tamminen 2017, 10-11.) Lasken sotavuosiin osittain vielä vuoden 1945, jolloin käytiin Pohjois-Suomen oloihin vaikuttanut Lapin sota. Näin jälleenrakennusajaksi muodostuu ajanjakso vuoden 1945 loppupuolelta vuoden 1959 lopulle.

Kososen (2011) mukaan 1950-luvun musiikinopettaja oli alan ammattilainen tai pitkän linjan harrastaja, jolla oli hallussa piano tai harmoni sekä laulusto. Oppilaiden äänenmuodostukseen ei oikeastaan kiinnitetty huomiota. Vaikka yhteiskunta koki muutoksia sotien aikana ja sen jälkeen, laulunopetuksessa mentiin aina peruskoulu-aikaan (1973) asti 1930-luvun materiaalin pohjalta. Kerättyjen muistojen perusteella Kosonen väittää artikkelissaan, että kansakoulusukupolvi on innokas laulamaan ja he osaavat edelleen lauluja, sillä lauluja kirjoitettiin itse ylös ja opeteltiin ulkoa. Koska opettaja oli auktoriteetti, hänen henkilökohtaiset ominaisuutensa näkyivät opetuksessa ja myös lauluvalinnoissa. (Kosonen 2011, 6.)

Kosonen jatkaa, että hengellisyys näkyi koulumaailmassa vahvasti vielä 1950-luvulla: joka aamu tai vähintään kerran viikossa keräännyttiin aamuhartauteen. Vuoden 1952 opetussuunnitelman mukaan hartaudessa tuli olla yhteislaulu ja siihen liittyvä raamatunkohta tai muu kertomus, sekä ”vakavat sanat jostakin oppilaalle läheisestä kysymyksestä”. (Kosonen 2011, 3.) Pihkala ja Pihkala (2016) kertovat yleisiä ajan virsiä olleen esimerkiksi *Totuuden henki*, *Ystävä sä lapsien*, *Herraa hyöää kiittäkää* ja *Soi kunniaksi Luojan* (Pihkala & Pihkala 2016, 123).

Pihkala ja Pihkala tarkentavat, ettei kouluissa ollut tuohon aikaan juurikaan soittimia, mutta joillakin kouluilla saattoi olla oma orkesteri. Koulun laulutunnit olivat tärkeä osa musiikkikasvatusta, sillä musiikkioppilaitoksia oli harvassa. Erityisesti virret, isänmaalliset laulut ja maakuntalaulut opeteltiin Pihkalan ja Pihkalan mukaan ulkoa. Laulutunnilla opitut laulut ovatkin säilyneet monen tuon ajan lapsen muistissa ja niitä on voitu myöhemmin siirtää jälkipolville. (Pihkala & Pihkala 2016, 169.)

Kouluvuoden kierrossa tärkeimpiin kohokohtiin kuuluivat kuusijuhla joulun alla, äitienpäiväjuhla toukokuussa ja Suvivirteen päättyvä kevätjuhla, kertovat Pihkala ja Pihkala (2016). Jo reippaasti ennen joulua saatettiin aloittaa harjoittelu kuusijuhlaa varten, ja koulun juhliin harjoitellut laulut esitettiin yhteislauluina, kuoro- tai sooloesityksinä. Tiernapojat oli suosittu ohjelmanumero 50-luvun kuusijuhlassa. Äitienpäivänä kouluilla pidettiin usein äitienpäiväjuhlia, joissa ohjelmana oli yleensä puhujia, runonlausuntaa ja musiikkiesityksiä. (Pihkala & Pihkala 2016, 169; 251–254)

Yleisiä koulun laulukirjoja Suomessa 1940- ja 1950-luvuilla ovat olleet Wilho Siukosen *Laulukirja: Koulun ja kodin lauluja* (1937), Lauri Parviaisen *Koulun Laulukirja* (1949), J. N. Vainion *Valistuksen laulukirja: koulujen ja nuorison tarpeeksi* (1953), Olavi Pesosen *Laulukirja* (1954) sekä Olavi Ingmanin *Laula sinäkin: Koulun laulukirja* (1954), joita tarkastelen tutkimukseni yhteydessä. (Siukonen 1937; Parviainen 1949; Vainio 1953; Pesonen 1954; Ingman 1954.)

2.3 Laulusuositukset ajan opetussuunnitelmissa

Läpi 1900-luvun oli keskustelua kansakoulun oppiaineista ja tuntijaosta eri oppiaineiden kesken, valaisee Kosonen (2011). Laululle oli jo vuoden 1916 suunnitelmassa ehdotettu kaksi viikkotuntia, mikä vakiintui ja säilyi lähes koko vuosisadan lukuun ottamatta vuoden 1946 tuntijakoa, jossa laulua oli vain yksi viikkotunti kansakoulun yläluokilla. (Kosonen 2011, 2.) Koska tutkimukseni keskittyy laulujen sisältöön ja niissä heijastuvaan ajankuvaan, tarkastelen opetussuunnitelmia lähinnä lauluvalikoiman suositusten näkökulmasta.

1940-luvulla oli käytössä Maalaiskansakoulun opetussuunnitelman komiteamietintö vuodelta 1925, jossa katsottiin laulun opetuksen olevan tärkeää jokaiselle oppilaalle. Oppilailla uskottiin olevan synnynnäisiä taipumuksia ja laulussa näiden taipumusten erot nähtiin suurempina kuin muissa aineissa. Laulua pakollisena oppiaineena perustellaan sillä, että kansakouluikäisen ”näennäisesti puuttuvia laululahjoja” pysytyi vielä herättämään ja kehittämään. (Maalaiskansakoulun OPS 1925, 245.) Opetussuunnitelman mukaan laulun opetuksen tärkein tehtävä oli opettaa korvakuulolta sävelmältään ja sanoituksiltaan ”helppoja, virkeitä ja eloisia lasten lauluja”. Aiheiden tuli olla ympäristöopetuksesta ja lasten elämästä. Komiteamietinnössä suositellaan, että opeteltuja lauluja lauletaan laulutunneilla ja muun opetuksen ohessa, mutta myös retkillä ja leikeissä. Uskontotunnille, rukoustilaisuuksiin ja juhliin kehoitetaan ottamaan virsiä ja hengellisiä lauluja, ja näistä piti opetella muutamia säkeistöjä ulkoa. (Maalaiskansakoulun OPS 1925, 32–33.)

Vuorolauluiksi vuoden 1925 opetussuunnitelmassa ehdotetaan Kalevalan ja Kantelettaren sikermiä sekä uudempia kansanlauluja. Sanoitukset tuli osata ulkoa, ja aihepiireiksi suositellaan seuraavia: koti, kouluelämä, vuodenajat, retkeily ja työalat. Jos laulussa oli epäsovikat sanat, mutta hyvä sävel, oli mahdollista sepittää uudet sanat. Kaikkineen vuodessa lapsen tuli oppia noin 25 laulua, joista puolet olivat virsiä ja

hengellisiä lauluja. Toisen puolen oli hyvä koostua isänmaallisista ja historiallisista tai leikin, urheilun ja kodin lauluista. (Maalaiskansakoulun OPS 1925, 248–250.)

Sotavuodet 1940-luvun alussa näkyvät isänmaallisten laulujen lisääntymisenä koulu- laulujen aiheena, kertoo Kosonen (2011). Vaikka koulunkäynti oli katkonaista, laulu säilyi kouluaineena. Lauluilla opetettiin työmoraalia, ja se oli myös osana sotilaskasvatusta. Lasten kehitysvaiheita ei lauluissa huomioitu, vaan lauluvalikoimassa oli marssilauluja, evakkolauluja ja muiden kansakuntien lauluja. (Kosonen 2011, 4–5.)

1950-luvun alussa oli käytössä vanha opetussuunnitelma, kunnes uusi Varsinaisen kansakoulun opetussuunnitelma ilmestyi vuonna 1952. Siinä laulun ensisijaisena tavoitteena nähtiin, että lapset oppisivat musiikillisesti arvokkaan lauluvaraston ”koulukäyttöä ja vastaisia tarpeita varten”. Opetussuunnitelman mukaan kaikkien lasten tuli saada osallistua laulutunnille ja olennaista oli pitää yllä lapsen lauluintoa. Musiikkiliikuntaan kiinnitettiin enemmän huomiota. (Kansakoulun OPS 1952, 183–184.)

Vuoden 1952 opetussuunnitelmassa kehoitetaan ottamaan huomioon lauluvalikoimassa lapsen senhetkinen ikä ja hänen myöhempi ympäristönsä. Lastenlaulujen ohessa tuli opetella yleisimmät isänmaalliset ja maakuntalaulut sekä eri piireissä laulettavat laulut. Näillä ja myöhäisemmän ympäristön huomioimisella tarkoitettiin aate- ja työlauluja, kuten maaseudun ja työväen lauluja, joihin liittyviin työtehtäviin moni sen ajan lapsi myöhemmin työllistyi. Sopivia ja suotavia lauluja olivat myös kansansävelmät, virsisävelmät ja erityisesti suomalaiset kansanvirret. Erikoinen huomio on, että opetussuunnitelmassa käsketään välttää ”musiikillisesti arvottomia sävelmiä, iskelmiä tai renkutuksia”. (Kansakoulun OPS 1952, 185.)

Myös Suomen laulunopettajain yhdistys suositteli tiettyjä lauluja laulettavaksi. Esimerkiksi Lauri Parviaisen (1949) *Koulun laulukirjassa* näitä tähdellä merkittyjä lauluja on kaikkineen 37 kappaletta, joista 20 on sisällysluettelon *Isänmaa* -osaston alla. Kirjassa kaksi suositelluista lauluista löytyy *Hengellisten laulujen* osastosta, ja viidestä

joululaulusta kaikki ovat kristillisiä. Kalevalaisia ja kansanperinteen lauluja on kolme, luontolauluja vain yksi. Kotiin, kouluun, leikkiin, urheiluun tai työhön liittyviä lauluja ei suositella lainkaan. Muiden maiden ja heimokansojen lauluja suosituksissa on kuusi laulua, jotka ovat Unkarin, Ruotsin, Tanskan, Norjan, Ranskan ja Englannin kansallislaulut. Neuvostoliiton hymni ei ole suositeltu laulu. (Parviainen 1949.)

Hytönen (2013 A) esittää, että kansakoulujen opetus perustui 1950-luvulle asti ”koti, uskonto ja isänmaa” -ajatukseen, ja tämän jälkeen pedagoginen ajattelu siirtyi kohti kansalaiskasvatusta, johon kuuluivat demokratia, tasa-arvo ja moniarvoisuus. Uudistettu opetussuunnitelma oli Hytösen mukaan entistä lapsikeskeisempi. (Hytönen 2013 A, 44–45.) Kosonen (2011) kuitenkin väittää, että isänmaalliset laulut, virret ja hengelliset sävelmät olivat se koululaulujen peruslaulusto, joka käytännössä oli käytössä läpi 1900-luvun aina peruskoulu-uudistukseen asti (Kosonen 2011, 3).

3 1940- JA 1950-LUKUJEN KOTIEN MUSIIKILLINEN ILMAPIIRI

Suomessa lähes miljoona lasta eli sodan keskellä vuosina 1939-1944, toteavat Näre ja Kirves (2010). Lapsen maailmankuva saattoi järkkyyä, ja heidän oli haastavaa säilyttää turvallisuuden ja merkityksellisyyden tunne. Rauhan tultua elämä ei heti palannut ennalleen, sillä pula-aika jatkui Suomessa koko 1940-luvun. Sotakorvausten maksamisen ja elintarvikkeiden säännöstelyn jälkeen sodan käytännön vaikutukset vihdoin lakkasivat 1950-luvun alussa. Moni vaikenä sotakokemuksista, eikä ymmärretty lasten tarvetta käsitellä kokemuksia, joten kipeät muistot vaikuttivat vielä vuosikymmentenkin päästä henkisin vammoin (Näre & Kirves 2010, 13–14, 29.) Sotien vaikutukset heijastuivat rauhan aikana eläneille lapsille vahvasti heidän vanhempiansa käytöksessä ja lapsiin suhtautumisessa, paljastaa Korkiakangas (2013). Joillekin vielä 1950-luvulla lapsuus oli sodan sävyttämää ja mielialat muuttuivat hitaasti pelosta toiveikkuudeksi ja muokkasivat ajan koululaisia. (Korkiakangas 2013, 19–20.)

Malinen ja Tamminen (2017) kertovat uskonnon merkityksen kasvaneen sodan aikana monessa perheessä. Arkeen kuuluivat pyhäkoulu, radiosta kuunnellut jumalanpalvelukset ja kirkossa käyminen. Evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvia kansalaisia oli yli 90 prosenttia väestöstä pitkälle 1980-luvulle asti, ja tämä näkyi sekä kouluissa että kodeissa. Malinen & Tamminen väittävät, että muutos pois kansakunnan uskonnollisuudesta alkoi näkyä vasta 1960-luvulla hyvinvointiyhteiskunnan rakentumisen myötä. Tällöin esimerkiksi aapisten tarinat eivät välttämättä käsitelleet enää kristillisiä opetuksia, vaan olivat lasten arkielämästä ja sosiaalisista suhteista. (Malinen & Tamminen 2017, 107–111, 328.)

3.1 Radio ja viihdemusiikki

1940- ja 1950-lukujen kodeissa radio oli se kanava, josta kuultiin musiikkia. Hytösen (2013 B) mukaan äänilevyt yleistyivät vasta 1950-luvulla, ja Salokangas (1996) toteaa ensimmäisten televisiolähetysten tulleen vasta aivan 1950-luvun lopulla (Hytönen

2013 B, 10; Salokangas 1996, 121). 1950-luvulle asti oli käytetty pitkätaajuista radioverkkoa, joka poimi ulkomaista ohjelmaa kotimaisille taajuuksille ja häiritsi kuuntelua, selittää Salokangas (1996). Aina ei välttämättä kuullut omaa suosikkiohjelmaansa, vaikka olisi halunnut. Kun otettiin käyttöön uusi lyhytaaltoverkko, saatiin lähetykset kuulumaan yli 80 %:lle maan väestöstä vuoden 1956 loppuun mennessä. Suomenkielistä ohjelmaa musiikkiosuuksineen tuli keskimäärin 11–12 tuntia vuorokaudessa. (Salokangas 1996, 26–30, 62.)

Kotitalouksissa radio oli alkanut yleistyä jo 1930-luvulla ja 1950-luvun puolivälissä radio oli lähes jokaisessa suomalaisessa kodissa, selvittävät Malinen & Tamminen (2017). Lapsille oli tarjolla hyvin vähän ohjelmaa. Isommille oli kuunnelmia *Kalle-Kustaa Korkin* ja *Pekka Lipposen* seikkailuista, pienemmille Yleisradion Markus Raution eli Markus-sedän lastenohjelma *Lastentunti*, joka pyöri Raution vetämänä vuosina 1926–56. (Malinen & Tamminen 2017, 293–294.) Kouluradiolähetykset alkoivat jo vuonna 1934 ja niissä kuultiin esimerkiksi raittiusviikon ohjelmaa, kuulokuvia apostoli Pietarin elämänvaiheista tai kielitunteja (Pihkala & Pihkala 2016, 198–199.)

Salokangas (1996) avaa *Lastentunnin* kulkua ja kertoo, että ohjelmassa vastattiin lasten lähettämiin kirjeisiin, esitettiin satunäytelmä ja soitettiin lasten omaa ohjelmaa. Usein lähetys vietiin maakuntiin, jolloin Rautio päästi Helsingin ulkopuolella asuvia lapsia ääneen. Neuvostoliitolle häviö sodassa aiheutti voimakasta sopimattoman materiaalin sensuroimista myös radiossa: vuodenvaihteessa 1949–50 Markus-setä varovaisesti keskeytti erään pikkutyön lauluesityksen *Lastentunnilla*, sillä laulu oli poliittisesti virittynyt. Salokankaan mukaan juontaja halusi pitää lasten ohjelman erillään ristiriidoista ja ajan kiistoista. Raution jäätyä eläkkeelle lastenohjelmia järjesti Lea Pennanen tuoden uusia tuulia, kuten auktoriteetteja vastaan kapinoivan Peppi Pitkätossun. Markus-setää jäätettiin kaipaamaan, sillä etenkin opettajat pitivät vahvaa opetus- ja kasvatustyötä tehneestä hahmosta. (Salokangas 1996, 50, 83–84.)

Ennen 1930-luvun puoliväliä äänilevyjä ei oltu soitettu radiossa lukuun ottamatta suorien lähetysten katkoksia, joihin tarvittiin äkkiä täytettä, todetaan Yleisradion artikkelissa (2018). Radion orkesterin pianisti Alvar Andström keksi vuonna 1934 että äänilevyjä tulisi soittaa kuulijoiden toiveiden mukaan, ja syntyi koko perheen ohjelma *Lauantain toivotut levyt*, jota Andström toimitti vuodesta 1935 aina 1950-luvun alkuun asti. Ohjelman alkupuoli oli hartaampaa ja klassista musiikkia. Siinä kuuli monia klassisen musiikin helmiä, jotka eivät ehkä muuten olisi tulleet tutuksi kevyemmän musiikin kuuntelijoille. Suurille ikäluokille ohjelma oli oikeastaan ainoa mahdollisuus kuulla tuon ajan iskelmiä. (Yle 2018.) 1950-luvulla alkoi tulla myös levysoittimia, joissa pystyi kuuntelemaan muutaman laulun toistavia gramofonilevyjä, ja 1950-luvun puolivälissä kahviloihin ilmestyi kolikoilla toimivia levyautomaatteja. (Pihkala & Pihkala 2016, 214–217).

Sotien aikana – välirauhan aikaa lukuun ottamatta – oli koko maan kattava tanssikielto, kertoo Jalkanen (2003). Äänilevyteollisuus, Suomalainen elokuvatuotanto ja teatterit joutuivat keskeyttämään toimintansa, Yleisradio joutui sotasensuurin alle. Yli puolet radion musiikkiohjelmista oli yhtäkkiä soittokuntien marssimusiikkia. Talvisodan aikana kevyen musiikin lähetys tyrehtyi kokonaan, mutta välirauhan aikana radion oma musiikkitarjonta jatkui. (Jalkanen 2003, 318–319, 325–326.)

Joulun alla 1950-luvun kodeissa kuunneltiin perinteisiä joululauluja, kertovat Pihkala ja Pihkala (2016). Joululauluja soi radiossa vasta muutama päivä ennen joulunpyhiä, eikä niitä kuullut kaupungilla tai kaupoissa. Tuohon aikaan radiossa soi muun muassa *Joulukirkkoon, Kilisee, kilisee, kulkunen, Varpunen jouluaamuna* sekä *Jouluyö, juhlayö*. Joitakin uudempia jouluhittejä, kuten *Nisse-polkka, Petteri punakuono, Pikkuoravien joululaulu* ja *Joulupukki matkaan jo käy* (Pihkala & Pihkala 2016, 253–254.) *Syloian joululaulu* äänestettiin 1950-luvulla radiokuuntelijoiden keskuudessa Suomen kauneimmaksi joululauluksi (Pajamo 2015, 359.)

3.2 Musiikin harrastusmahdollisuuksia

Kotona tapahtuneen radion kuuntelun ja omatoimisen musisoinnin lisäksi 1940- ja 50-lukujen lapset kävivät kerhoissa, pyhäkoulussa ja kuoroissa, ja jotkut pääsivät myös soittotunneille. Ritaluodon (1996) mukaan musiikkiopistojen yleistyminen oli hidasta, ja aluksi ne olivat ammatillista musiikinkoulutusta tarjoavia oppilaitoksia harrastustoiminnan sijaan. 1940-luvulle tultaessa musiikkioppilaitoksia oli kahdeksan, ja jotkin orkesteriyhdistykset järjestivät opetusta ja ohjausta. (Ritaluoto 1996.)

Jatkosodan jälkeen koulun laulunopetus menetti arvostustaan, ja ratkaisuksi tähän ehdotettiin kerhotoimintaa, johon voisivat osallistua kansakoulun oppimäärän suorittaneet, avaa Kuha (2017). Oppilasorkestereita toivottiin perustettavan kouluille, ja maaseutujen musiikkikulttuuria haluttiin kehittää. Amatöörikuorojen perustamista kannatettiin, jotta syrjäkylille saataisiin elävää musiikkia. Raskaiden sotakokemusten jälkeen yhtenäistynyt kansa halusi toteuttaa sosiaalista tasavertaisuutta, minkä verukkeella musiikkioppilaitostoittoa saatiin myös vähävaraisten perheiden lapsia. (Kuha 2017, 527–531.)

Muutamiiin maaseutukaupunkeihin oli 1940-luvun aikana perustettu uusia musiikkiopistoja, mutta Sibelius-Akatemian varajohtajan Sulho Rannan mukaan pääkaupunkiseutu oli tuohon aikaan yhä liikaa musiikkielämän keskipisteenä, kirjoittaa Kuha (2017). Ranta ehdotti alkeisopetusta tarjoavien kansankonservatorioiden nimeksi *kansan musiikkikoulut* ja suositteli niiden muuttamista lasten ja nuorten musiikkilaitoksiksi. Myös 1940-luvulla laulunopettaja Arvo Vainio ajoi musiikkiopiston perustamista Kotkaan, sillä hän koki iskelmämusiikin olevan uhkana nuorten elävän musiikin harjoittamiseen. Vainio ehdotti eri puolille Suomea asutuskeskuksiin perustettavaksi orkestereita, joiden soittajista saataisiin palkattua opettajia alkeismusiikkiopistoihin. (Kuha 2017, 518–519, 531–532.)

Jyväskylään perustettiin vuonna 1945 orkesterikoulu, joka oli Jyväskylän amatööriorkesterin ylläpitämä, kertoo Laurila (1998.) Säännöllisiä oppilastunteja oli musiikin teoriassa sekä soitinvalikoimassa viulu, huilu, sello ja klarinetti. Varsinainen musiikkiopisto perustettiin kannatusyhdistyksen avulla vuonna 1948, ja siellä annettiin opetusta alkeiskoulussa ja musiikkiopistossa. Alkeiskouluun pääsivät alle 15-vuotiaat ja musiikkiopistolinjalle sitä vanhemmat. Suuri osa opettajista ja soittimista oli alkuun samoja kuin orkesterikoulussa, mutta uusiakin soittimia, kuten harmoni, oli mahdollista valita. (Laurila 1998, 6–7, 10, 48.)

Jatkosodan jälkeisen positiivisen talouskehityksen turvin Suomessa pystyttiin perustamaan uusia musiikkioppilaitoksia muuallekin kuin suurimpiin asutuskeskuksiin, toteaa Kuha (2017). 1940-luvun lopulla musiikkioppilaitoksia oli kaikkiaan kymmenen ja 1950-luvulla uusia oppilaitoksia saatiin lisäksi 12. Jotkin näistä oppilaitoksista syntyivät orkesteriyhdistyksen tai soitannollisen seuran yhteyteen, osan ylläpitäjänä toimivat kunnat. Kuha tarkentaa, että suurin osa oppilaitoksista toimi kannatusyhdistyksen ylläpitämänä, mutta myös valtio myönsi musiikkioppilaitoksille vuotuisia markkamääräisiä avustuksia ylläpitokustannuksia varten. (Kuha 2017, 536, 622–623.)

1940-luvulla kuorolauluharrastusta oli pyrittävä levittämään kaikkiin kansalaispiireihin, kuten Hannikainen, Poijärvi ja Vainio (1946) kuorolaulukirjansa *Laulukerho II* alkulauseessa ehdottavat. Eduskunta oli määrännyt vuonna 1944 lain, jonka mukaan kansakoulu oli velvollinen huolehtimaan koulunsa päättäneiden nuorten sivistysharrastuksista. Kokoelman tekijät uskoivat kuoroharrastuksen leviämisen edellytyksenä olleen soveliaiden laulukokoelmien tarjoamisen. Kirjassa he ovat yhdistäneet miesäännet yhdeksi baritoniääneksi, joten miesäänien vähyys ei ollut esteenä kuorolaululle. Kokoelman tekijät toivoivat, että kirja olisi apuna kuorolaulukulttuurin muokkaustyössä ja myös kotikuorojen käytössä. (Hannikainen ym. 1946.)

Kuorolaulu oli suosittua kaikenikäisten keskuudessa sekä sotien että jälleenrakennuksen ajalla, kertoo Pajamo (2015), ja esittelee teoksessaan *Laulun tenhoisa taika lu-*

kuisia eri seurakuntien, työpaikkojen ja paikkakuntien kuoroja, jotka olivat toiminnassa 1940- ja 1950-luvuilla. Eri tahot olivat jo aiempina vuosikymmeninä perustaneet omia etujaan valvovia kuoroliittoja, kuten Suomen Työväen Musiikkiliitto 1920, Suomen Kuoroliitto 1922 (myöhemmin Suomen Laulajain ja Soittajain liitto Sulasol), sekä seurakuntien kuorotoimintaa johtava Kirkkokuoroliitto 1931. Sotien aikana toiminut Lottakuoro lopetti toimintansa vuonna 1942, mutta jatkosodan asemasotavaiheessa rintamalla perustettiin lukuisia kuoroja. (Pajamo 2015, 85, 106–107.)

Pajamo (2015) mainitsee, että nuorison keskuudessa musiikkitoiminnan kasvu alkoi heti sotien jälkeen ja jatkui läpi jälleenrakennusajan. Vaikka lapsi- ja nuorisomusiikkitoimintaa olikin aktiivista, niille sopivia sävellyksiä ei juuri ollut. Vasta vuonna 1972 rekisteröitiin Sulasolin Lapsi- ja Nuorisokuoroliitto. Erilaisia seurakuntien tai koulujen yhteyteen perustettuja menestyksekkäitä kuoroja kuitenkin toimi etenkin jälleenrakennusajalla. Näitä olivat muun muassa Arvo Vainion vuonna 1937 perustama Kotkan Lyseon kuoropojat, joka toimi vähässä määrin sota-ajalla, mutta muutama vuosi rauhan tulon jälkeen laulajia oli jo 130. Parhaimmillaan 100 laulajaa kerännyt Nekalan lapsikuoro perustettiin 1944, Töölön Laulupojat 1945. Poikakuoro Cantores Minores sai alkunsa vuonna 1952. Kaikki kuorot olivat kansainvälisesti aktiivisia. (Pajamo 2015, 120, 129, 132–133.)

Kulttuuriharrastuksiin liittyen kaupunkilaislapsilla oli vielä 1950-luvulla maaseudun asukkaisiin nähden huomattava etulyöntiasema (Malinen & Tamminen 2017, 290). Perheissä oli kuitenkin harvoin soittimia kotona (Pihkala & Pihkala 2016, 250), mikä saattoi osaltaan vaikuttaa siihen, että soittoharrastus ei ollut niin yleistä.

4 LAPSUUSMUISTOT

Tutkimukseni haastatteluja analysoitaessa on otettava huomioon tietyt seikat liittyen ihmisen muistiin, muisteluun ja ikääntymiseen. Lapsuus on ajanjakso, jonka aikana muodostuneita kokemuksia käytetään minuuden rakennusaineina, toteavat Malinen ja Tamminen (2017). Näitä kokemuksia on jokaisella aikuisella ja ikäihmisellä: kaikki ovat entisiä lapsia. Tarkastellessaan lapsuuttaan ihminen yrittää selvittää, miksi minusta tuli tällainen. Aikuisilla on valtava rooli siinä, millaiseksi lapsen kuva maailmasta rakentuu: tavat puhua eri asioista kotona ja koulussa vaikuttavat siihen, millaisina asiat näemme. Lapsen ikä vaikuttaa myös olennaisesti siihen, mitä hän voi ympäröivästä maailmasta ymmärtää, ja vasta noin neljän vuoden iässä lapselle kehittyy pysyvämpiä muistoja. (Malinen & Tamminen 2017, 9, 21.)

4.1 Musiikkikokemukset ihmisen olemassaolon kokonaisuudessa

Lapsuusvuosina meihin juurrutettu arvomaailma säilyy eri elämänvaiheissa, väittää Kosonen (2010). Jokainen yksilö oppii tietyt sosiaaliset käytännöt, joilla hän vastaanottaa ja esittää musiikkia. Musiikkikokemukset ja niihin liittyvät merkitykset syntyvät tietoisien ja tiedostamattoman tajuntamme välillä, ja musiikkielämyksen aikana kehossamme tapahtuu usein voimakas reaktio, kuten silmien kostuminen tai kehon mukautuminen musiikin rytmiin. Tietyn musiikin aiheuttama voimakas reaktio selittyy sillä, että kyseinen musiikki liittyy jollakin tavalla omaan elämänhistoriaamme. Musiikin virittämiä tunnetiloja voidaan aistia tietoisesti, mutta musiikki vaikuttaa meissä niin syvällä ja voimakkaana kokemuksena itsessämme, ettei kokemusta aina edes voi analysoida. (Kosonen 2010, 299–301.)

Kosonen (2010) tähdentää, että yksilön musiikkikokemus on toki ainutkertainen ja yksilöllinen. Se liittyy samalla aina kontekstiin ja yhteisöön, sillä kokemus on sidoksissa ihmisen elämäntilanteeseen ja -historiaan. Fenomenologiassa ihmisen kokemus määritellään *merkityssuhteeksi*, eli kokijan (subjekti) ja tajunnan kohteen (objekti) vä-

liseksi suhteeksi. Holistisen ihmiskäsityksen ja Lauri Rauhalan (2006) analyysin mukaan ihmisen kokemus perustuu kolmeen toisistaan erottamattomaan olemassaolon muotoon: *kehollisuuteen, psyykkiseen ja henkiseen tajunnallisuuteen* sekä *situationaalisuuteen*. (Ks. Rauhala 2006; Kosonen 2010, 298–300.)

Kosonen (2010) viittaa Rauhalaan (2006) ja määrittelee, että *kehollisuudella* tarkoitetaan ihmisen orgaanista olemassaoloa ja elämiseen tarvittavia elintoimintoja. Toimintaan aivot tarvitsevat elävän kehon, jossa koetaan aistimuksia. Konkreettiset, keholliset aistimukset välittyvät tajuntaamme, mutta siitä, mitä koetaan, tajutaan vain osa. Kahdesta tajunnan tasostamme *psyykkinen tajunnallisuus* on yhteydessä kehollisuuteen, mutta se on suurelta osin *henkisen tajunnallisuutemme* eli tietoisien tajunnan ulottumattomissa. Henkisen tajunnallisuuden tasolla taas tapahtuu ajattelu, eli tietäminen, käsitteellistäminen, mutta myös eettisyys ja arvojen muodostaminen. (Rauhala 2006, 25–39; Kosonen 2010, 298.)

Mukaillen Rauhalaa Kosonen (2010) lisää, että ihmisen olemassaolon kokonaisuuteen kuuluva olemassaolomme kolmas ulottuvuus eli *situationaalisuus* kuvaa elämäntilannettamme: ympäristöä, johon olemme jatkuvasti suhteessa. Elinympäristömme ovat sekä maailma ja kulttuuri, jossa elämme, mutta myös aika, paikka ja tilanne, jossa kulloinkin olemme. Situaatio vaikuttaa pitkälti siihen, millaisia olemme ja osittain siihen, millaisiksi tulemme. (Rauhala 2006, 39–41; Kosonen 2010, 298.)

Koska olemme jatkuvassa suhteessa maailmaan ja omaan itseemme, pitää vielä ottaa huomioon *intentionaalisuus*, josta voidaan Lauri Rauhalan (2006) mukaan käyttää sanaa *mielellisyys*. Se suuntaa tajuntaamme johonkin. Tämä kohde ilmenee meissä merkityksellisenä elämyksenä. Elämys taas on aina itse eletty kokemus, johon liittyvä tunne voidaan myöhemmin palauttaa mieleen. (Rauhala 2006.) Kosonen (2010) toteaa, että oma elämänhistoriamme vaikuttaa tapaamme kokea musiikkia ja ottaa vastaan uusia elämyksiä ja niihin liittyviä tunteita. Elämänhistoriamme kautta luomme

merkityksiä musiikkiin liittyen, ja tapamme ymmärtää musiikkia heijastaa yhteisöämme, jossa olemme eläneet. (Kosonen 2010, 299–301.)

Kososen (2010) mukaan musiikkiperinne ja musiikkiin liittyvät arvot ja asenteet ovat aivan viime vuosikymmeniin saakka välittyneet sukupolvelta toiselle, eikä aiemmin lapsia kasvatettu kriittisyyteen musiikkimaailmaa kohtaan. Ymmärtääkseen suhtautumistaan eri musiikinlajeihin ja kappaleisiin ihmisen tulee ottaa huomioon oma menneisyytensä ja musiikkiin liittyvien merkityssuhteiden verkosto. (Kosonen 2010, 300–301.) Tutkimuksessani lapsuuden laulukokemuksiin liittyvien muistojen merkityksiä tarkasteltaessa pitää ottaa huomioon tämä ihmisen olemassaolon kokonaisuus.

4.2 Muistot ja muistelu

Muistot ovat kertojan oman elämän tapahtumista kertovia elämyksiä, jotka ovat jääneet muistiin, toteaa Tuomaala (2006, 273). Korkiakankaan (2013) mukaan *muistelussa* ihminen yhdistelee eri tapahtumia ja tilanteita toisiinsa, ja eri käänneet ja tapahtumat koetaan toistensa seurauksiksi. Ihmisen elämänkulussa lapsuus on lyhyt aika, ja lapsuuden muistelun katsotaan rakentuvan nimenomaan yksittäisistä erillisistä tilanteista ja hetkistä, joille ei ole välttämättä yhteistä syy-seurausjatkumoa. (Korkiakangas 2013, 19.) Kemppainen (2001) muistuttaa, että muistettujen tapahtumien taustalla on kuitenkin eletty elämä, ja ihminen muistelee omaa elämäänsä aina vallitsevaan kulttuuriin sopivalla tavalla. Oman lapsuuden muisteluun siis vaikuttavat sekä kyseisen ajan että muisteluhetken arvomaailmat. (Kemppainen 2001, 42.)

4.2.1 Tapahtumamuisti ja rekonstruktio

Kemppainen (2001) kirjoittaa, että lähestyttäessä muistia perinteisen psykologian näkökulmasta sitä voidaan pitää muistojen varastona, joka mahdollistaa palaamisen menneeseen aikaan. Muisteluun vaikuttaa se, mitä haluamme muistaa, ja toisaalta se, millaiseen muisteluun meitä on ohjattu. Kemppainen kertoo kognitiivisen psykologian jakavan muistin pitkä- ja lyhytkestoiseen muistiin, joista pitkäkestoinen säilö-

muisti jaetaan vielä kolmeen osaan: perustoimintojen muistamiseen, semanttiseen muistiin ja tapahtumamuistiin. Lapsuuden laulumuistoja tarkasteltaessa olennaista on *episodi-* eli *tapahtumamuisti*. Sinne tallentuvat sellaiset muistot, joissa muistelijä on osallisena joko itse osallistuen tai sivusta seuraten. Näihin muistoihin liittyy yleensä tunteita, toteaa Kemppainen. (Kemppainen 2001, 37–38.)

Henkilökohtaisesti koetut, konkreettiset tapahtumat jäävät siis tapahtumamuistiin eloisina ja aistimellisina muistoina, väittää Tuomaala (2006). Muistot ovat todentuntuisia, sillä niiden mieleen palauttaminen voimistaa myös muistoihin liittyviä aistimuksia. Tuomaalan mukaan muistelijä saattaa kokea uudelleen jonkin tunnetilan tai kuulla, nähdä, tuntea, maistaa tai haistaa uudelleen aiemmin koettuja asioita. Voimakas elämys auttaa pääsemään hetkeksi takaisin menneen elämän maisemaan. Eloisan muiston säilyvyys riippuu tapahtumahetken intensiivisyydestä ja muiston kerronnallisesta toistosta. (Tuomaala 2006, 273.)

Kemppainen (2001, 38) korostaa, että lapsuusaikaa muistellessaan ihminen joutuukin kohtaamaan usein omia tuntemuksiaan. Malinen ja Tamminen (2017) väittävät monen lapsuuden ajan tunnemuiston jäävän muistiin paremmin, sillä asian palauttaminen säilömuistista on helpompaa, jos asiaa on paljon pyöritetty mielessä. Tätä tapahtuu erityisesti tunteita herättävien asioiden yhteydessä, sillä ajattelemme enemmän tunteisiin liittyviä asioita. (Malinen & Tamminen 2017, 408.)

Muistelu on luonteeltaan *rekonstruktivistista*, Kemppainen (2001) valottaa. Kyetäksemme muistamaan meidän pitää osittain unohtaa, hylätä ja valita eri kokemusten joukosta se aines, mikä meille on olennaista ja muistelemisen arvoista. (Kemppainen 2001, 38.) Saarenheimo (1997) täsmentää, että muisteltaessa muistot vääristyvät, muuntuvat ja unohtuvat. Mennyttä tapahtumaa muistellessaan ihminen valikoi, muokkaa ja järjesteele muistettavaa ainesta uudelleen. Lapsi esimerkiksi muistaa loogisia kokonaisuuksia järjestelemällä yksittäiset hetkelliset muistikuvat uudelleen. Nämä kokonaisuudet eivät kuitenkaan ole vastaavia todellisten menneisyyden ta-

pahtumien kanssa, sillä muistoja ei reaalielämässä ole sellaisenaan koskaan tapahtunut. Muistot ikään kuin tapahtuvat muistelijalle muisteluhetkellä, ja näissä muistoissa saattaa olla aineksia useista aikaisemmista vastaavista kokemuksista. (Saarenheimo 1997, 101–102.) Kemppainen vahvistaa, että yksittäinen muisto saattaa olla koostunut monista toisiaan muistuttavista kokemuksista, ja muistikuvaan yhdistyy muistelijan omia tulkintoja menneisyyden tapahtumista (Kemppainen 2001, 38–39).

Etenkin lapsuusmuistoihin saattaa liittyä nostalgista värittyneisyyttä, Kemppainen (2001) huomauttaa. Ihminen haluaa muistaa jotakin, joka on kadonnut, mutta jota kaivataan. (Kemppainen 2001, 39.) Malisen ja Tammisen (2017) mukaan lapsuus saattaa näyttäytyä monelle nostalgisena paratiisina, jossa pintaan nousevat vain onnelliset hetket. Moni ei myöskään luota lapsuusmuistojensa paikkansapitävyyteen, vaikka harvalla muisto on todellisuudessa ”hävinnyt”. Malinen ja Tamminen selittävät, että tällaisen dissosiativisen muistinmenetyksen myötä ihminen on kykenemätön palauttamaan mieleensä jotakin poikkeuksellisen traumaattista tapahtumaa, esimerkiksi sota-ajan tapahtumia. Lapsuudenmuistojen paikkansapitävyyttä on vaikea arvioida jälkikäteen. Totuudellisuus on vain yksi tekijä, kun arvioidaan yhden ihmisen lapsuusmuistelujen muodostamaa kokonaiskuva. (Malinen & Tamminen 2017, 404–406.)

4.2.2 Kollektiiviset muistot

Saarenheimo (1997) esittää, että jos muisteluryhmässä koetaan yhteinen sukupolvi-kokemus ja yhteinen kohtalo, voidaan yksilölliset muistot ja oma menneisyys suhteuttaa ja jäsentää muiden muistoihin nähden *kollektiivisena identiteettinä*. Ryhmätöimintöjä suunniteltaessa esimerkiksi laitospäristössä Saarenheimo suosittelee ottamaan huomioon osallistujien sosiaalisen tai ammatillisen taustan. Näiden perusteella samankaltaiset ikäihmiset voisivat muistella menneisyyttä kollektiivisesti ja löytää yhteisiä käsityksiä. (Saarenheimo 1997, 208–209.) Kemppainen (2001) taas korostaa, että kollektiiviset muistot liittyvät yhteiskunnan vallitsevia olosuhteita ilmentäviin muistoihin. Jos eri henkilöiden muistoissa ilmenee useita samanlaisia yleistyks-

siä, voidaan miettiä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet tämän yhteisen käsityksen syntymiseen. Tällöin yksittäiset tapaukset vahvistavat yleistäviä käsityksiä. (Kempainen 2001, 40.) Musiikilla on vahva yhteys sukupolveen, sillä tietyn kulttuurishistoriallisen ajanjakson asenteet, käsitteet, moraalit ja opetus ovat tapoja, joilla saman ikäryhmän ihmiset määrittelevät musiikkikäyttämistään (Sairanen 1997, 317).

Muistojen totuudellisuudesta on useita eri näkökulmia, toteaa Saarenheimo (1997). Hän esittää aineistoonsa, ikäihmisten haastatteluihin perustuen, että muistojen totuuden validointi on sosiaalis-kielellisesti tuotettua. Muiston totuutta siis epäillään itse puhetilanteissa, ja vasta sosiaalisesti vahvistetulla muistojen totuudella on merkitystä. Myös samaan sukupolveen kuuluvien ihmisten kokemukset voivat olla hyvin erilaisia. Saarenheimo väittää, että muistelijan käsitys historiasta riippuu vahvasti havainnoijan näkökulmasta, ja useista tällaisista muodostuu rinnakkaisversioita yhteisön historiasta. (Saarenheimo 1997, 102–103.)

Suomessa muistelukulttuuri alkoi nousta 1990-luvulla, Malinen ja Tamminen (2017) toteavat. Monelle suomalaiselle sota-ajan muistelutyö on eräänlainen velvollisuus, ja moni jopa ”muistelee” tapahtumia, joita ei ole edes itse elänyt, vaan on kuullut ne edelliseltä sukupolvelta. Nämä *ylisukupolviset* muistot kulkevat suvussa suullisesti sukupolvelta toiselle, vaikka kukaan ei varsinaisesti itse tapahtumia muistaisikaan. (Malinen & Tamminen 2017, 401.)

4.2.3 Musiikki ja muisti

Musiikki vaikuttaa monin eri tavoin aivoihin, sillä se aktivoi laajoja alueita aivoissa, kertovat Huutilainen ja Peltonen (2017). Pelkkä musiikin kuuntelu ilman mitään varsinaista tavoitetta tai tehtävää aktivoi aivon ohimolohkon muistialueita. Vielä enemmän muisti kehittyy, kun *osallistuu itse* musiikin tuottamiseen laulamalla tai soittamalla. Erään tutkimuksen mukaan musiikkia harrastavilla ikäihmisillä muistille tärkeän ohimolohkon aivokuori oheni hitaammin kuin saman ikäisillä verrokkiryhmäisillä, jotka eivät harrastaneet musiikkia. (Huutilainen & Peltonen 2017, 42–45).

Huotilaisen ja Peltosen (2017) mukaan musiikki herättää myös tunteita ja toimii joskus paremmin tunteiden välittäjänä kuin puhe. Musiikin ja puheen havaitsemisessa on paljon samaa, ja tutkimuksissa on havaittu, että musiikin harjoittaminen parantaa puheen havaitsemisen taitoja. Lisäksi kuulemisen taito parantuu musiikin harjoittelun avulla, mikä voi auttaa lukemisen ja kirjoittamisen harjoittelussa. (Huotilainen & Peltonen 2017, 47–48.) Särkämö (2013) puolestaan esittää, että musiikin avulla voi pitää yllä sosiaalisia suhteita ja luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta, mutta se voi auttaa myös identiteetin ja minäkuvan läpikäymisessä. Aikuiselle ja ikäihmiselle musiikki voi toimia muistojen ja kokemusten läpikäymisen apuna. (Särkämö 2013, 28.)

Aivotutkimuksen saralla on havaittu, että musiikista on hyötyä sekä äkillisten aivoaurioiden että vähitellen aivoja vaurioittavien sairauksien hoidossa, toteavat Huotilainen ja Peltonen (2017). Äkillisen vaurion voi aiheuttaa esimerkiksi aivoinfarkti, ja vähitellen aivot vaurioituvat muistisairauksissa, kuten dementiassa. Dementiapotilaiden kuntoutusprojekti *Muistaakseni Laulan* oli vuosina 2009–2010 Miina Sillanpään säätiön, Helsingin yliopiston ja Sibelius-Akatemian yhteistyönä järjestetty hanke. Huotilainen ja Peltonen kertovat, että laulamisaikana saatiin kuntoutettua dementiapotilaiden muistia ja tarkkaavaisuuden taitoja. Koska musiikki herättää voimakkaita tunteita, se vaikuttaa myös vireystilaan ja mielialaan. Potilaat sairastivat lievää tai keskivaikeaa muistisairautta. (Huotilainen & Peltonen 2017, 167–168.)

Särkämön (2013) mukaan tutkija Stefan Koelsch (2009) esittää musiikin prosessointiin liittyvän sellaisia muistitoimintoja, jotka heikentyvät usein neurologisissa sairauksissa, kuten dementiassa tai Alzheimerin taudissa. Musiikin avulla voidaan uudelleen aktivoida näitä heikentyneitä muistitoimintoja. Särkämö jatkaa, että musiikki liittyy läheisesti puheen ja motoriikan kuntouttamisessa tarvittavaan motorisen toiminnan säätelyjärjestelmään. (Koelsch 2009; Särkämö 2013, 32–33.)

4.3 Ikäihminen musiikin muistelijana

Tutkimuksessani haastattelen hyväkuntoisia ikäihmisiä. Saarenheimo (1997) tuo esiin, että puhuttaessa ikäihmisistä ja vanhuudesta ajatellaan yleensä biologiselta iältään vanhoja henkilöitä. Saarenheimon mukaan muistelututkimuksessa monesti ikää olennaisempia vanhuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat kuitenkin henkilön toimintakyky ja terveys. (Saarenheimo 1997, 25.) Huotilainen ja Peltonen (2017) korostavat, että ikääntyvä ihminen joutuu sopeutumaan sekä fysiologisiin että psykologisiin muutoksiin, kuten muistin heikkenemiseen. Sitä vahvimmin aiheuttava tekijä on ihmisen perimä, mutta aivojen muistikeskukset heikkenevät myös, mitä vähemmän niitä käytetään. (Huotilainen & Peltonen 2017, 171–173.)

Normaaliin ikääntymiseen kuuluu lievää muistin heikentymistä, mutta huomattavan muistin huonontumisen taustalla on yleensä muistisairaus, painottavat Huotilainen ja Peltonen (2017). Myös aivoinfarkti voi heikentää muistia. On havaittu, että musiikin harrastus toimii aivojen ikääntymistä hidastavana tekijänä, sillä aivojen tiettyjen osien toiminta tehostuu musiikkiharrastuksen vaikutuksesta. (Huotilainen & Peltonen 2017, 177–184.)

Malinen ja Tamminen (2017) kertovat, että eläkeiän kynnyksellä ihminen alkaa usein pohtia, miksi minusta tuli tällainen, kuin nyt olen. Biologisen vanhenemisen lisäksi äkilliset elämänmuutokset voivat synnyttää tarvetta muistella lapsuutta ja mennyttä elämää. Malinen ja Tamminen toteavat, että muistellessaan moni ikäihminen epäilee muistiaan, eikä muista tarkasti vanhoja asioita tai osaa erottaa, mikä on oikeasti oma muisto ja mikä vanhemmilta kuultua. Yleensä ihminen muistaa tunnekokemuksiin, kuten musiikkiin liittyvät muistot parhaiten, vaikka niihin liittyvät aistihavainnot unohtuisivatkin, jatkavat Malinen & Tamminen. Terveen ja tasapainoisen ikäihmisen ei tarvitse epäillä tärkeän asian paikkansapitävyyttä, vaikka yksityiskohdat unohtuisivatkin. (Malinen & Tamminen 2017, 399–406.)

Tärkeisiin tapahtumiin liittyvät muistot kerrotaan usein painottaen, miten muistelija ”muistaa sen kuin eilisen”, toteavat Malinen & Tamminen (2017). Näitä eläviä ja varsin pysyviä muistoja tietyistä voimakkaita tunteita herättävistä tilanteista kutsutaan *eloisiksi muistoiksi*. Niitä aiheuttavat sellaiset tilanteet, jotka on koettu merkitykselliseksi. (Malinen & Tamminen 2017, 410.) Esimerkiksi lapsuuden musiikkikokemukset ovat niin vahvoja tunteita sisältäviä muistoja, että ne säilyvät vaikeasta muistisairaudesta huolimatta, painottavat Huotilainen ja Peltonen (2017). Tutun musiikkikappaleen kautta lapsuusmuistot saattavat tulla helpommin mieleen, ja laulun sanat, sävel ja siihen liittyvät muistot palautuvat yllättävän hyvin tuttujen laulujen kautta. (Huotilainen & Peltonen 2017, 167–168.)

Muistot toimivat itsetunnon ylläpitäjänä, ja muistelulla on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia sekä ihmisen yksilölliseen että sosiaaliseen identiteettiin, toteaa vanhuustutkija Saarenheimo (1997). Muistellessaan iäkäs ihminen voi varmistaa paikkansa yhteisössä, ja yhdessä saman ikäisten kanssa muisteleminen voi vahvistaa sukupolvikokemusta. Joskus muistelu voi johtaa negatiivisiin tuntemuksiin, eivätkä kaikki iäkkäät koe halua jakaa menneiden kokemusten herättämiä tunteita toisten kanssa. (Saarenheimo 1997, 94–97.)

Kirjoittaessaan muistelun terapeuttisuudesta Saarenheimo (1997) käyttää Robert Butlerin (1963) termiä ”life review” eli elämäntarkastelu. Tämä elämäntarkastelu on vanhuuteen kuuluva prosessi, jossa ratkaisemattomat ristiriidat ja varhaisemmat merkitykselliset kokemukset aktivoituvat jälleen. Arvioidessaan mennyttä elämäänsä ihminen harvoin suoraan hyväksyy tai on hyväksymättä sitä. Eletylle elämälle annetaan uusia painotuksia ja merkityksiä, ja sitä suhteutetaan nykyhetkeen ja tulevaan. (Butler 1963; Saarenheimo 1997, 37–38.) Saarenheimo kertoo, että onnistunut elämäntarkastelu voi olla eheyttävää. Iäkäs ihminen voi siinä sulauttaa aikaisempia kokemuksiaan nykyisiin ja samalla vahvistaa identiteettiään. Jos elämäntarkastelu aiheuttaaakin lisää ristiriitoja, saattaa ihminen alkaa pakonomaisesti hautoa menneitä asioita ja pahimmassa tapauksessa masentua, varottaa Saarenheimo. Myös kesken jäänyt

prosessi saattaa aiheuttaa muistelijalle kokemuksen hukkaan menneestä elämästä. (Saarenheimo 1997, 38.)

Tässä tutkimuksessa laulumuistot ovat väline, jolla voidaan mielissä palata lapsuuden aikaan ja virkistää muistia. Huotilainen ja Peltonen (2017) väittävät, että myös sellaiset ikäihmiset, joilla on jo muistisairauksia, voivat löytää lapsuuden ajan itse lauletuista lauluista jotakin tuttua. Kauan sitten lapsuudessa opittuja lauluja muistetaan muistisairaankin, ja laulamisen positiivinen vaikutus on silmännähtävä: omiin maailmoihinsa käpertynyt muistisairas saattaa tutun laulun kuullessaan lyödä tahtia tai jopa puhjeta laulamaan. (Huotilainen & Peltonen 2017, 166.) Huotilainen ja Peltonen (2017) viittaavat Louhivuoren ym. (2012) tutkimukseen, jonka mukaan etenkin kuorossa laulaminen parantaa ikäihmisen henkistä ja fyysistä terveyttä ja elämänlaatua. Yhdessä musisointi pitää yllä muistia, mielenterveyttä ja sosiaalisia suhteita. (Huotilainen & Peltonen 2017, 192; Louhivuori ym. 2012.)

Tutkimukseeni valikoituneet henkilöt olivat tutkimushetkellä biologiselta iältään noin 70-85-vuotiaita, mutta kyllään haastateltavista ei ollut sellaisia fyysisiä tai muistiin liittyviä terveydellisiä ongelmia, jotka olisivat mielestäni vaikuttaneet haastattelun kulkuun tai vastauksiin. Tässä tutkimuksessa termillä *ikäihminen* tarkoitan biologiselta iältään yli 65-vuotiaita henkilöitä, jotka ovat eläneet 1950-luvun tai sitä aiemman aikakauden lapsuutta. Vaikka tutkimukseen osallistuvat haastateltavat olivat lähtökohtaisesti terveitä, voidaan *ikäihmisen lapsuuden laulumuistot* liittää koskevaksi myös huonokuntoisia ja muistisairaita vanhuksia. Lapsuuden laulujen avulla voidaan virkistää sekä hyväkuntoisten että jo huonomuististen ikäihmisten muistia.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni pääkysymyksenä on, millaisia sota- ja jälleenrakennusajan kansakoululaulut olivat ja miten ne näyttäytyvät ikäihmisten musiikkimuistoissa? Sitä avatakseni olen asettanut seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Miten koulun laulukirjojen sisältö välittää senhetkistä ajankuvaa ja arvomaailmaa?
2. Millaisia lauluja 1940–50-luvuilla kansakouluun käyneet, nyt ikäihmiset, muistavat vielä lapsuusajoiltaan ja miksi?
3. Näyttäytyykö ajankuva koululauluihin liittyvissä muistoissa? Jos, niin miten?
4. Millainen rooli kansakoululauluilla on osana ikäihmisten lapsuuden musiikkimuistoja?

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä selvitän, miten ajan ilmiöt heijastuivat koululauluissa ja laulukirjoissa. Toisella ja kolmannella tutkimuskysymyksellä selvitän, millaisia lauluja osataan edelleen ulkoa, mitkä laulut koetaan tärkeäksi ja näyttäytykö ajankuva myös laulumuistoissa. Haastattelen 1940–50-luvuilla kansakouluun käyneitä ikäihmisiä, tutkin heidän laulumuistojaan ja peilaan muistoja ajan koululauluihin ja opetussuunnitelmiin. Näiden ja historiateosten kautta voin hahmottaa ajan ilmapiiriä ja taustoja sille, millainen lauluvalikoima on päätenyt laulukirjoihin ja millaisena koululaulut nähdään.

Viimeinen tutkimuskysymys pohjaa ajatukselle, että sotien aikana ja niiden jälkeen lapsilla ei ollut juuri muita musiikkiharrastuksia kuin koulun laulutunnit. Radiot olivat melko yleisiä, mutta niistä ei kuunneltu välttämättä musiikkia. Oletukseni pohjautuen aiempaan tutkimukseen (mm. Kosonen 2011, Kosonen 2015) on, että kansakoululaulut ovat se laulusto, joka on jäänyt ikäihmisille muistiin ja on edelleen tärkeässä roolissa. Koulussa itse laulettu laulut ovat jääneet mieleen ja siksi ovat tärkeä sivistyspääoma vuosikymmentenkin jälkeen.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Kiinnostava ilmiö tuli ikään kuin luokseni, kun huomasin vetämässäni ikäihmisten lauluryhmä LaKu:n jäsenten pääosin muistavan ulkoa paremmin lapsuutensa kansakoululaulut kuin muut yhteislaulut. Koululauluja lauletaan ja toivotaan melko usein ja niiden laulamisen yhteydessä tilaisuuden yleisvire on nostalginen ja positiivinen. Laulujen joukossa on ollut monesti isänmaallista tai hengellistä materiaalia. Mistä tämän kaltaisiin lauluihin liittyvä into kumpuaa?

Halusin lähteä tutkimaan aikaa, jolloin suuri osa ryhmäläisistäni on käynyt kansakoulua: 1940- ja 1950-luvut, jolloin Suomessa on eletty sotien ja jälleenrakennuksen aikaa. Tutkiakseni, millainen arvomaailma on ollut ajan koululauluissa, valitsin yhdeksi aineistokseni ajalla käytettyjä koulun laulukirjoja, joita tarkastelin sisällönanalyttisesti ja kvantifioiden. Koululaulukirjojen tutkimista rikastuttamaan valitsin haastattelut, joihin halusin osallistujia vetämästäni lauluryhmästä. Toteutin haastattelut yksilö- ja ryhmähaastatteluina käyttäen puolistrukturoitua teemahaastattelua, sillä halusin selvittää tiettyjä aiheita, jotka eivät ehkä tulisi esiin syvähaastattelussa.

Kuten Hirsjärvi ja Hurme (2000) toteavat, teemahaastattelun aihepiirit ja teemat ovat jokaiselle haastateltavalle samat, mutta se ei ole niin tarkka kuin strukturoitu loma-kehaastattelu. Ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.) Haastatteluja käsittelen laadullisesti fenomenologis-hermeneuttisessa viitekehyksessä muistitietotutkimuksen kautta. Tutkimuksessa on menetelmällinen ja aineistollinen triangulaatio.

5.4 Koululaulukirjojen analyysi

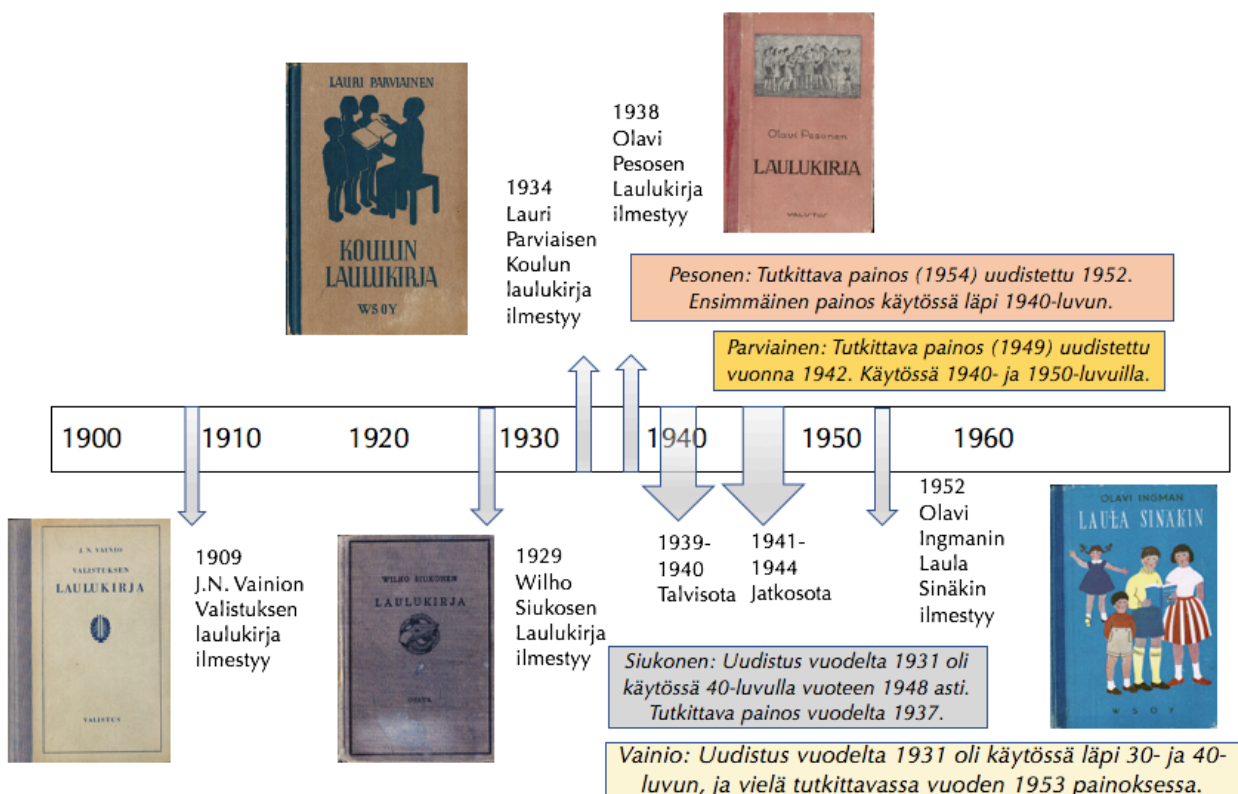
Valitsin analysoitavaksi viisi koulun laulukirjaa, joiden painoksia on käytetty suomalaisissa kansakouluissa tutkimallani ajalla: *Laulukirja: Koulun ja kodin lauluja* (Siukonen 1937), *Koulun Laulukirja* (Parviainen 1949), *Valistuksen laulukirja: koulujen ja nuorison tarpeeksi vuodelta* (Vainio 1953), *Laulukirja* (Pesonen 1954) ja *Laula sinäkin: Koulun laulukirja* (Ingman 1954). Painosten valintaan vaikutti saatavuus ja se, että niitä on käytetty eri vuosikymmenillä: sekä 1940- että 1950-luvulla. Kirjoja oli tarkoitettu käytettäväksi koko kouluajan, ei pelkästään tietyllä luokka-asteella. **Taulukossa 1.** on esitetty kirjojen ilmestymisvuosi, painos, ensipainos ja edellinen uudistamisvuosi. Samaa painosta on saatettu käyttää uudistamattomana vuosien jälkeen.

Taulukko 1. 1940- ja 1950-lukujen suosittuja koululaulukirjoja.

Kirjantekijä	Vuosi	Painos	Kirjan nimi	Edellinen uudistus	Ensipainos vuodelta	Laulujen lukumäärä
Siukonen Wilho	1937	6.	<i>Laulukirja: Koulun ja kodin lauluja</i>	1931	1929	317
Parviainen Lauri	1949	10.	<i>Koulun Laulukirja</i>	1942	1934	390
Vainio J.N.	1953	38.	<i>Valistuksen laulukirja: koulujen ja nuorison tarpeeksi</i>	1931	1909	323
Pesonen Olavi	1954	14.	<i>Laulukirja</i>	1952	1938	374
Ingman Olavi	1954	3.	<i>Laula sinäkin: Koulun laulukirja</i>	-	1952	301

Kattavin lauluvalikoima on Parviaisella: 390 laulua. Toiseksi eniten lauluja on Pesosella, 374. Vainion kirjassa on 323 laulua, Siukosella 317. Vähiten lauluja on Ingmanin laulukirjassa, 301 laulua. Jos katsoo kirjojen järjestysnumeroja, erehtyy laulujen lukumäärässä, sillä kirjoista saattaa puuttua tai niihin on lisätty joitakin lauluja. Parviainen on uudistuksissa poistanut joitakin lauluja niin, että myös niiden numerot uupuivat kokonaan. *Tiernapojat* on kirjassa merkitty yhdeksi lauluksi, vaikka kokoelmassa on useita lauluja. Pesosella taas jumalanpalvelukseen kuuluvia messusävelmiä on merkitty yhdeksi lauluksi. Olen laskenut nämä kokoelmat yhdeksi lauluksi.

Suuri osa tarkastelemistani laulukirjoista on ilmestynyt ensi kerran jo ennen 1940-lukua ja näin ne noudattavat vanhaa opetussuunnitelmaa (ks. **Kuva 1.**): Vainion *Valistuksen laulukirjan* tarkastelemani painos on vuodelta 1953, mutta samaa painosta vuodelta 1931 on käytetty läpi 30- ja 40-luvun. Lauri Parviaisen *Koulun Laulukirja* taas on uudistettu sota-ajalla vuonna 1942, eikä seuraaviin painoksiin 1949 ja 1955 ole tehty muutoksia. Vaikka tarkastelemani kirjan painos olisi ilmestynyt 40-luvun lopulla tai 1950-luvulla, sitä edeltävät painokset ovat olleet käytössä läpi 40-luvun sellaisenaan. Olavi Ingmanin *Laula sinäkin* (1954) on 50-luvun aikakauden ilmentymä; sen ensipainos ilmestyi vain kahta vuotta aiemmin. Verrattuna muihin kirjoihin se on ”uutta sukupolvea”. Olavi Pesosen *Laulukirja* (1954) taas noudatti vuoden 1925 opetussuunnitelmaa kirjan uudistusvuoteen 1952 asti.



Kuva 1. 1940- ja 1950-luvuilla käytettyjen koululaulukirjojen tärkeitä vuosilukuja.

Laulukirjojen tarkastelussa apuna oli *sisällönanalyysi*, *luokittelu* ja aineiston *kvantifiointi*. Tuomi ja Sarajärvi (2009) kuvaavat kvantifiointia seuraavasti: siinä lasketaan, kuinka monesti jokin tietty asia esiintyy aineistossa. Kvantifiointi voi tuoda laadulli-

sen aineiston tulkintaan erilaista näkökulmaa. Laskin, montako kertaa jokin tietty laulu esiintyy kirjoissa ja tarkastelin, mitkä aihepiirit sisältävät eniten lauluja. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 120–121.) Tarkemman analyysin ulkopuolelle jäivät kirjoissa esiintyvät musiikin teoriaosiot, sillä tutkimukseni keskittyy laulujen aiheisiin.

Kävin kirjat läpi ensin lauluntekijän omien luokittelujen näkökulmasta ja vertailin aihepiirien sisältöjä keskenään. Tutkiessani laulujen sisältöjä huomasin, että moni kirjantekijän aihepiiri kattaa sellaisia lauluja, jotka itse laittaisin toiseen lokeroon. Jaoittelin lauluja niiden sanoitusten ja sisältöjen mukaan uusiin kategorioihin, joista osa on samoja kuin kirjantekijöillä. Näistä kategorioista kirjasin kunkin kirjan sisällöt teemoittain Excel-taulukkoon. Listasin laulut kategorioittain aakkosjärjestykseen, ja **Liitteen 4** eri osioiden listauksesta voi tarkastaa, missä kirjassa mikäkin laulu on. Jotkin laulut esiintyvät vain yhdessä kirjassa. Muutamat, vähintään kolmessa tai neljässä kirjassa esiintyvät laulut olen **tumentanut**, ja kaikissa viidessä kirjassa esiintyvät laulut olen lisäksi korostanut keltaisella.

Laulujen uudelleenkategorisointi on tutkimuksen kannalta olennaista, sillä näiden kategorioiden perusteella pystyin vertailemaan laulukirjojen sisällön painottumista ja mahdollisia muutoksia laulukirjojen sisällöissä. Laskin, montako laulua kyseisestä teemasta on kussakin kirjassa, ja vertasin tätä laulujen kokonaislukumäärään. Näin sain sisältöjen prosenttiosuudet kirjoittain ja teemoittain. Kävin kirjat moneen kertaan läpi ja varmistin, että laulun nimi ja alkusanat täsmäivät luettelointiini. Tällä tavalla pyrin minimoimaan virheiden mahdollisuuden. Vertailun avuksi tein Excel-taulukko-ohjelmalla erilaisia visuaalisia kaavioita.

5.6 Haastattelujen toteutus ja analyysi

Ennen haastatteluja tein teemahaastattelurungon, jonka mukaan etenin haastatteluis-
sa. Muotoilin pääkysymykset ja käytin tarkentavia apukysymyksiä tarvittaessa. Pää-
kysymyksiä olivat esimerkiksi ”Millaista kansakoulua kävit?” tai ”Millaisia koulun
juhlat olivat?”. Jos haastateltava ei antanut pääkysymykseen tarpeeksi kattavaa vas-
tausta, saatoinkin tarkentaa kysymystä esimerkiksi apukysymyksellä ”Millaista musiik-
kia koulun juhlissa oli?”. Käytin samaa teemahaastattelun runkoa sekä yksilö- että
ryhmähaastatteluissa. Runko löytyy työn lopusta **liitteestä 4**.

Yksilöhaastatteluissa halusin päästä kysymään asioista tarkemmin ja antaa aikaa
haastateltavan henkilökohtaiselle muistelulle. Hirsjärvi ja Hurme (2000) suosittelevat
ryhmähaastattelua, kun halutaan saada tietoa pienoiskulttuurien merkitysrakenteista
ja tietoa samanaikaisesti usealta vastaajalta. Haittana ryhmähaastattelussa voi olla
joidenkin henkilöiden dominointi tai se, ettei joku tulekaan paikalle. (Hirsjärvi &
Hurme 2000, 63.) Toivoin, että haastateltavat voisivat ryhmässä tukea toistensa muis-
toja ja hyötyä kollektiivisesta muistista. Jos joku muistaa jonkin laulun, voi toinen
muistaa sen hänen avullaan. Ryhmässä yksi jätti tulematta ja yksi saapui myöhässä,
mutta nämä eivät juuri haitanneet itse haastattelutilannetta. Ohjasin keskustelua
eteenpäin ja annoin puheenvuoroja, joten erityistä dominointia ei ollut havaittavissa.

Tavoitteenani oli saada 3–5 yksilöhaastattelua ja yksi 4–6 hengen ryhmähaastattelu.
Tuomi ja Sarajärvi (2009) toteavat, että opinnäytteissä aineistojen koot eivät ole mer-
kittävimpiä kriteerejä. Koska laadullinen tutkimus ei pyri tilastollisiin yleistyksiin, on
olennaista, että haastateltavat tietävät ilmiöstä mahdollisimman paljon tai että heillä
on kokemusta asiasta. Täten haastateltavien valinta on harkittua, ja tämä valinta pi-
tää raportoida ja perustella tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86.) Olen va-
linnut haastateltavat sen perusteella, että heillä on kokemusta 1940- ja/tai 1950-luvun
lapsuudesta ja kansakoululauluista. Haastatteluissa toistui samoja aiheita, joten satu-
raatiopiste on saavutettu näillä haastattelumäärillä.

Ikäihmisiä haastateltaessa tulee ottaa huomioon mahdolliset haastattelua haittaavat terveydelliset rajoitukset, kuten huono kuulo tai näkö, huomauttavat Hirsjärvi & Hurme (2000). Myös muistisairaudet saattavat vaikuttaa haastattelun kulkuun. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 134.) Tunsin etukäteen haastateltavani ja tiesin, että heillä ei ole sellaisia fyysisiä terveydellisiä ongelmia, jotka saattaisivat vaikuttaa haastattelun kulkuun. Yleisesti haastatteluissa saatettiin kommentoida omaa epävarmuutta muiston suhteen tai muiston sekoittumista myöhempään kouluaikoihin, mutta varsinaisia muistisairauteen liittyviä, haastattelua haittaavia seikkoja en havainnut.

5.6.1 Haastateltavat

Eräessä syksyn 2017 LaKu-kokoontumisessa jaoin lauluryhmäläisille lomakkeen (**liite 2**), jossa tiedusteltiin tutkimukseen osallistumishalukkuutta. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Lomakkeessa kysyttiin osallistujan kansakoulun käyntivuotia, käyntipaikkakuntaa ja kansakoulun jälkeisiä mahdollisia kouluja tai koulutuksia. Osallistumisen kriteerinä oli, että haastateltavalla on kokemusta kansakoulun käymisestä 1940- ja/tai 1950-luvun Suomessa. Lomakkeen täytti 10 henkilöä, joista kaikkineen 7 henkeä osallistui lopulta haastatteluihin.

Olen valinnut haastateltaville ajan kuvaan sopivat roolinimet: **Irja, Aino, Maija, Vieno, Sointu, Toini** ja **Kerttu**. Aloituslomakkeen täytti myös kolme muuta henkilöä, mutta kaksi heistä oli liian nuoria osallistumaan haastatteluihin, sillä he olivat 1960-luvun kansakoululaisia. Eräs 1940-luvulla kansakoulua käynyt oli tulossa ryhmähaastatteluun, mutta estyi viime hetkellä. Ryhmähaastatteluun osallistui 6 henkeä: Irja, Aino, Maija, Vieno, Sointu ja Toini, joka saapui vasta haastattelun puolivälissä. Yksilöhaastatteluun osallistuivat Aino, Sointu ja Kerttu, joka ei ollut osallistunut lainkaan ryhmätilanteeseen. Kaikkineen yksilöhaastateltavia oli kolme henkilöä. **Taulukossa 2** on olennaiset tiedot haastateltavien koulunkäynnistä. He ovat käyneet kansakoulua 1940- ja 1950-luvuilla pääosin Keski-Suomessa.

Taulukko 2. Haastateltavien kansakoulun käynnin tiedot.

Roolinimi	Kävi kansakoulua		Kansakoulussa yhteensä	Koulun sijainti
	1940-luvulla	1950-luvulla		
Irja	x		6 vuotta	Päijät-Häme & Keski-Suomi
Aino	x	x	6 vuotta	Keski-Suomi
Maija	x	x	5 vuotta	Keski-Suomi
Vieno	x	x	6 vuotta	Keski-Suomi
Sointu	x	x	4 vuotta	Etelä-Pohjanmaa & Keski-Suomi
Toini		x	4 vuotta	Keski-Suomi
Kerttu		x	4 vuotta	Keski-Suomi

Irja ja **Aino** ovat syntyneet jo 1930-luvulla. Irja kävi 1940-luvulla kansakoulua kahdella pikkupaikkakunnalla yhteensä kuusi vuotta. Ensimmäisen syksyn jälkeen hän muutti Päijät-Hämeestä Keski-Suomeen ja kävi koulunsa maalaispaikkakunnan kirkonkylällä, ja arvioi ensimmäisellä luokalla olleen 15 oppilasta. Irja ei mainitse muita kouluja. **Aino** meni kouluun pian sotien päättymisen jälkeen 1940-luvun puolivälissä. Hän kävi kuusi vuotta pienen paikkakunnan kansakoulua, jossa oli kolme luokkaa samassa luokkahuoneessa. Aino jatkoi myöhemmin 5-vuotiseen oppikouluun.

1940- ja 1950-lukujen taitteessa kouluaan kävivät **Maija** ja **Sointu**, jotka menivät koululle kuunteluoppilaaksi jo alle kouluikäisenä, sillä molempien äidit olivat opettajia. **Maija** kävi viisi vuotta maalaiskansakoulua. Sen 1.-2. luokka oli yhdysluokka, joista ensimmäisellä oli noin 10 oppilasta. Hän kirjoitti yhteiskoulun jälkeen ylioppilaaksi ja jatkoi ammattiin johtavassa koulutuksessa. Myös **Sointu** kävi maalaiskansakoulua; ensimmäiset varsinaiset kaksi vuotta hän kävi Etelä-Pohjanmaalla pikkuisessa kyläkoulussa ja toiset kaksi vuotta Keski-Suomessa. Sointu ei mainitse muita kouluja.

Vieno taas kävi 1940- ja 1950-lukujen taitteessa kuusi vuotta kylän supistettua kansakoulua, jossa opiskeltiin syksyllä viikko ja keväällä kaksi viikkoa ennen kuin vanhemmat oppilaat tulivat. Koulua käytiin talvella vain kerran viikossa. Vieno jatkoi oppikouluun ja opiskeli ammattiin koulutuskeskuksessa. **Toini** ja **Kerttu** taas aloittivat koulun vasta 1950-luvulla. **Toini** kävi Keski-Suomessa 4-vuotisen kansakoulun, minkä jälkeen hän meni yhteiskouluun ja kirjoitti ylioppilaaksi. Myöhemmin Toini

opiskeli useita tutkintoja, muun muassa yliopistotutkinnon ja eri alojen ohjaajien tutkintoja. Nuorin haastateltavista, **Kerttu**, kävi 1950-luvun jälkipuoliskolla neljä vuotta yhtä Suomen sen ajan suurimmista kouluista, Jyväskylän Keskuskansakoulua, jossa oli luokkia A:sta J:hin. Kerttu pyrki oppikouluun ja opiskeli yliopistotutkinnon.

5.6.2 Haastattelujen toteutus

Toteutin haastattelut syksyn 2017 aikana. Nauhoitin haastattelut samanaikaisesti Zoom-nauhurilla ja tietokoneen GarageBand -ohjelmalla, jotta välttyisin esimerkiksi paristojen loppumisen aiheuttamilta vahingoilta. Ryhmähaastattelun tein erään LaKu-kerran alla, tuntia ennen varsinaista kokoontumista. Valitsin paikaksi Jyväskylän NNKY:n, sillä se oli neutraali ja rauhallinen ympäristö ja jokaiselle tuttu paikka. Sovin haastattelut tekstiviestitse, puhelimitse tai kasvotusten tavatessamme NNKY:llä. Haastatteluja ja niiden sopimista helpotti se, että tunsin haastateltavat etukäteen, jolloin haastatteluissa pystyi helpommin menemään suoraan asiaan. Etukäteen tunteminen vaikutti tapaani jutella haastateltaville: olin tuttavallisempi, mitä olisin ehkä ollut vieraiden seurassa. Koen, että tuttavallisuus toimi luottamuksen välineenä.

Etenin ryhmähaastattelussa teemarungon kysymysten mukaisessa järjestyksessä ja esitin jonkin verran tarkentavia kysymyksiä. Haastateltavat istuivat pöydän ääressä vastatusten ja itse istuin Zoomin ja tietokoneeni kanssa pöydän päässä ohjaten keskustelua eteenpäin. Asetelma osoittautui litteroidessa hyväksi, sillä Zoom poimi äänet niin tarkasti, että pystyin sijoittamaan henkilöiden äänilähteet mielessäni ”samaa paikkaan”, jossa he istuivat. Litteroinnissa auttoivat myös aika ajoin esitetyt kysymykset henkilöiden nimillä ja istumajärjestyksen mukainen vastausjärjestys.

Ryhmähaastattelussa tiedustelin laulukirjojen kautta, muistavatko ryhmäläiset niitä. Mukana olivat luvussa 5.3 esitellyt Siukosen, Parviaisen ja Vainion kirjat, sillä tuossa vaiheessa en vielä ollut huomionnut tutkimuksessani Pesosen ja Ingmanin kirjoja. Ryhmähaastattelu kesti vajaan tunnin. Aika loppui kesken, kun LaKu-ryhmän kokoontuminen alkoi heti haastattelun perään. Koin saaneeni tarpeeksi tietoa ryhmä-

läisten lapsuudenaikaisista laulumuistoista, joten en nähnyt tarpeelliseksi kokoontua uudelleen ryhmän kanssa.

Yksilöhaastattelut tein haastateltavien kotona tai omassa kodissani sen mukaan, mikä oli helpointa. Kiitokseksi yksilöhaastatteluista annoin pienen kiitoslahjan. Ensimmäisenä haastattelin Kerttua ja toisena Ainoa, kumpaakin omassa kodissaan. Kerttu oli etukäteen käynyt keräämässä kirjastossa lauluja, joita koki muistavansa. Tästä listasta oli hyötyä, sillä Kerttu mainitsi lukumäärältään huomattavasti enemmän lauluja kuin muut haastateltavat. Esittelin Kertulle laulukirjoja, mutta hän ei tutkinut niitä tarkemmin. Haastattelu kesti 43 minuuttia. Myös Ainolle esittelin laulukirjat, joista hän tunnisti Parviaisen tutuimmaksi. Haastattelun lomassa Aino selasi kirjaa ja etsi tuttuja lauluja. Haastattelussa vastaukset ajautuivat sivuraiteille, ja 35 minuutin haastattelusta aiheeseen liittymätöntä puhetta on noin 10 minuuttia.

Viimeinen yksilöhaastattelu Soinnun kanssa toteutettiin kotonani. Hän kertoi haastateltavista eniten tunnemuistoihin liittyviä asioita ja selasi yhtä laulukirjoista poimien sieltä tuttuja lauluja. Haastattelu kesti vain 30 minuuttia, mutta saimme käytyä kaiken tarpeellisen läpi, sillä Sointu oli jo ryhmähaastattelussa. Yksilöhaastatteluun ilmoittautunut Toini perui haastattelun vasta, kun olin ehtinyt jo litteroida ja koodata muut haastattelut. Vastausten saturaation perusteella totesin, että en tarvitse hänen tilalleen enää uutta haastateltavaa.

5.6.3 Haastatteluaineiston analyysi

Aluksi litteroin aineiston ja anonymisoin sen poistamalla henkilöiden tunnistetiedot sekä annoin haastateltaville roolinimet. Teemoittelin litteroidun aineiston ja tein ris-tiintaulukoinnin Excel-taulukko-ohjelmalla niin, että teemat kulkivat pystyyn ja henkilöt vaakaan. Taulukosta oli helppo vertailla, mitä kukin henkilö sanoo kustakin teemasta. Toin esiin myös sellaisia teemoja, jotka esiintyvät jonkun haastateltavan puheessa, mutta eivät muilla.

Teemoja olivat *koulun laulutunti, koulun juhlat, mieleen jääneet laulut, koulun ulkopuoliset harrastukset, kodin ilmapiiri, sota-aika ja nykyinen elämäntilanne*. Näihin sisältyi tarkempia alateemoja, kuten *radio* tai *maakuntalaulut*. Kirjasin kunkin teeman kohdalle kaiken, mikä henkilön sanomisissa viittaa kyseiseen aiheeseen. Teemoiteltujen haastattelujen pohjalta kirjoitin tulosluvun, jonka jälkeen peilasın saatuja tuloksia ajan koululaulukirjoihin, opetussuunnitelmiin ja historiateoksissa ilmi tulleeseen ajankuvaan.

Haastatteluaineistoani tarkastelen muisteluaineistona, jonka näkökulmasta Ukkosen (2000) mukaan *muistelulla* tarkoitetaan menneisyyttä käsittelevää puhetta, eli menneisyyteen liittyvien asioiden mieleen palauttamista ja tulkintaa. Historiallisia tapahtumia käsittelevä *muistelupuhe* taas liittyy haastateltavan henkilökohtaisen historian ja yleisen tai yhteisöllisen historian väliseen suhteeseen. Haastateltavan kokemukset omista lapsuudenaikaisista koululauluistaan ovat yhteisöllisiä, sillä niiden aiheena on usein yhteisöllisesti koettuja ja tulkittuja tapahtumia. (Ks. Ukkonen 2000, 15, 41.)

Peltonen (2002) määrittelee *muistitiedon* (engl. oral history) pohjautuvan nimenomaan tiedonantajan muistiin, ei kirjallisiin lähteisiin, ja sitä pidetään luotettavana, kun tiedonantaja kertoo omakohtaisesti kokemastaan (Peltonen 2002). Fingerroosin ja Haanpään (2006) mukaan muistitieto on aina konstruktivistista ja sen tutkimuksessa tuotetaan rekonstruktioita. *Muistitietotutkimus* sijoittuu empiiris-hermeneuttisen tradition piiriin. (Fingerroos & Haanpää 2006, 36–37.) Erityisen muistitietotutkimuksesta tekee se, että muistitieto ei kerro niinkään itse tapahtumista, vaan tapahtumien merkityksistä, kiteyttää Portelli (2006). Vaikka tieto on subjektiivista, kertojien uskomus siitä mitä tapahtui, on yhtä lailla historiallinen tosiasia kuin se, mitä todella tapahtui. Kun samanlaisia kertomuksia kerrotaan eri kouluista samalta ajalta, voidaan musiikkikasvatuksen historiasta löytää sellaisia ulottuvuuksia, joita ei virallisissa lähteissä ehkä ole kerrottu. (Ks. Portelli 2006, 55–56.)

Tähtinen & Vitie (2015) viittaavat kuvaillessaan muistitietotutkimusta Leavyyn (2011). Tämän mukaan pääasiallisia muistitietotutkimuksen tarkoituksia ovat muun

muassa ymmärtää ihmisten yksilöllisistä kokemuksista historiallisista tapahtumista ja historiallisista tai sosiaalisen muutoksen aikakausista, sekä kerätä kokemusperäistä tietoa yhteisöistä. (Tähtinen & Vitie 2015, 20; Leavy 2011.) Muistitietoaineiston perusteella yksilöiden kertomukset edustavat heidän aikalaistensa tulkintoja, ja näin yksilön muistoissa näkyvät sekä hänen henkilökohtaiset kokemuksensa että ajan kulttuurin sosiaaliset konventiot (Tähtinen & Vitie 2015, 20).

Muistitieto siis sisältää tietoa kertojan yhteisöstä ja kulttuurista, mutta sosiokonstruktivistisesti muodostuneena ja rakentuneena, kuten Hytönen (2014) selvittää (Hytönen 2014, 27). Fingerroosin ja Haanpään (2006) esittämän mallin mukaisesti muistitietotutkimus jakautuu selittävään, ymmärtävään ja kriittiseen tutkimukseen. Ymmärtääkseen ja tulkitakseen muistitietoa tutkijan tulee huomioida tiedon subjektiivisuus ja omat valintansa, ja reflektoida näitä. (Fingerroos & Haanpää 2006, 36–40.) Tähtinen ja Vitie (2014) taas selittävät tulkinnallista muistitietotutkimusta ja toteavat sen pohjaava siihen, että muistelu on aina muistelijan omaa tulkintaa menneisyydestä. Selittävä muistitietotutkimus puolestaan selittää ilmiöitä sellaisena kuin ne olivat ja ymmärtävä tutkimus painottaa tutkijan tulkintaa menneisyydestä. Tällöin tutkimustulos on aina tutkijan subjektiivinen rekonstruktio menneestä. (Tähtinen & Vitie 2015, 23.)

Peltosen (2002) mukaan muistitietotutkimuksella saadaan tietoa menneisyyden välitsevistä arvoista ja normeista (Peltonen 2002, 110). Tässä tutkimuksessa pyrin kuvaamaan menneisyyden ilmiöitä liittyen kansakoululauluihin selittävän tutkimuksen kautta, mutta myös tulkitsemaan muistoissa ja laulukirjoissa tuotettua ajankuvaa. Haastateltavien laulumuistoja tulkitsen fenomenologis-hermeneuttisessa viitekehyksessä. Tuomi ja Sarajärvi (2009) määrittelevät fenomenologiassa tutkimuskohteeksi *ihmisen kokemukset ja näille kokemuksille annetut merkitykset*. Kansakouluaan tutkimalani ajalla käynyt haastateltava, yksilö, muodostaa merkityksensä synnyin- ja kasvuyhteisönsä kautta. Yhteisöinä tässä tutkimuksessa ovat kansakoulu, koti ja musiikkiharrastukset. Tutkittaessa yksittäisen ihmisen kokemusta on huomioitava tulkinnallisuus. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 34–55.)

5.7 Eettisyys- ja luotettavuuskysymykset

Hyvän laadullisen tutkimuksen yksi tärkeimmistä kriteereistä on sisäinen johdonmukaisuus, ja laadukas tutkimussuunnitelma onkin hyvä perusta eettisesti kestäväälle tutkimukselle, kiteyttävät Tuomi ja Sarajärvi (2009). Argumentoinnissa on nojattava laadukkaisiin lähteisiin ja raportoinnin tulee olla kattavaa. Hyvän tutkimuksen tunnistaa myös siitä, että tutkimusasetelma, käytetyt menetelmät ja analyysitavat ovat tutkimukselle sopivat eli *validit*. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.)

Hirsjärvi ja Hurme (2000) peräänkuuluttavat tarkkaa käsiteanalyysiä. Sen avulla tutkijan on kyettävä nitomaan yhteen sekä taustateoriasta saadut muiden tutkijoiden määritelmät, tutkijan omat määritelmät ja haastateltavien kertomuksista saadut määritelmät. Raporttiin tulee dokumentoida mahdollisimman tarkasti, miten tutkija on päätenyt kuvaamaan tutkittavien maailmaa juuri niin kuin hän on tehnyt ja perusteltava menettelynsä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 187–190.) Lisäksi rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus sekä raportin kirjoittamisessa että muiden tutkimuksiin viitatessa ovat hyvää tieteellistä käytäntöä ja lisäävät tutkimuksen uskottavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132). Raportoidessani tutkimusmenetelmää ja teoriaa olen avannut tarkkaan tutkimuksen kulun, käytetyt menetelmät ja viitannut huolellisesti kirjallisuuteen ja aiempaan tutkimukseen. Tekemäni valinnat, kuten rajaus, aineisto ja menetelmät on perusteltu ja kuvattu. Tutkimus vastaa tutkimuskysymyksiin pysyen rajauksessa, joten tutkimusasetelma ja -suunnitelma ovat näin ollen *validit*.

Eskola ja Suoranta (2008) määrittelevät triangulaation tarkoittavan erilaisten teorioiden, menetelmien ja aineistojen käyttöä samassa tutkimuksessa. Tutkimuksen tekeminen on ennen kaikkea ratkaisujen tekemistä, ja tutkijan pitää osata perustella ratkaisunsa. (Eskola & Suoranta 2008, 68–72.) Valitsin aineistokseni haastattelut ja ajan koululaulukirjat ja peilasin niitä ajan opetussuunnitelmiin ja historiateoksissa ilmeneeseen ajankuvaan. Tarkastelin haastatteluaineistoa fenomenologis-hermeneuttisesti muistitietona, laulukirjoja kvantifioiden sisällönanalyysin avulla.

Triangulaatio osoittautui hyväksi, sillä aineistot tukivat toisiaan ja sain ajasta paremman kuvan mitä olisin saanut pelkästään yhtä teoriaa tai aineistoa käyttämällä.

Tutkimusetiikan asiantuntija Juha Perttulan (1996) mukaan tutkimuksen eettisiin peruseriaatteisiin kuuluu tutkittavien anonymiteetin takaaminen. Olen pyrkinyt käyttämään harkintaa siinä, mitkä tiedot ovat olennaisia raportoinnin kannalta ja mitkä jätän tuomatta esiin. Perttula varoittaa, että henkilökohtaisten tietojen poistamisen jälkeenkin tutkittava itse saattaa kokemusten kuvauksista tunnistaa itsensä. Nousee kysymys, mitä jos joku muu tunnistaa haastateltavan hänen kokemustensa perusteella? Perttulan mukaan arkipäiväisessä elämässä tutkittavan hyvin tunteva lukija saattaa tunnistaa tuloksista sellaista tietoa, jonka hän jo tiesi. Tällöin raportointia ei ole tehty tutkimuseettisesti väärin. Eettisesti vääryyttä ei tapahdu myöskään silloin, jos joku tutkittavan heikommin tunteva arkituttava ei voi varmuudella yhdistää tuloksia tutkittavaan. (Ks. Perttula 1996, 96–97.)

Tässä työssä mainittavia tunnistetietoja ovat esimerkiksi koulunkäynnin paikka ja koulunkäyntivuodet. Olen pyöristänyt paikkakunnat maakuntiin ja koulunkäyntivuodet vuosikymmeniin, koska tietyn paikkakunnan pientä koulua tiettyinä vuosina käynyt haastateltava saatettaisiin näistä tunnistaa. Anonymiteetin varmistin käyttämällä haastateltavista jo litterointivaiheessa vain nimikirjaimia, jotka myöhemmin muutin roolinimiksi. Muut tunnistetiedot, kuten jatkokoulutuksen taso ja ammatti mainitaan koulutustason tarkkuudella. Työn valmistumisen jälkeen alkuperäiset haastattelunauhat tuhoetaan. Litteroidut, anonymisoidut tiedostot jäävät itselleni tarvittaessa mahdollista jatkotutkimusta, esimerkiksi väitöskirjaa varten. Myöhempää tutkimuskäyttöä varten pitää pyytää jatkolupahakemus asianomaisilta, mikäli anonymisoitu aineisto tulee muuhunkin käyttöön kuin tähän tutkielmaan.

Eskola ja Suoranta (2008) muistuttavat, että on tärkeää hankkia tutkimusluvat sekä viranomaisilta että tutkittavilta itseltään (ks. Eskola & Suoranta 2008, 52). Ennen haastattelujen aloittamista pyysin tutkimusluvan Jyväskylän NNKY:ltä (**Liite 1**).

Muita viranomaistahoja ei tarvinnut huomioida, sillä kyseessä ei ollut esimerkiksi kaupungin palvelutalo, vaan haastateltavat tulivat vapaaehtoisen harrastuksen kautta. Lisäksi jaoin tutkittaville ennen haastatteluja taustalomakkeen (**Liite 2**), jonka sisällön he allekirjoituksellaan kuittasivat ymmärretyksi. Lomakkeen allekirjoitus edellytti tutkittavan vapaaehtoista suostumusta. Sekä tutkimusluvassa että tiedotteessa kerrottiin, mihin haastattelumateriaalia käytetään ja kuka anonymisoitua litteroitua aineistoa pääsee tarkastelemaan. Tiedotteessa vakuutin, että haastateltavien henkilöllisyys pidetään salassa ja anonymiteetti varmistetaan käyttämällä roolinimiä.

Laadullinen tutkimus ei pyri yleistämään tutkimustietoa siihen populaatioon eli väestönosaan, joka vastaa tutkimukseen osallistuneita, selvittää Perttula (1996). Tutkimukseen osallistuvat edustavat ennemminkin itseään kuin tiettyä ihmisryhmää, mutta tuloksia voidaan kuitenkin yleistää teorian avulla. Käsitteellinen ja teoreettinen yleistäminen tarkoittavatkin laadullisessa tutkimuksessa sellaista tutkimusaineiston jäsentämistä, että aineistosta muodostetaan käsitteitä ja niiden välisiä suhteita eli teorioita. Fenomenologis-hermeneuttisen tradition pohjalta pyritään hahmotamaan tutkimukseen osallistuvien ihmisten käsityksiä siitä todellisuuden osasta, johon tutkimus on rajattu. Tutkija siis muotoilee käsitteellisesti yhden tai usean tutkittavan kokemusten keskeisiä sisältöjä. Perttula muistuttaa, että fenomenologinen analyysi ei oikeuta tekemään yleistyksiä tutkimukseen osallistuvien ihmisten ulkopuolelle. (Perttula 1996, 88–90.)

5.8 Tutkijan rooli

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija joutuu ottamaan jatkuvasti kantaa analyysin kattavuuteen ja tekemänsä työn luotettavuuteen, toteavat Eskola ja Suoranta (2008). Tutkija joutuu ikään kuin joutuu etäännyttämään itseään tutkimuksestaan, ja hänen tulisi myös tarkastaa, vastaavatko hänen tulkintansa tutkittavien käsityksiä. (Eskola & Suoranta 2008, 208–211.) Olen toiminut LaKu-ryhmän vetäjänä pian 4 vuotta, ja tunnen haastateltavani jollakin tavalla, joten oli mahdotonta ottaa täysin ”tietämät-

tömän” haastattelijan roolia. Olen päässyt tutustumaan kansakoululauluihin aiempien laulukertojen yhteydessä, joten osa lauluista oli itselleni jo valmiiksi tuttuja. Vaikka tutkimuksen aihe liittyy omaan lauluryhmääni, olen pyrkinyt etäännyttämään itseni ja tarkastelemaan aineistoa objektiivisesti.

Kiinnostus historiaan ja etenkin sota-aikaan minulla tulee kotoa, mutta nyt maisterintutkielmani yhteydessä pääsin niin sanotusti sukeltamaan aikakauteen. Laulukirjojen ja haastattelujen lisäksi olen lukenut ja selannut huomattavan määrän sota- ja jälleenrakennusajan lapsiin liittyvää aikalais- ja elämäkertakirjallisuutta, katsonut dokumentteja ja elokuvia sekä tutustunut ajan radiomusiikkiin kuuntelemalla sitä suoratoistopalveluista. Lisäksi olen katsonut valokuvia vanhempieni kanssa heidän sota- ja jälleenrakennusajan lapsuudestaan ja keskustellut aiheesta ja teoria-aineistosta. On ollut helpompaa päästä tuon ajan lapsen ”pään sisälle”, kun on hahmottanut, millaista siihen aikaan yleisesti elämä Suomessa oli.

Koska haastateltavat kokevat asiat subjektiivisesti ja kyse on tutkimuksesta, he ovat saattaneet kertoa vain osan muistoista. Subjekteina heidän kertomansa jättää jonkin puolen tarinasta kertomatta. Vaikka pyrin välttämään ennakoasetelmia, oli haastateltuja vaikea olla tulkitsematta siitä näkökulmasta, joka minulla oli taustakirjallisuuden ja teorian kautta. Olen pyrkinyt tuomaan esiin haastateltavien omaa ääntä ja sitä informaatiota, jota he ovat kustakin temasta kertoneet – riippumatta siitä, tukeeko se hypoteesejani vai ei.

Olen pyrkinyt tuomaan teoriassa, tuloksissa ja analyysissä molempia aineistoja – laulukirjoja ja haastatteluja – tasapuolisesti toinen toistaan tukien. Laulukirjojen analyysissä on huomioitava, että laulujen kategorisointi on perustunut omaan käsitykseeni laulujen sisällöstä: joku toinen voisi luokitella laulut eri tavalla. Olen perustellut laulukategorioiden sisällöt ja avannut luokitukset. Koska laulukategorioissa esiintyvät laulut löytyvät työn lopusta liitteenä (**Liite 4**), voi lukija tarkastaa, millaisia lauluja olen mihinkin kategoriaan luokitellut. Tämä työ on opinnäyte, joten aikaa laulujen

syväanalyysiin ei ole. Laulut on pitänyt luokitella pintapuolisen tarkastelun perusteella, joten jotkut laulut saattavat olla sellaisessa kategoriassa, johon ne eivät tarkemman tarkastelun vuoksi ehkä kuuluisikaan. Kategorioita voisi myös olla useampia. Selkeyden vuoksi rajasin kuitenkin laulut muutamiin suurempiin kategorioihin.

Koska kirjoittaminen on ollut minulle aina mieluisaa, ongelmaksi on muodostunut liiankin perusteellisen tekstin tuottaminen. Olen kuitenkin pyrkinyt tuomaan tutkimuksessa esiin rajauksen puitteissa kaiken sen, mikä tässä tutkimuksessa on tarpeellista.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Aluksi tarkastelen lauluja laulukirjojen kautta. Esittelen, miten ajan yhteiskunta heijastuu laulukirjoissa ja niiden sisältämissä koululauluissa. Kiinnostavaa on, millaisia valintoja kirjantekijät ovat painottaneet ja mitkä laulut ovat olleet tuolloin suosittuja, eli esiintyvät useammassa kirjassa. Haastattelujen avulla taas pyrin selvittämään millaisina sota- ja jälleenrakennusajan kansakoululaulut näyttäytyvät ikäihmisten musiikkimuistoissa. Esittelen, millaisia haastateltavien laulutunnit olivat, mitä lauluja koulussa laulettiin ja mitkä lauluista ovat jääneet mieleen. Selvitän, miten ajalle tyypilliset ilmiöt näkyvät laulutunneissa ja lauluvalikoimassa ja peilaan laulukirjojen sisältöjä haastatteluissa ilmi tulevaan ajankuvaan.

Vaikka koulussa on laulettu paljon, ajan muut musisointimahdollisuudet ovat myös kerryttäneet laulumuistoja. Osa haastateltavista on tullut musikaalisesta kodista ja jotkut ovat harrastaneet eri soittimien soittoa. Myös kerhoissa, pyhäkoulussa ja radiosta kuullut laulut ovat jääneet mieliin. Kotitaustan, nykyisen musiikkitoiminnan ja harrastuksien kautta esittelen haastateltavien suhtautumista musiikkiin. Tarkastelen koululaulumuistoja myös tämän päivän näkökulmasta: miten kansakoululaulut koetaan nykyään? Ovatko ne edelleen tärkeitä ja onko niitä välitetty jälkipolville?

6.1 Koulun laulukirjojen sisällöt

Kaikki kirjantekijät ovat sisällyttäneet kirjoihinsa pienen esipuheen tai ohjeen opettajalle. Varhaimmassa alkulauseessa vuodelta 1909 J. N. Vainio toivoo, että kirjaa käytettäisiin koulujen lisäksi myös iltamissa ja kokouksissa. Painotus on kaavalaulussa ja kirjasta on vaikea löytää lauluja, sillä ne on listattu sävellajeittain, ei teemoittain lukuun ottamatta lisälauluja. (Vainio 1953.) Wilho Siukonen puolestaan kirjoittaa vuonna 1931 lisänneensä virkeiden ja eloisten laulujen lukumäärää, ja mukaan on otettu myös musiikkiliikuntaa korostavia lauluja (Siukonen 1937). Tämän vastakohdaksi Lauri Parviainen kirjoittaa sota-ajalla vuonna 1942 sisällyttäneensä kirjaan ”ar-

vokasta ja mieleistä vanhaa niin paljon kuin suinkin”, kuten isänmaallisia lauluja ja Piae Cantiones -lauluja. Virret on vaihdettu hengellisiin lauluihin. (Parviainen 1949.)

Jo vuonna 1938 kirjoitetussa ohjeessaan opettajalle Olavi Pesonen luonnehtii kirjan kokonaisuutta ”tienviittoina laulujen maailmassa”, ja kirjan otsikot ovat laajoja yläot-sikoita tarkan kategorisoinnin sijaan (Pesonen 1954). Uusimmassa, vuonna 1952 jul-kaistussa *Laula sinäkin* -kirjan ohjeessa Olavi Ingman toteaa, että kirja tarjoaa moni-puolista aineistoa laulunopetuksen eri asteille huomioiden lasten ominaisuudet. Las-ten tarpeita ja heitä kiinnostavia aihepiirejä on Ingmanin mukaan lisätty ja liikaa ku-lutettua ainesta karsittu. Hän kertoo poistaneensa vanhaa ja syrjään jäänyttä ainesta, sillä ”aikaihmissen” laulujen ohella lasten on saatava laulaa runsaasti lastenlauluja. Aihepiirit ovat 1950-luvulta ja moni laulu on Ingmanin oma teos. (Ingman 1954.)

Kirjojen sisällysluettelot olen koonnut **Taulukkoon 3**, jossa näkyy kirjantekijöiden itse määrittelemät laulukategoriat ja niiden esiintymisjärjestys kirjassa. Taulukosta voi vertailla kirjantekijöiden painotuksia kirjoissa.

Taulukko 3: Laulukirjojen sisällysluettelot, niiden kategoriat ja laulujen lukumäärät.

	Siukonen 1937	Parviainen 1949	Vainio 1953	Pesonen 1954	Ingman 1954
1	Hengellisiä lauluja 40	Hengellisiä lauluja 40	Usko/Isänmaa 9	Koti 142	Lapsi ja Luoja 25
2	Lauluja isänmaasta 38	Joulu 58	Lauluja luonnosta 15	Ihminen 50	Rakas isänmaa 48
3	Lauluja heimokansoista ja vieraista maista 12	Isänmaa 78	Lauluja elämän eri aloilta 11	Isänmaa 78	Kaukomaista, vieraita kansoja 18
4	Lauluja luonnosta 46	Kalevala- ja Kanteletar-aiheisia lauluja 12	Urheilu- ja raittiuslauluja 6	Maailma 33	Menneitä aikoja 11
5	Työn lauluja 27	Koti ja koulu 33	Joululauluja 8	Luoja 57	Luonto vehmas 58
6	Leikki- ja urheilulauluja 50	Työn lauluja 17	Leikkiohjelmisto 14	Lisäys 14	Työtä ja taitoa 32
7	Lepohetken lauluja 27	Leikki ja urheilu 24	<i>Kategoriat vain lisä-lauluissa. Kirjan alus-sa laulut ovat sävel-laiteittain: C ja Am, G ja Em, D ja Hm, A, F ja Dm, B [Bb] ja Gm sekä Eb. Näissä sekä 1- että 2-äänisiä lau-luja. Yhteensä sävel-laiteittain on 260 laulua ennen lisälau-luja.</i>		Kotona ja koulussa 13
8	Kotona ja koulussa 40	Raittiuslauluja 5			Liikunnasta terveyttä 16
9	Ketjulauluja 26	Vuodenajat 43			Hetkien viihdykkeeksi 16
10	Lisäys 19	Luonto 29			Laulamme ketjussa 13
11	*Kotona ja koulussa sisältää myös joululau-luja ja raittiuslauluja.	Kansanlauluja 20			Kansainsävelmiä 16
12		Heimokansain lauluja 7			Koululla on juhla 36
13		Vanhoja koululauluja 13			
14		Vieraiden maiden kansallislauluja 8			
		Lisäys: Tiernapojat			

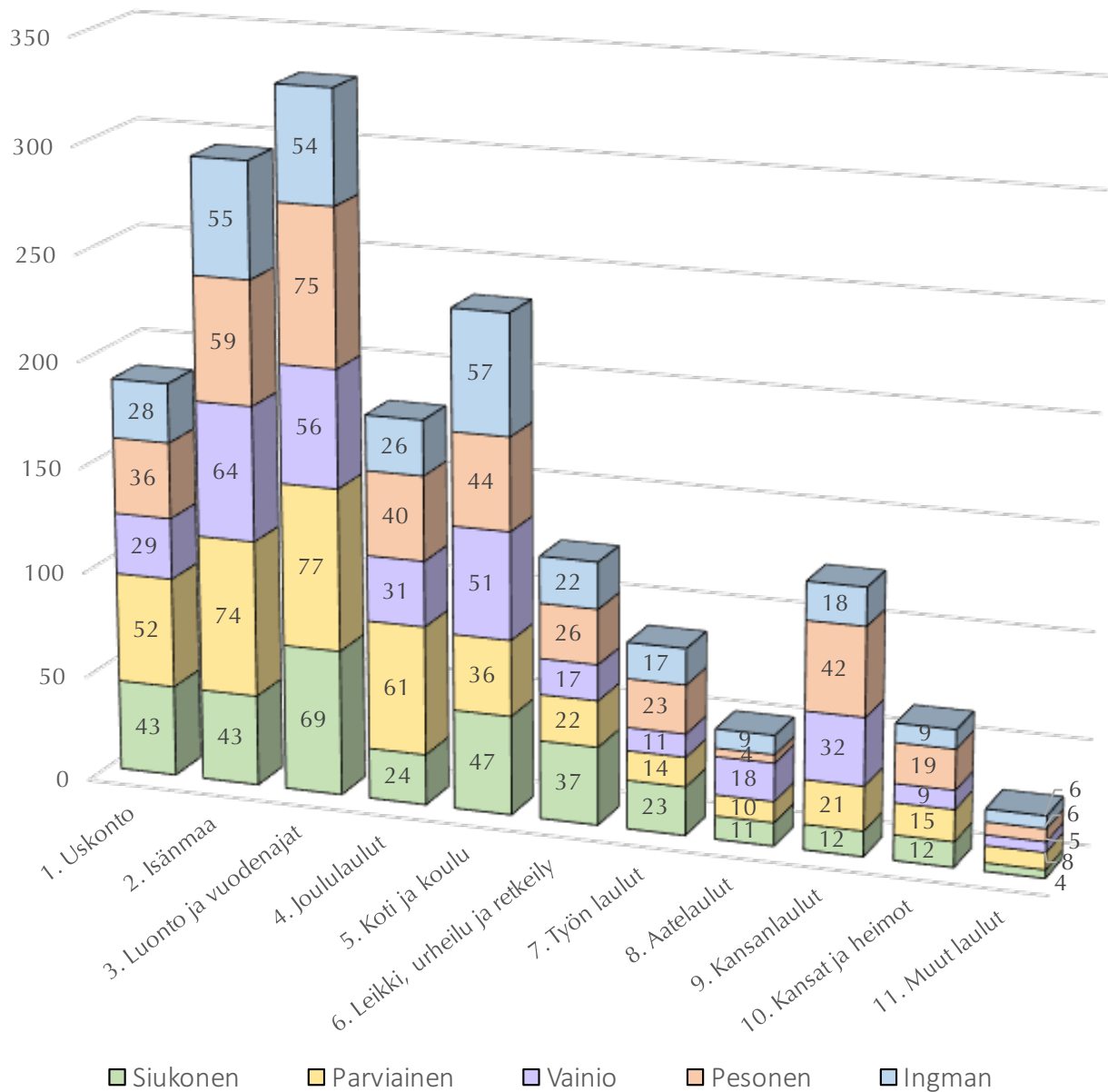
Uskontoon liittyvät laulut aloittavat lähes kaikki kirjat, lukuun ottamatta Pesosen kirjaa, jossa *Luoja* on vasta viimeinen kategoria. Kirja alkaa sen sijaan *Kotiin* liittyvillä lauluilla, joiden yhteydessä muissa kirjoissa on koululauluja. Pesosella ei myöskään ole omaa osiota *Luontolauluille* eikä *Työn lauluille*, vaan laulut on sisällytetty muihin osioihin. Toinen kirjojen alkupäähän painottuva kategoria on *Isänmaa*. Aihepiiri on ensimmäisenä Vainiolla, toisena Siukosella ja Ingmanilla, ja kolmantena Parviaisella ja Pesosella. Muiden kansojen laulut ovat Siukosella ja Ingmanilla kolmantena, Parviaisella viimeisenä. *Joululauluille* ei kaikissa kirjoissa ole omaa osiota, mutta niitä on kirjoissa useita. Lasten maailma on huomioitu *Leikki- ja urheilulauluissa*, ja kirjoissa on myös jonkin verran perinteisiä *kansanlauluja*. Termi *Raittiuslaulut* esiintyy Parviaisen ja Vainion sisällysluettelossa. Siihen sisältyvät raittiusliikkeen laulut, jotka kehottavat lapsia ja nuoria olemaan raittiita. (Taulukko 3.)

Tarkastellessani laulujen sisältöjä huomasin, että moni kirjantekijän aihepiiri kattaa sellaisia lauluja, jotka itse laittaisin toiseen lokeroon. Jaottelin laulut uudelleen niiden sanoitusten ja laulun käyttötarkoituksen perusteella. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Laulukirjoissa esiintyvien laulujen kategoriat ja niiden sisällön kuvausta.

<i>Kategoria</i>	<i>Kategoriaan kuuluvien laulujen kuvausta</i>
1. Uskonto	Kristilliset virret ja hengelliset laulut pois lukien joululaulut.
2. Isänmaa	Isänmaalliset laulut, marssit ja maakuntalaulut.
3. Luonto ja vuodenaajat	Kevät-, kesä-, syys-, talvi- ja luontolaulut, luonnon eläimistä kertovat laulut.
4. Joululaulut	Joulun ajan laulut, sekä hengelliset että maalliset.
5. Koti ja koulu	Kodin ja koulunkäynnin laulut; tuutulaulut, opetuslaulut, kotieläimet ja lemmikit.
6. Leikki, urheilu ja retkeily	Leikkiin, liikuntaan ja retkeilyyn liittyvät laulut.
7. Työn laulut	Työtä ja ammatteja kuvaavia lauluja.
8. Aatelaulut	Raittiuslaulut; eri seurojen, liikkeiden tai muuten aatteellisesti värittyneitä lauluja.
9. Kansanlaulut	Kansansävelmiä, joissa <i>trad.</i> tai kalevalainen sanoitus. Myös rekilaulut.
10. Kansat ja heimot	Vieraiden maiden kansallisia lauluja ja heimokansojen perinnelauluja.
11. Muut laulut	Muut laulut, jotka eivät kuulu em. kategorioihin.

Laskin yllä mainituissa kategorioissa esiintyvien laulujen lukumääriä ja kokosin ne kirjoittain kaavioksi seuraavan sivun **kuvaan 2**. Tarkat listaukset lauluista löytyvät **taulukon 4** kategorioiden mukaisessa järjestyksessä työn lopusta **liitteestä 4**.



Kuva 2. Laulukirjoissa esiintyvien laulujen lukumäärät kategorioittain ja laulukirjoittain.

Uskontoon liittyviin lauluihin jaottelin sellaisia kristillisiä virsiä ja lauluja, joiden sanoma on itsessään hengellinen. Aikaa läpileikkaava kristillisyyttä näkyy kirjoissa, mutta *Uskonto* -kategoriaan valikoin laulut, joiden tarkoituksen oletan olevan nimen-

omaan hengellisiä lauluja. Useat laulut sisältävät kristillisiä teemoja ja ajan laulustossa on paljon uskontoon viittaavia sanoja ja jopa kokonaisia säkeistöjä. Olen kunkin laulun kohdalla harkinnut, mihin kategoriaan se sisältönsä ja käyttötarkoituksensa mukaan parhaiten kuuluu. Muihin kategorioihin luokittelin hengellissävytteisiä *luontoon* tai *isänmaahan* viittaavia lauluja, jotka tekstin perusteella oletan tarkoitetun esimerkiksi sotamarssilauluksi tai luontolauluksi. Hengellisiä lauluja on myös runsaasti joululauluissa, joita on kirjoissa suunnilleen yhtä paljon kuin uskonnollisia lauluja. *Joululauluissa* ovat kaikki ne hengelliset laulut, joissa kerrotaan joulusta ja siihen liittyvistä tapahtumista, kuten Jeesuksen syntymäjuhlasta. *Joululauluissa* on myös kristillisestä perinteestä poikkeavia maallisia lauluja.

Toiseksi eniten kirjoissa on *Isänmaallisia* lauluja, joiksi olen luokitellut maakuntalaulut sekä isänmaasta ja sen puolustamisesta kertovat laulut ja marssit. Myös eri paikkakunnista kertovia sekä Suomen historiaan liittyviä lauluja olen katsonut isänmaallisiksi. On huomioitava, että Karjalaa kuvaavat laulut katson näissä kirjoissa isänmaallisiksi enkä heimokansanlauluiksi, sillä sodassa menetetty Karjala kuului vielä 1940-luvun puoliväliin asti Suomelle. Isänmaanrakkaus heijastuu myös monessa *Kodin ja koulun laulussa* tai *Aatelaulussa*, joissa kuvataan eri liikkeiden ja seurojen toimintaa tai aatetta, kuten raittiusaatetta. Olen sisällyttänyt myös partiolaulut aatelauluihin, sillä niiden sisältö on mielestäni huomattavan aatteellista. *Työn laulut* kertovat yksinkertaisesti ajan erilaisista ammasteista ja työtehtävistä.

Luonto ja vuodenajat -kategoriaan jaottelin laulut, jotka kertovat luonnon eläimistä ja luonnonilmiöistä, eli kuvailevat luontoa ja vuodenaikoja. Kategoriassa on eniten lauluja ja se on suurin kategoria sekä Pesosen, Parviaisen että Ingmanin kirjassa. On otettava huomioon, että luontoaiheisia lauluja on myös *Isänmaallisissa*, *Kansanlauluissa* tai *retkeilylauluissa*. Olen luokitellut näihin kategorioihin luontolaulut, jotka kuvaavat mielestäni paremmin kyseistä kategoriaa kuin itse luontoa. Esimerkiksi *Leikki- ja urheilulauluissa* on hiihdosta, marjastuksesta tai kalastusretkestä kertovia lauluja, joiden sisällöissä on vahvasti luontoa, mutta laulujen tarkoitus on kannustaa urheiluun

tai retkeilyyn, joka tapahtuu luonnossa. *Leikki- ja urheilulaulut* muutoin kertovat lasten leikeistä, reippailusta, retkistä ja puuhastelusta tai liittyvät vahvasti niihin.

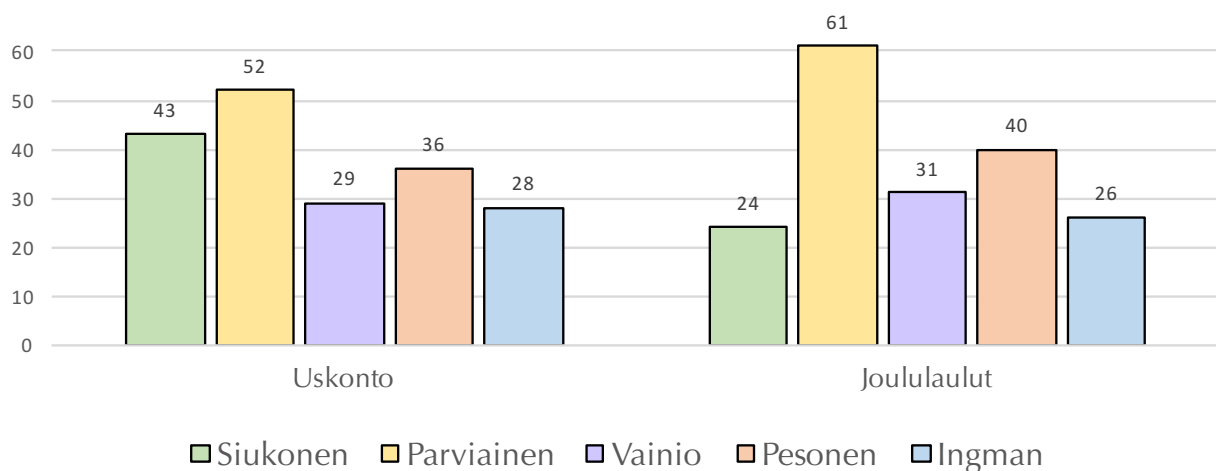
Koti ja koulu -kategoriaan luokittelin laulut, joissa lauletaan kodin askareista, kaivataan kotiseutua, ihmetellään mummon kanoja tai tuuditellaan lasta. Laulujen aiheina ovat siis 1940- ja 1950-lukujen maalais- ja kaupunkilaiskotien elämä kotieläimiseen ja isovanhempineen, mutta myös koulun laulut: opetukselliset, kehottavat ja kouluun suoraan liittyvät laulut. Kouluun liittyviä lauluja on myös *Joululauluissa* tai *Luontolauluissa*, koska laulut kuvaavat paremmin joulun aikaa tai luontoa kuin koulutyötä.

Kansanlaulut olivat haastava kategoria, sillä moni kansanlaulu kuvastaa vahvasti luontoa. Rekilauluissa lauletaan myös tunteista, ja usein kansanlaulujen sanoituksissa on käytetty Kalevalaa tai Kanteletarta. Osa kansanlauluista onkin päätynyt *Luontolauluihin*, osa *Kansanlauluihin*. Jokunen lauluista on myös *Leikkilauluissa*. Yksi vaikeimmin luokiteltavista lauluista olivat paimenlaulut, joista osa oli perinteisiä kansanlauluja, osa liittyi nimenomaan paimennukseen työnä ja osa oli selvästi leikkilauluja. Niissä oli myös nimenomaan luontoa kuvaavia lauluja, kuten *Paimenen syyslaulu*. Tein lopulta valinnat sen perusteella, minkä kategorian sisältöä laulu omasta mielestäni parhaiten kuvasi.

Muut kansat ja heimolaulut sisältävät muiden maiden kansallislauluja sekä heimokansojen, kuten virolaisten, unkarilaisten ja karjalaisten, lauluja. Näiden kohdalla oli hankala valita, kuuluvatko ne *Kansanlauluihin* vai *heimolauluihin*. Karjalasta kertovat laulut ovat pääosin *Isänmaallisissa* lauluissa, mutta *Vienan-Karjalan kansallislaulu* ei ole maakuntalaulu, joten olen sijoittanut sen *heimolauluksi*. Muutama kansanlaulu, jonka kotimaa on erikseen mainittu, on päätynyt tähän kategoriaan. Viimeinen kategoria numero 11 *Muut laulut* sisältää sellaisia lauluja, joita en ole osannut luokitella yllä mainittuihin kategorioihin. Tällaisia lauluja kirjoissa oli ainoastaan muutamia.

6.1.1 Laulukirjoja läpileikkaava hengellisyys

Tässä luvussa käyn läpi *Uskonto* -kategorian laulut, *Joululauluja* ja lyhyesti kirjoissa esiintyvää hengellisyyttä. **Liitteen 4 osiossa 1** olen listannut kaikki *Uskonto* -kategorian laulut aakkosjärjestykseen, ja listasta voi tarkastaa, missä kirjassa mikäkin laulu on. Kolmessa tai neljässä kirjassa esiintyvät laulut olen **tumentanut**, ja kaikissa viidessä kirjassa esiintyvät laulut olen lisäksi yliviivannut keltaisella. Vastaava menetelmä on käytössä muissakin **Liitteen 4 osioissa**.



Kuva 3. Hengellisten laulujen (Uskonto) ja joululaulujen lukumäärä laulukirjoissa (N=5).

Kuvasta 3. havaitaan, että laulujen lukumäärän suhteen eniten *Uskonto* -kategorian lauluja on Parviaisen kirjassa (52 kpl) ja vähiten Ingmanilla (28 kpl.) Prosentuaalisesti kirjan kaikkiin lauluihin suhteutettuna eniten *Uskonto* -kategorian lauluja on Siukosen (14 %) ja Parviaisen kirjoissa (13 %). Muiden kirjojen lauluista puhtaasti hengellisiä lauluja ja virsiä on noin kymmenesosa. (Ks. **Liite 4, osio 1.**) Joululauluja Parviaisella on määrällisesti eniten (61 kpl), mikä on suhteessa kaikkiin kirjan lauluihin 16 %. Siukosella joululauluja on vähiten; 24 laulua on vain 6 % kirjan lauluista. Muista kirjoista joululaulua on suunnilleen kymmenesosa. (**Liite 4, osio 4.**)

Hengellisistä lauluista ainoastaan Kreetta Haapasalon *Mun kanteleeni kauniimmin* esiintyy kaikissa viidessä kirjassa. Vaikka laulumateriaali kirjoissa on ajan tapaan hengellisävytteistä, yhteisiä virsiä ja hengellisiä lauluja on kirjoissa yllättävän vä-

hän. Laulut *Pyhäaamun rauha, Tähdelle (Terve, tähtönen taivahalla)* ja *On Herran templiin tulla* löytyvät neljästä eri kirjasta. Kolmeen kirjaan on otettu mukaan *Kedon kukkien laulu, Kellot kaikuu, kellot temppelin, Ken on luonut sinitaivaan, Kevääsi nuori antaos, Matkamiehen virsi, Nuoruuden aikana, Merikannon Oi muistatko vielä sen virren, Olen Luojani pikku varpunen, sekä Riennä riemuin eespäin*. Aamuinen lapsen rukous *Rakas Isä taivahan, kiitos rauhaisesta yöstä* ja *Soi kiitokseksi Luojan, nykyään virsi 462* *Soi kunniaksi Luojan* (Virsikirja 2008), ovat myös kolmessa eri kirjassa. Parviaisen kirjassa on useita Piae Cantiones -lauluja, joista suurin osa on hengellisiä. Yhteensä kirjoissa hengellisiä lauluja ja virsiä on 134. **(Liite 4, osio 1.)**

Joululauluja on yhteensä 116 ja moni on perinteinen virsi: *En etsi valtaa, loistoa, Maa on niin kaunis* ja *Nyt riemuiten tänne*, nykyinen virsi 27 ”Nyt juhlimaan tulkaa”. Näistä kaksi ensimmäistä on kaikissa viidessä kirjassa, kuten myös Otto Kotilaisen *Kun joulu on*. Moni nykyisin tunnetuista joululaulusta löytyy neljästä kirjasta: *Arkihuolesi kaikkiheitä, Heinillä härkien kaukalon, Joulun kellot*, adventtivirus *Hoosianna, Jouluyö, juhlayö* sekä *On hanget, korkeat, nietokset*. Ainoa neljässä kirjassa esiintyvä maallinen joululaulu on *Tonttujen jouluyö*. **(Liite 4, osio 4.)**

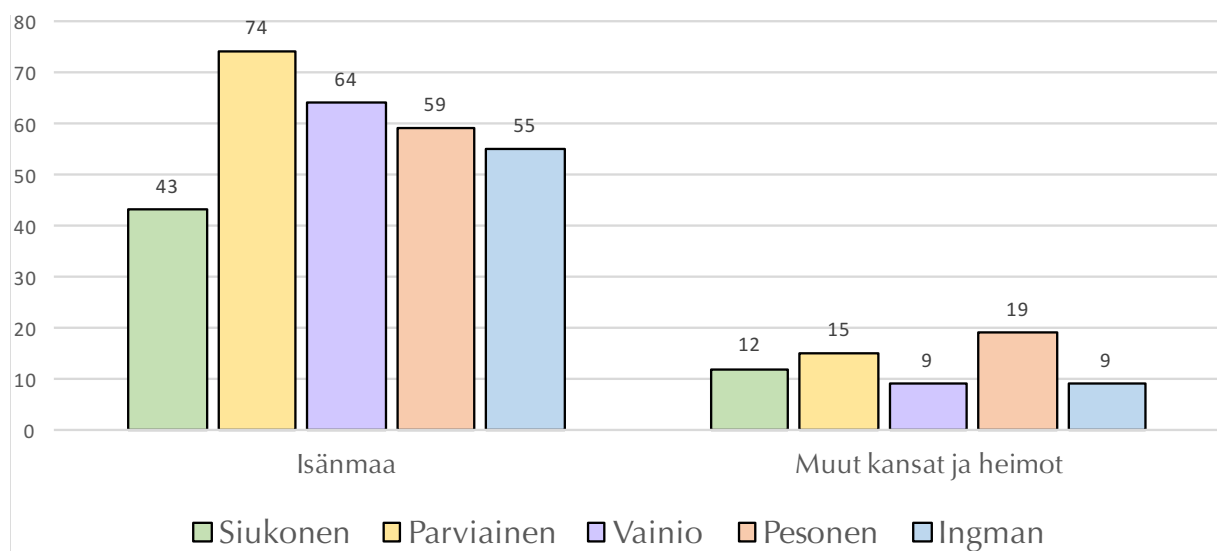
Myös kolmesta eri kirjasta löytyvistä joululauluista moni on hengellisiä: *Nyt riemuiten tänne, Me käymme joulun viettohon, Taivahalla syttyy juuri, Tuo armon valkokyyhky ja Varpunen jouluaamuna*. Ei-hengellisiä kolmessa kirjassa olevia joululauluja ovat *Joulupukki, joulupukki, Lumihiutaleitten laulu (Hei leijailkaa), Reippahasti käypi askelet* ja *Sini-vuorten yö*. Tontusta ja joulupukista kertovia lauluja on jonkin verran, mutta osa niistä kytkeytyy kristilliseen perinteeseen, kuten Wilho Siukosen säveltämä *Illan tullen hämärtyypi*. Siinä joulupukki ja joulukuusi yhdistetään hengelliseen sisältöön:

”-- Joko sytty enkel'lasten pian joulupuut?
Tuoko joulupukki heille, autot, nuket, kuten meille, tortut ynnä muut?
-- Lapset muistaa, äiti kertoi, taivaan kirkko on
täynnä kultaa kirkkahinta, täynnä ääntä ihaninta, suuri, loputon.
Lapset mieltii; Jumala tok' kaikkein suurin lie.” - san. Impi Siukonen

Moni kirjantekijä on säveltänyt omia joululauluja, joita eniten on Parviaisella. Yleisesti hengellisyys näkyy muissakin lauluissa. *Isänmaallisissa, Luonto- ja Työn lauluissa* usein pyydetään Jumalan tai Luojan siunausta maalle, ja kristillisyyttä tulee esiin useassa maakuntalaulussa. Vainion laulukirjasta löytyvät hengelliset isänmaan laulut *Yks on Jumalanne, yks on isänmaanne* ja *Isänmaan virsi*, joka on myös Pesosen kirjassa. Lasten siveellisyys, kurinalaisuus ja reippaus huokuvat läpi *leikki- ja kotilaulujen* kuvastaen kristillistä hyve-etiikkaa.

6.1.2 Isänmaanrakkaus ja suhde muihin kansoihin

Isänmaallisuus näkyy vahvasti kaikissa laulukirjoissa. **Kuvasta 4** havaitaan, että isänmaallisia lauluja on määrällisesti eniten Parviaisen laulukirjassa, jopa 74 kappaletta, mikä tarkoittaa lähes viidennestä koko kirjan lauluista (19 %). Samaan prosentiosuuteen pääsee Vainio 64 laulullaan (20 %). Suhteellisesti lähes yhtä paljon isänmaallisia lauluja on Ingmanin kirjassa (18 %), eivätkä Pesosen ja Siukosen isänmaallisten laulujen osuudet ole kovinkaan paljoa pienemmät (16 %, 14 %). (**Liite 4, osio 2.**)



Kuva 4. Isänmaallisten, muiden kansojen ja heimolaulujen lukumäärät laulukirjoissa (N=5).

Vieraiden maiden ja heimokansojen, kuten Viron, Unkarin ja inkeriläisten lauluja kirjoissa on verrattain vähän. Pesosen kirjassa niitä on määrällisesti ja prosentuaalisesti

eniten; 19 laulua tarkoittaa viittä prosenttia lauluista, mikä ei suhteutettuna muihin kategorioihin ole kovinkaan suuri. Muissa kirjoissa muiden maiden kansallislauluja tai heimokansojen lauluja on 9 ja 15 laulun välillä. Osuudet koko kirjan laulustosta muilla ovat vain 3 ja 4 %. Vieraiden kansojen laulut löytyvät **liitteen 4 osiosta 10**.

1940- ja 1950-luvuilla Suomessa on tarjottu lapsille runsaasti *isänmaallista* laulumateriaalia. Kotimaan puolustamisesta, rakastamisesta ja maakunnista kertovia lauluja löytyy jopa 26 kappaletta laulukirjoista. Isänmaallisissa lauluissa on kategorioiden kesken eniten sellaisia lauluja, jotka on otettu kaikkiin viiteen kirjaan: 19 kappaletta. Suurimmassa laulukategoriassa, *luontolauluissa* on vain 3 laulua, jotka ovat kaikissa kirjoissa, ja *leikki-, urheilu- ja retkeilylauluissa* ei ole ainuttakaan sävelmää, joka esiintyisi kaikissa kirjoissa! (Ks. **Liite 4**.)

Moni isänmaallisista lauluista on maakuntalauluja, mutta kaikkiin kirjoihin on päätyntä useita sellaisia lauluja, jotka laskettaisiin taistelu- tai sotalauluiksi. Maakuntalauluista kaikissa kirjoissa ovat *Hämäläisten laulu*, *Karjalaisten laulu*, *Kymmenen virran maa*, *Savolaisen laulu*, *Vaasan marssi* ja *Varsinais-Suomen laulu*. Neljässä viidestä kirjasta esiintyy *Keski-Suomen kotiseutulaulu*, *Kesäpäivä Kangasalla*, *Nälkämaan laulu*, *Satakunnan laulu* ja *Uusmaalaisten laulu*. *Keskipohjalaisten laulu* on vain Vainion kirjassa. *Kymenlaakson* ja *Ahvenanmaan laulu* ei ole missään kirjassa. Muita useissa kirjoissa esiintyviä maakuntalaulun henkisiä ovat *Hämeen laulu*, *Saaristolaisten laulu* sekä *Suomussalmi*, *kotiseutu*. Karjalaisille on useita eri lauluja, jotka esiintyvät kolmessa tai neljässä kirjassa: *Karjalan kunnailla*, *Karjalan lasten laulu* ja *Karjalan termäsillä*. Näiden lisäksi on vielä muutama Karjala-aiheinen laulu. (**Liite 4, osio 2**.)

Rakkaudesta Suomeen ja kotimaahan kertovista lauluista *Arvon mekin ansaitsemme*, *Isänmaan kasvot*, *Lippulaulu*, *Maamme-laulu*, *Oi kallis Suomenmaa*, *Oi terve Pohjola*, *Suomen laulu* ja *Suomen salossa* löytyvät jokaisesta kirjasta. Kolmeen tai neljään kirjaan on otettu *Aamulaulu*, *Finlandia-hymni*, *Kansalaislaulu*, *Kaunis olet, synnyinmaa*, *Meidän maa*, *Suomen valta* ja *Synnyinmaamme*. Sanat Suomi, maani, synnyinmaa tai kotimaa esiin-

tyvät useiden laulujen nimessä. Selvennykseksi lauluista olen monesti kirjannut sekä laulun nimen että sen alkusanat, ja ne voi tarkistaa **liitteen 4 osiosta 2**.

Suomen puolustamiseen ja taisteluun liittyviä lauluja esiintyy kaikissa kirjoissa, kuten *Ateenalaisten laulu*, *Hakkapeliittain marssi*, *Karjalan jääkärien marssi*, *Porilaisten marssi* ja *Vala*. Kolmessa tai neljässä kirjassa ovat vielä *Ilkka*, *Joutsen*, *Jääkärimarssi*, *Maa häädässä*, *Narvan marssi*, *Oi kallis kotimaa*, *Sinun maasi*, *Sotilaspoika* ja *Taistelkaatte!* Kaikkiin kirjoihin on valikoitunut myös *Kesälaulu*, joka on nimestään huolimatta hyvin isänmaallinen ja jopa hengellinen laulu, kuten laulun kolmas säkeistö tuo esiin:

”Kotimme suoja on synnyinmaa, suo lemmellä meidän se kaunistaa!
Voimia vahvoja meille suo, rikkaiksi saatamme pellot nuo,
Taivahan Herra, ainiaan, varjele lapsia Suomenmaan!” – san. Yrjö Veijola

Sotahenkeen ja taisteluun kannustavia lauluja löytyy yksittäin useista eri kirjoista. Tällaisia ovat muun muassa Keski-Suomen sotalaulu *Ei askeltakaan*, sankarihautajaisissa usein käytetty *Kenttien kehto*, *Nuijamiesten marssi* ja *Oolannin sota*. Huomattavaa on, että Parviainen on lisännyt omaan kirjaansa vuonna 1942 kokonaan uuden maan puolustamistahtoa nostattavan kategorian ”uusien laulujen ja marssejen”, joista moni on nimeltään ”sotamarssi” tai ”sotilaan laulu”. (**Liite 4, osio 2.**) Esimerkkinä sotalauluista on Parviaisen säveltämä *Taistelulaulu*, jonka ensimmäinen säkeistö kuuluu:

”Iskekää, iskekää! Jos mä kaadun kansa jää.
Suomen maa ja Suomen suku, ei ne sorru, ei ne huku.
Juokoot verta hanget nää! Iskekää, iskekää!” – san. Olla Teräsvuori

Muiden kansojen kansallislauluista kaikissa kirjoissa esiintyvät Englannin, Norjan, Ranskan, Ruotsin ja Unkarin kansallislaulut. Amerikan Yhdysvaltain, Tanskan ja Viron kansallislaulut ovat neljässä eri kirjassa, mutta *Neuvostoliiton hymni* vain kolmessa, Parviaisen, Pesosen ja Ingmanin kirjoissa. Saksan kansallislaulu, silloisen Länsi-Saksan *Deutschland über alles* on ainoastaan Pesosen kirjassa. Aikoinaan Saksan kansallislauluna käytetty *Reinin vartio* on Vainion ja Siukosen kirjoissa, Sveitsin kansallislaulu Parviaisen kirjassa ja Japanin *Kimigajo* Ingmanin kirjassa. Eniten heimokansojen, kuten Viron ja Unkarin lauluja on Parviaisen ja Pesosen kirjoissa. Aunuksen,

Vepsän, Viron, Karjalan ja Kainuun alueesta kertova *Väinölän lapset* on kolmessa eri kirjassa, ja Inkerin ja Vienan-Karjalan lauluja on jonkin verran Siukosen kirjassa. (**Liite 4, osio 10.**)

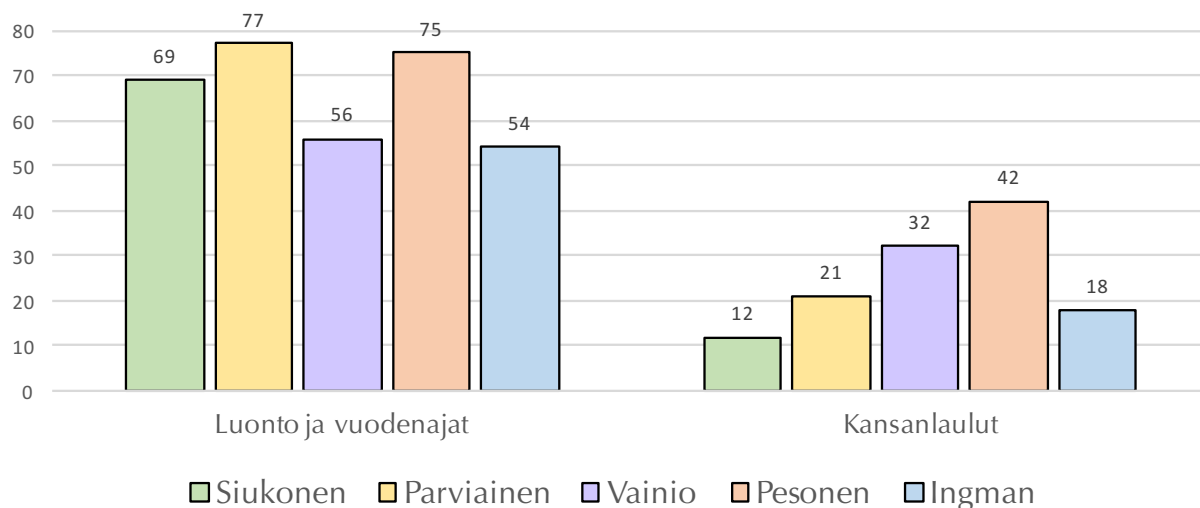
Suomi on ollut 1940- ja 1950-luvuilla melko sisäänpäin lämpiävä maa, eikä vieraista maista ole montaakaan laulua kansallislaulujen lisäksi. Pesosen kirjassa heimokansainlaulujen ohella on muutamia lauluja, joiden alkuperämaa on merkitty, esimerkiksi kansanlaulut Irlannista, Amerikasta ja Ruotsista. Kirjassa on myös laulu *Mustalaiseks' olen syntynyt*, joka on merkitty Romanian kansanlauluksi. *Riemussa taivoaan* on esitetty nykyajan näkökulmasta rasistisesti; ilmeisesti termistä "negrospiritual" on käännetty *Neekerien hengellinen laulu*, mikä tuohon aikaan on ollut täysin tavallista.

6.1.3 Luonto- ja kansanlaulut

Suosituin aihe kirjojen lauluissa on Suomen luonto: linnut, vuodenaajat ja niiden ilmiöt, sää, kukkaset ja metsän eläimet. Luontoaihe esiintyy useissa maakuntalauluissa, leikki- ja urheilulauluissa ja isänmaallisissa lauluissa. Tässä alaluvussa käsittelen niitä luontolauluja, jotka kertovat itsessään luonnosta, vuodenaajoista, sääilmiöistä tai metsän eläimistä. Käyn läpi myös kansanlaulut, sillä niiden aiheet pääasiassa ovat luonnosta. Kirjantekijät ovat kirjoittaneet aiheesta useita omia lauluja. Yhteensä kirjoissa esiintyviä *Luonto- ja vuodenaikalauluja* on 215 kappaletta (**Liite 4, osio 3**). Määrällisesti eniten näitä on Parviaisella, vähiten Ingmanilla. *Kansanlauluja* on eniten Pesosella (42 kpl), kun Siukosella on vain 12 laulua, jotka olen luokitellut kansanlauluksi. (Ks. **Kuva 5**.)

Suhteessa kirjan muihin lauluihin eniten luontolauluja, noin viidennes kirjan laulusta on Siukosella (22 %), Parviaisella (20 %) ja Pesosella (20 %). Ingmanilla ja Vainiolla on vain muutama prosentti vähemmän luonto- ja vuodenaikalauluja suhteessa kirjan laulustoon. (**Liite 4, osio 3**.) Kansanlauluja on kirjoissa prosentuaalisesti melko vähän. Pesosen kaikista lauluista noin yksi kymmenestä on kansanlaulu (11%), Vainiolla hieman vähemmän (9%). Parviaisen 21 kansanlaulua ovat kirjan laulujen koko-

naismäärästä vain 5 %. Ingmanilla kansanlauluja on 6 % kirjasta, Siukosella vain 4 %.
(Liite 4, osio 9.)



Kuva 5. Luonnon ja vuodenaikojen sekä kansanlaulujen lukumäärät laulukirjoissa (N=5).

Jopa kolmessa eri kirjassa esiintyvät seuraavat luontoaiheiset laulut: *Ja nythän on taasen helluntai*, *Kaiku*, *Lemminkäisen äiti*, *Lumikorpien yö*, *Lähteellä (Sua lähde kaunis katsele)*, *Metsän laulajaiset*, *Peipon pesä*, *Pyry*, ja *Rantakoivulleni*. Neljään kirjaan on valikoitunut *Juhannusaatto*, *Kevätjuhla*, *Leivo*, *Lintuselle*, *Metsämiehen laulu*, *Kysymyksiä eli tutummin Minne käy tuulen ilmassa tie* sekä *Varpunen (Tiu, tiu, tuuli käy)*. Kaikkiin viiteen kirjaan ovat päässeet ainoastaan *Nyt kevät on eli tutummin Tuuli hiljaa henkäilee*, kaanonlaulu *Nyt nouskaa lapsikullat* sekä talvinen *Revontulten leikki*.

Vuodenaikalauluihin liittyen kategoriassa kesä-alkuisia lauluja on kaikkineen kolme. Kevät esiintyy laulun nimessä jopa 34 laulussa, syksy 13:ssa ja talvi kymmenessä (Ks. **Liite 4, osio 3**). Säätilaa ja vuodenaajan ilmiöitä kuvaavia lauluja on runsaasti, kuten lumihiutaleista, auringonsäteistä, huurteesta, usvasta ja tuulesta kertovat laulut. Useat laulut kuvaavat kukkia ja kasveja, kuten apilaa, orvokkia, sinikelloja ja puita. Myös eläinaihe on erittäin suosittu: usein esiintyviä metsän eläimiä lauluissa ovat jänis ja orava; *Jänis istui maassa*, *Jänöjussi kuusen alla*, *Jänis pikku poikanen* sekä *Oravan*

pesä, Oravan jäljillä ja Makeasti oravainen. Heinäsirkasta, muurahaisesta, hyttysestä ja leppäkertusta on myös lauluja.

Yksi suosituimpia aiheita lauluissa on linnut: laululintu leivoselle ja varpuselle on tehty useita lauluja, kuten kyyhkyselle ja pääskyselle. Myös pihan linnut punatulkku, talitiainen, peippo ja tilhi ovat omat saaneet laulut. Käelle on jopa viisi laulua. Muita lintuja lauluissa ovat varis, harakka, sorsa, joutsen ja västäräkki. Lintuaihe esiintyy kymmenissä lauluissa ja usein myös luontolaulujen ulkopuolella.

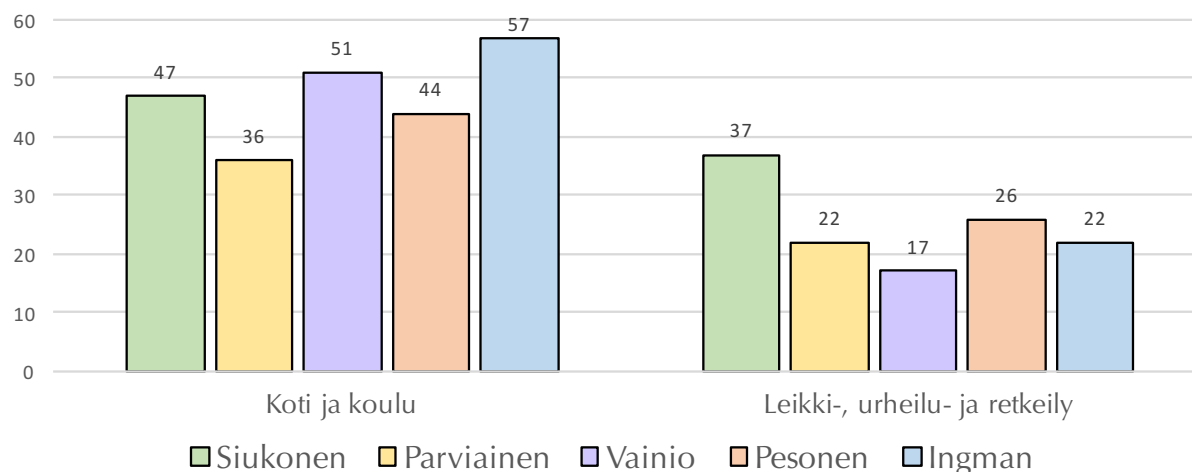
Kansanlauluista kolmeen eri kirjaan ovat päässeet kalevalaiset *Kamanat kohottukohot, Lyökäämme käsi kätehen* sekä perinteiset *Velisurmaaja*, runolaulun omainen *Suvi-illan vieno tuuli* ja *Yksi ruusu on kasvanut laaksossa*. Neljässä eri kirjassa ovat suomalainen kansanlaulu *Kuutamolla (Ah, mikä taitaa olla muu)* sekä *Taivas on sininen ja valkoinen*.

Kaikkiin kirjoihin on otettu *Orvon huokaus*, joka itselleni on tullut tutuksi sen alkusanoista *Täällä yksinäni laulelen, kun ilta tullut on*. Myös *Tein minä pillin pajupuusta* eli *Soittajapaimen* sekä *Täällä pohjantähden alla* löytyy kaikista laulukirjoista. Vainion laulukirjassa *Soittajapaimen* on nimetty *Paimenpojaksi* ja se alkaa sanoilla *Olin minä ennen paimenpoika*, mutta laulun sävel on sama ja toinen säkeistö alkaa muiden laulujen ensimmäisellä, tutulla säkeistöllä. Kirjojen välillä laulujen nimissä saattaa olla eroja.

6.1.4 Lasten maailma

Lasten maailmaa lähinnä olevat laulut ovat kategorioissa *Kodin ja koulun lauluja* sekä *Leikki-, urheilu- ja retkeilylaulut*. Monet eläinaiheiset, leikkilaulut ja tuutulaulut sopivat lapsen suuhun, mutta nykyään tunnetuista lastenlauluista ei löydy kirjoista montakaan. Pesonen aloittaa kirjansa lastenlauluilla, joista tuttuja ovat muun muassa *Aa, aa, Heikki, Tuu, tuu, tupakkarulla, Pikku Lauri, Körö, körö, kirkkoon!* ja *Pieni Nokipoika vaan*. Myös oman lapsuuteni tuutulaulu *Tiu, tau tilhi (Pikku Inkerin laulu tilhille)* on Pesosen kirjan alussa.

Kuvassa 6 on esitetty lasten maailmaan sopivien laulujen määrät kirjoittain. Suora-
naisesti kotiin ja kouluun liittyviä lauluja on kaikissa kirjoissa melko vähän, sillä lau-
luissa on aiheita äidistä, kotiseudusta, koulumatkasta ja lomasta. Monen leikkilaulun
voisi liittää myös kodin ja koulun aihepiiriin, sillä niiden sisällöt ovat pitkälti koulun
välitunneilta tai kodin leikeistä. Listaus kodin ja koulun lauluista löytyy **liitteen 4**
osiosta 5. Tällaisiksi luokiteltavia lauluja on sekä määrällisesti että prosentuaalisesti
eniten, jopa viidesosa, Ingmanin kirjassa (57 kpl, 19 %). Vähemmän kuin yksi kym-
menestä laulusta on kodin ja koulun lauluja Parviaisen kirjassa (36 kpl, 9 %). Alle
viidennes mutta enemmän kuin joka kymmenes kirjan lauluista on kodin ja koulun
lauluja Siukosen (14 %), Pesosen (16 %) ja Vainion (12 %) kirjoissa. (**Liite 4, osio 5.**)



Kuva 6. Kodin, koulun ja leikki-, urheilu- ja retkeilylaulujen lukumäärät kirjoissa (N=5).

Vielä vähemmän on leikki-, urheilu- ja retkeilylauluja, joita on yhteensä 85. Määrälli-
sesti ja prosentuaalisesti eniten leikkiin ja touhuun kannustaa Siukonen, jolla 37 lau-
lua kattaa 12 % koko kirjan lauluista, eli yli kymmenesosan. Vaikka Parviaisella, Pe-
sosella ja Ingmanilla lauluja on määrällisesti vain hieman vähemmän kuin Siukosella,
prosentuaalisesti leikin ja urheilun lauluja näissä kirjoissa on vain 6-7 %. Vainiolla
leikkilauluja on ainoastaan 5%. (**Liite 4, osio 6.**)

Kodin ja koulun 170 laulusta vain kolme esiintyy kaikissa viidessä kirjassa: kaanon-
laulu *Ahkeruus on ilomme*, iltalaulu *Hiljaa, hiljaa, ilta on* ja kansanlaulun sävelmällä

kulkeva *Älä itke, äitini*. Kolmeen tai neljään kirjaan on päässyt *Kotini*, joka alkaa sanoilla *Tiedän paikan armahan*, kuten myös usea tuutulaulu; *Kehto keinuu hiljaa*, *Levon hetki nyt lyö*, *Tuuditan tulisoroista* ja *Tuuti lasta tuonelahan*. Moni kodin lauluista on alun perin kansanlaulu, mutta jos laulun sanat viittaavat vahvasti kodin maailmaan, olen luokitellut sen tähän kategoriaan. Kansanlaulun omaisista lauluista myös *Orpo (Varjorinteen kukka)* ja saunomisesta kertova *Saunaviihdot (Lapsoset ketterät)* löytyvät kolmesta eri kirjasta, kuten myös *Pikku Lauri* ja *Pekan viulu* sekä kaanonlaulut *Lauluamme kuunnelkaa* ja *Kello käypi, tiki taki*. Kaanoneiksi merkityjä lauluja on eniten Siukosen kirjassa. Onnittelulauluna tunnettu *Lapsuuden toverille* eli *Sä kasvoit neito kauloinen* on valikoitunut kolmeen kirjaan. **(Liite 4, osio 5.)**

Kodin laulujen suosittuja teemoja ovat lemmikit, kuten *Halli-koira* ja *Mirri-kissa*. Muita lauluissa esiintyviä kotieläimiä ovat muun muassa kanat, kukko, possut, karja ja hanhet. Ingman on tuonut uusia opettavaisia lastenlaulujen aiheita, kuten liikenteen laulun *Autot kiittää hii ja huu*, polkupyöräilylaulun *Liisa ajaa pyörällä* sekä puhelimeen puhumisesta kertovan *Puhelimessa*. 1950-luvulla laulut ovat olleet ajankohtaisia. Ingmanilla ja Pesosella on eniten lapsen ajatusmaailmaan sopivia lauluja, kuten ratsastuslaulut *Hopoti hoi*, *Minä ratsastan* ja *Murza hevoseni*. Näitä löytyy myös Vainiolta, kuten *Ratsastus marssi* sekä Siukoselta *Matkalaulu (Varsa, valkoharja)*. **(Liite 4, osio 5.)**

Koulun lauluissa kerrotaan oppimisen ja ahkeruuden ilosta, ja esimerkiksi ”opetuslauluja” on Vainion kirjassa useita. Hän opastaa eri sävellajeihin lauluilla *Oma maa mansikka*, jolla opetellaan G-duuria, ja laululla *Omat maat on armahimmat* F-duuria. Myös sellaisia lauluja, joiden nimi kehottaa oppimaan on eniten Vainion kirjassa: *Oppikaamme*, *laulakaamme*, *Opi antamaan*, *Neuvoja laulajalle*, *Iso-isän neuvo* sekä *Kaavojen laulu (Kaavoja jos et sä tiedä)*. Koululauluissa kerrotaan koulumatkasta, koulun alkamisesta ja nuoruudesta. **(Liite 4, osio 5.)**

Leikki-, urheilu- ja retkeilylauluissa ei ole yhtään laulua, joka esiintyisi kaikissa viidessä kirjassa. Neljään kirjaan on otettu kaksi laulua: luonnossa leikkimisestä kertova *Rei-*

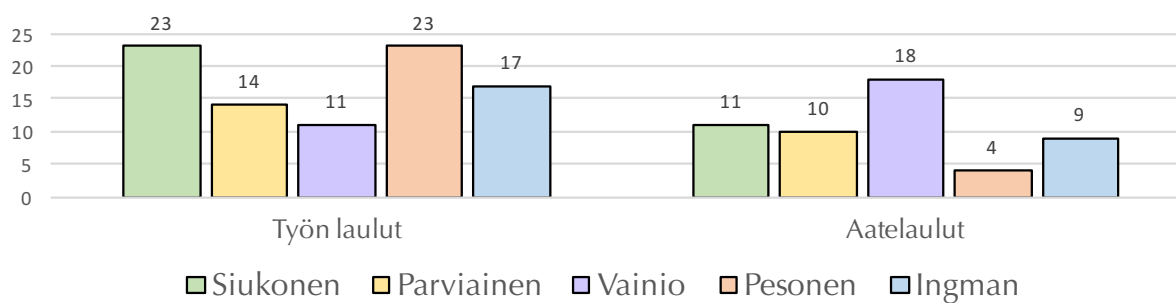
masti aivan, alle nyt taivaan sekä mäenlaskua kelkalla kuvaava *Poikaset, tyttöset, kilvan*. Samoista aiheista kertovat laulut kolmessa kirjassa ovat *Joutuisaan!*, *Laskiaisena* ja *Mäenlaskijan laulu (Helei, helei!)*. Hiihtämisestä ja kelkalla laskemisesta kertovia ja laskiaislauluja kirjoissa on useita. Muita kolmeen eri kirjaan valikoituneita lauluja ovat *Keijuina keikumme*, *Keinulaulu (Keinuserni keinumaan)*, *Pesäntekoleikki*, *Riennämme innoin* ja leikkilaulu *Vedetään nuottaa*. (**Liite 4, osio 6.**)

Leikkilauluissa suosittuja aiheita ovat keinuminen, nukkeleikit, keppihevosella ratsastus, tuvan tai kodin leikkiminen, ja löytyypä Ingmanilta myös laulu *Intiaanileikki*. Keinulauluja esimerkiksi on viisi erilaista. Urheilun ja liikkumisen laulut liittyvät hiihtoon, mäenlaskuun ja luisteluun, ja mukana on myös *Porin nuorten urheilumarssi*, *Urheilulaulu* ja *Voimistelijain juhلامarssi*. Retkeilylauluissa aiheita ovat kalastus, marjastus, metsäretket ja ylipäätään ulkona reippailu. Huomattavan moni kategorian lauluista liittyy luonnossa leikkimiseen ja liikkumiseen. (**Liite 4, osio 6.**)

6.1.5 Työn ja aatteen laulut

Työn lauluissa, joita on yhteensä 54, ollaan paimenessa, maatilalla, merillä ja erilaisissa ammateissa. Nykylapselle vieraan kuuloinen *Vuorenlouhija* esiintyy jokaisessa kirjassa ja on ollut tuon ajan tavallinen elinkeino. Aatelauluihin olen luokitellut eri aatteiden ja liikkeiden lauluja, marsseja ja partiolaislauluja. *Laulajain marssi* ja *Nuorten raittiuslaulu* esiintyvät kaikissa viidessä kirjassa. Aatelauluja on kaikkineen 33 laulua.

Kuvasta 7. voi vertailla, miten työn ja aatteen laulut jakaantuvat kirjojen kesken. Kappalemääräisesti eniten työn lauluja on Siukosella ja Pesosella, vähiten Vainiolla, jolla taas on eniten aatelauluja. Voidaankin sanoa, että *Valistuksen laulukirja* on näistä aatteellisesti värittynein, mikä johtunee sen käyttötarkoituksesta myös koulujen ulkopuolella. Vähiten aatelauluiksi laskettavia lauluja on Pesosella, vain 4 kappaletta. Prosentuaalisesti työn ja aatteen lauluja on erittäin vähän. Kirjan kaikista lauluista työn lauluja on Siukosella 7 %, Pesosella ja Ingmanilla 6 %, Parviaisella 4 % ja Vainiolla vaivaiset 3 %, eli noin kolme laulua sadasta on työn laulu. (**Liite 4, osio 7.**)



Kuva 7. Työn ja aatteen laulujen lukumäärät laulukirjoissa (N=5).

Aatelauluissa prosenttiluvut ovat vielä pienempiä; Vainion kirjan lauluista 6 % on aatelauluja, Siukosen, Parviaisen ja Ingmanin lauluista 3 % ja Pesosen vain prosentti. (Liite 4, osio 8.) Huomionarvoista on, että Vainiolla aatelauluja on yksi laulu – prosentuaalisesti yksi prosentti – enemmän kuin leikki-, urheilu- ja retkeilylauluja.

Työn lauluista *Vuorenlouhijan* jälkeen suosituimmat, neljässä kirjassa esiintyvät laulut ovat *Merimieslaulu* eli *Nyt tuulet nuo viestin jo toivat* sekä sepän pajasta kertova *Pajalaulu*. Kolmeen eri kirjaan ovat päätyneet *Ruissalon työkello*, *Kylväjiä*, *Kyntäjän laulu*, palomiestä kertova *Palokundlaiste veis'* eli *Rauman brankkori-mars* sekä paimenlaulut *Mä olen paimenpoikanen*, *Paimenpoika (Jäi toiset aamulla nukkumaan)* ja *Paimenen iltalaulu*. Paimenen työstä kertovia lauluja on useita. Muita usein esiintyviä työhön liittyviä aiheita ovat maatalan peltotyöt, kuten heinänteko, kylväminen ja kyntäminen sekä erilaiset merimiesaiheiset laulut. Ingmanin kirjassa on muutamia tehdastyötä kuvaavia ammattilauluja, kuten *Koneitten laulu*, *Soroari* ja *Vaskisepän luona*, ja uutta aikaa kuvaavat laulut *Postiauto* ja *Lentokone lentää*. (Liite 4, osio 7.)

Partiolaulut olen luokitellut aatelauluiksi. Näitä on viisi erilaista, tytöille ja pojille omansa. Suuri osa partiolauluista on Vainion kirjassa, yksi Pesosella. Aatelauluista *Laulajain marssin* ja *Nuorten raittiustaulun* jälkeen suosituimmat ovat *Kansalaismarssi (Työ Suomen hyväks)*, *Kansanopistolais marssi* sekä *Työväen marssi*, jotka ovat kolmessa eri kirjassa. Vainion kirjassa ovat työväenliikkeeseen viittaavat *Tervehdys tovereille* sekä *Toverikunnan laulu*, raittiustauluja on eniten Parviaisen ja Siukosen kirjoissa. Aate- ja raittiustaulut kohdistuvat enemmän nuoriin kuin lapsiin. (Liite 4, osio 8.) Esi-

merkkinä raittiuslaulusta toimikoot Otto Kotilaisen säveltämän *Nuorten raittiuslaulun* kaksi viimeistä säkeistöä:

”Kun vaara vastassa voimakas on; väkijuomien viekkaat ansat. Nyt niitäpä vastaan taistelohon me käymme ja taistomme oikea on, sitä siunaavi kerran kansat.

Me oomme lapsia Suomenmaan, me valtavat toivon joukot. Siis päätämme näin: ’Emme milloinkaan väkijuomia juo – emme muille suo’ niin vältämme vaaran loukot.” – *san. Linda Kunnas*

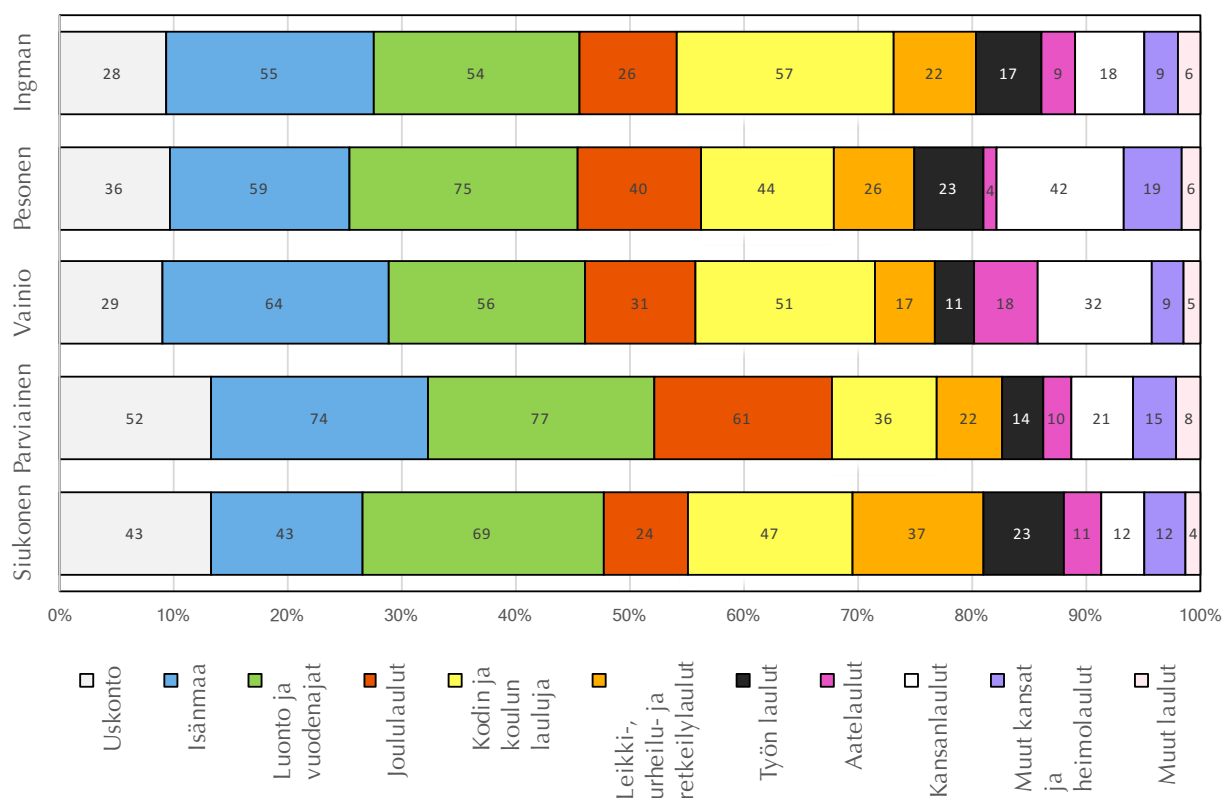
6.1.6 Muut laulut

Listaus *Muut laulut* -kategorian lauluista löytyy **liitteen 4 osioista 11**. Kategoriaan olen luokitellut sellaisia lauluja, joita en osannut suoranaisesti sijoittaa muihin kategorioihin. Muutamat soittamiseen tai musiikkiin liittyvät laulut ovat päätyneet tähän kategoriaan, esimerkiksi kolmessa eri kirjassa oleva *Torventoitotus*, jossa kerrotaan eri soittimista, *Itkevä huilu* tai *Sointujen hoivat helkkyvät soivat*. Kirkon tai luostarin kelloista kertovia lauluja on kolme, Turun linnasta ja Turun tuomiokirkosta omat laulunsa. Muissa lauluissa on myös Parviaisen sävellykset *Laulu tytölle* ja *Laulu pojalle*, laulu Martti Lutherista ja eräs Chopinin sävellys. Sekä Pesosen että Parviaisen kirjassa on *Gaudeamus Igitur*. Määrällisesti kategorisoimattomia lauluja on vähän: Parviaisella 8 laulua, Siukosella 4 laulua ja muilla näiden väliltä. Prosentuaalisesti *muuta lauluja* on muilla noin 2 %, Siukosella 1 % kirjan kaikista lauluista. (**Liite 4, osio 11.**)

6.2 Ajankuva laulukirjoissa: luonto, koti, uskonto ja isänmaa

Vanhan opetussuunnitelman aikana, vuosina 1940-1952 käytettyjä koululaulukirjoja olivat Siukosen *Laulukirja* (1937), jonka painos oli käytössä vuoteen 1948 asti, Vainion *Valistuksen Laulukirja* (1953) ja Parviaisen *Koulun laulukirja* (1949). Uutta, vuoden 1952 opetussuunnitelmaa koskevat laulukirjat ovat Pesosen *Laulukirjan* (1954) vuonna 1952 uudistettu painos ja Ingmanin uusi kirja, *Laula sinäkin* (1954), joka toimi samanaikaisena läpi 1950-luvun. Vasta vuonna 1962 Ingman julkaisi uuden painoksen *Laula sinä, minä soitan!* (Kosonen 2012, 87). Myös Parviaisen ja Vainion kirjojen tarkastelemani painokset olivat käytössä vielä pitkään 1950-luvulla.

Kuvasta 8 havaitaan, että laulukirjoissa on eniten luontoon, isänmaahan, kotiin ja kouluun sekä uskontoon liittyviä lauluja. Kansainvälisyyttä ei ole korostettu, sillä järjestäin kaikissa kirjoissa ulkomailta peräisin olevia lauluja on erittäin vähän – 5 prosenttia tai alle.



Kuva 8. Laulukirjoissa esiintyvien laulujen jakaantuminen eri kategorioihin. Eri värit edustavat kategorioita. Vaaka-akselilta voi lukea prosentuaalisen jakautumisen, palkeissa esiintyvät luvut ovat kategorioissa esiintyvien laulujen lukumäärät (n). Kirjat ylhäältä alas ovat uusimmasta vanhimpaan: Ingmanin, Pesosen, Vainion, Parviaisen ja Siukosen laulukirjat. Vasemmalla *Hengelliset ja Isänmaalliset laulut*, keskellä *Luontolaulut, Joululaulut* sekä *Kodin ja koulun laulut*, oikealla *Leikki-, urheilu- ja retkeilylaulut* sekä kirjoissa vähiten esiintyvät laulut: *Työn ja Aatteen laulut, Kansanlaulut, Muiden kansojen ja heimokansain laulut* sekä *Muut laulut*.

Ingmanin *Laula sinäkin* (1954) tarjoaa tarkastelemistani kirjoista eniten *Kodin ja koulun lauluja*, jopa viidesosan kirjasta (**kuva 8, ylimpänä**). Kun tähän lisätään leikkiohjelmisto ja *Joululaulut*, on Ingmanin kirjasta jopa 32 % lapsille suunnattua materiaalia. Kirjassa on myös joitakin työhön ja luontoon liittyviä lauluja, jotka on tehty erityisesti lapsia ajatellen. Ingmanin kirjasta 24 % on *luontoon liittyviä* ja *kansanlauluja*, 9 %

työn ja aatteen lauluja ja 3 % *muiden maiden kansallislauluja*. *Isänmaallisia ja uskonnollisia* lauluja on 27 %, joten muihin kirjoihin verrattuna Ingmanin kirjassa erotus isänmaallis-uskonnollisten ja lapsen maailman laulujen välillä on suurin – 5 % lasten maailman eduksi.

Jälleenrakennusajan kirjoista Pesosen *Laulukirja* (1954) on painottunut luontolauluihin, joita kirjassa on viidesosa (**kuva 8, toiseksi ylimpänä**). Verrattuna muihin kirjoihin Pesonen tarjoaa myös runsaasti kansanlauluja, jopa 11 % kaikista lauluista. Vaikka kirjan alkupuolella on perinteisiä lastenlauluja, niiden sisältöjen perusteella laulut jakaantuvat esimerkiksi *Kodin ja koulun*, *Leikin, urheilun ja retkeilyn* sekä *Joululaulujen* kategorioihin. Näiden aihepiirien lauluja kirjasta on yhteensä 28 %. *Isänmaalliset ja hengelliset* laulut kattavat yhteensä 25 % laulustosta, mikä on hieman vähemmän kuin lapsille suunnatut laulut. *Työn ja aatteen lauluja* (7 %) sekä *muiden kansojen kansallislauluja* (5 %) on verrattain vähän.

Isänmaallisia lauluja on suhteellisesti eniten Vainion *Valistuksen laulukirjassa* (**kuva 8, keskellä**). Vainion kirjan *hengellisten ja isänmaallisten* laulujen yhteenlaskettu osuus on 30 %, mikä tarkoittaa, että sota-ajan henkisyttä on kirjassa enemmän kuin lapsen maailmaa. Lapsia lähellä olevaksi materiaaliksi lasken *Kodin ja koulun laulut*, *Joululaulut* sekä *Leikin, urheilun ja retkeilyn laulut*. Näitä Vainio tarjoaa hieman yli neljäsosan (27 %) kaikista kirjan lauluista. Luonto- ja kansanlauluja on yhteensä 28 %. Huomionarvoista on, että *Aatelauluja* Vainiolla on 6 %, mikä on hieman enemmän kuin *leikin ja urheilun* laulut, joita on 5 %. Loppuja kirjan lauluista on verrattuna muihin kategorioihin vähän. *Työn lauluja* on vain 3 %, *muiden maiden ja heimokansojen lauluja* 3 % ja *kategorisoimattomia* lauluja 2 %.

Myös Parviaisen laulukirjassa on suoranaisesti lapsille suunnattuja lauluja vähemmän suhteessa isänmaallisiin lauluihin (**kuva 8, toiseksi alimpana**). Jopa viidennes lauluista on *isänmaallisia*, 13 % lauluista olen luokitellut *hengellisiksi*. Kirjassa on siis *isänmaallisia ja uskonnollisia* lauluja yhteensä 32 %, eli lähes kolmannes laulustosta, kuten **kuvan 8** vasen kolmannes esittää. *Kotiin, kouluun ja leikkimiseen* liittyviä lauluja

on yhteensä vain 15 %. Kun *Joululaulut* lasketaan lastenlauluiksi, saadaan lapsia lähellä olevaa laulumateriaalia 31 %, sillä Parviaisella on kirjoista eniten joululauluja. Loppu kolmannes lauluista on *luonto- ja kansanlauluja* (25 %), *työn, aatteen ja muiden kansojen kansallislauluja* (11 %) sekä muutama kategorisoimaton laulu.

Siukonen taas kirjansa esipuheen perusteella antaa ymmärtää, että virkeitä ja eloisia lasten lauluja on lisätty edellisiin painoksiin verrattuna. Kirjassa on lähes saman verran *Kodin ja koulun lauluja* ja *Isänmaallisia lauluja*, kumpaakin 14 % lauluista (**kuva 8, alimpana**). *Leikki-, urheilu- ja retkeilylaulut* sekä *Joululaulut* nostavat Siukosen kirjan lapsille tuttujen aihepiirien osuuden 32 prosenttiin eli kolmannekseen kirjan lauluista, mikä on yhtä suuri prosenttiosuus kuin Ingmanin kirjassa. Lasten maailmaan sopivia lauluja on siis kirjassa enemmän kuin isänmaallis-hengellistä materiaalia, jota on yhteensä 28 %. Kirjan lauluista vain hieman vähemmän, 26 %, on *luontoaiheisia ja kansanlauluja*. Vain pieni osa lauluista (14 %) on *työn, aatteen ja muiden maiden kansallislauluja*.

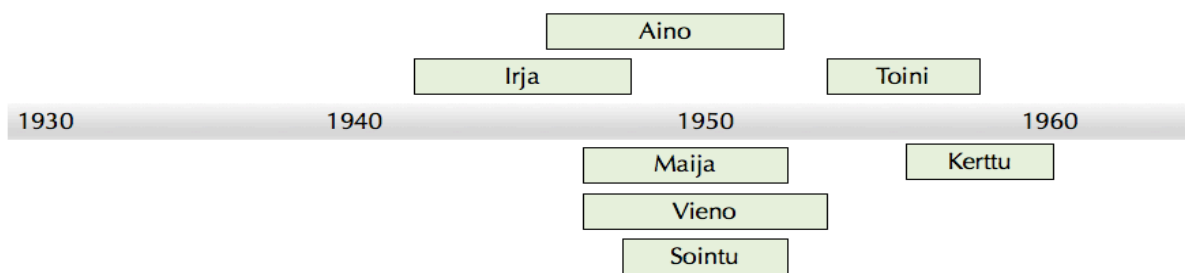
Vaikka sodan päätyttyä isänmaallis-uskonnollisten arvojen tuli väistyä demokratian tieltä ja monien muiden aineiden oppikirjoja muutettiin ja uudistettiin, jostakin syystä kaikkien koulun laulukirjojen isänmaalliset sisällöt eivät heti muuttuneet. Esimerkiksi Parviaisen vuonna 1942 kirjaan tuomat hyvin isänmaalliset sotamarssilaulut ovat vielä vuoden 1949 painoksessa, eikä kirjaa ole muutettu edelleenkään vuonna 1955. Kristillisyyttä ei myöskään poistunut laulukirjoista uuden opetussuunnitelman myötä, vaikka uusimmassa Ingmanin (1954) laulukirjassa puhtaasti hengellisiä lauluja kappalemääräisesti onkin vähiten. Prosentuaalisesti Ingmanin kirjassa hengellisiä lauluja on kuitenkin yhtä paljon kuin esimerkiksi jo sota-ajalla käytössä olleiden Vainion (1953) ja Pesosen (1954) kirjoissa. Muutos hengellisessä materiaalissa näkyy ehkä siinä, että Ingmanilla on vähemmän perinteisiä vanhoja virsiä ja uudet, lapsille sopivat laulut ovat korvanneet osittain vanhaa lauluaineistoa.

Keskimäärin kolmannes kaikissa kirjoissa esiintyvistä laulumateriaalista on jollakin tavalla isänmaallista, uskonnollista tai aatteellista, toinen kolmannes luonto- ja kan-

sanlauluja ja viimeinen kolmannes lapsille kohdennettua materiaalia. Perinteinen sanonta *Koti, uskonto ja isänmaa* heijastuu siis vahvasti laulukirjojen lauluvalikoimassa, lisäksi näihin suomalaisen luonnon arvostaminen ja *luontolaulut*. Vieraita maita ole huomioitu kovinkaan paljon, vaan materiaali on pääosin Suomea korostavaa.

6.3 Laulumuistot kansakoulusta

Haastateltavien laulumuistot kansakoulusta ovat lämpimiä ja esimerkiksi kysyttäessä laulukokeesta haastateltavieni muistot olivat miellyttäviä tai neutraaleja. Kaikki haastateltavat ovat olleet aktiivisia laulajia jo lapsena, eikä kukaan kuvaile koulun laulamiseen liittyviä muistoja ikäviksi.



Kuva 9. Haastateltavien kansakoulun käynnin vuodet (noin). Eri levyiset palkit kuvastavat kouluvuosien määrää.

Haastateltavat lukuun ottamatta Kerttua kävivät kansakoulunsa pienten paikkakuntien kyläkouluissa: Irja 1940-luvulla, Aino, Maija, Vieno ja Sointu 1940- ja 1950-lukujen taitteessa, ja Toini ja Kerttu 1950-luvulla (**Kuva 9**). Kerttu kävi suurta kaupunkikoulua. Vieno meni siskonsa ja opettajaäitinsä mukana kouluun jo alle kouluikäisenä, ja hänet siirrettiin toiselle luokalle, kun hän oppi lukemaan. Myös Sointu meni opettajaäitinsä mukana aiemmin kouluun.

6.3.1 Laulutunnit ja laulukoe

Kansakoulun laulutunti 1940- ja 1950-luvuilla oli hyvin opettajansa näköinen. Vanhin haastateltavista, **Irja**, muistelee alaluokkiensa opettajan olleen erikoinen persoona,

joka vei oppilaat joskus koululla sijaitsevaan omaan kotiinsa. Yläluokkien opettaja oli enemmän liikunnallinen kuin musikaalinen. Kouluaamu aloitettiin kuitenkin aina virrellä ja hartaudella, kuten muidenkin kouluissa. Myös **Ainon** koululla asui opettajapariskunta, joka laulatti paljon hengellisiä lauluja ja virsiä. Joululaulujen ohella Aino muistelee vuodenaikalauluja:

”Kyllähän meillä koulus laulettiin, että oli joululaulut, pääsiäisenä siihen kuuluvia lauluja, kesällä kesälauluja, että aina siihen vuodenaikaan, mikä [oli menossa] ...” - *Aino*

Maijalla alaluokkien opettajana 1940-luvun lopulla oli oma äiti. Siellä laulettiin ilman säestystä, mutta yläkoulussa oli musikaalinen opettaja, joka soitti harmonia ja muita soittimia. Maija muistelee enemmän yläkoulun opettajaa, joka oli sodasta tullut veteraani, ja Maija koki sen vaikuttaneen lauluvalikoimaan. Myös **Soinnun** äiti oli opettaja. Hän laulatti oppilaita muulloinkin kuin laulutunnilla.

Yleensä koulussa oli harmoni, jolla opettaja säesti laulutunneilla ja hartaudessa. Soin-tu muistaa harmonisäestyksen jo alaluokilta. **Vieno** kertoo, ettei muista opettajistaan oikein mitään muuta, paitsi että he olivat keskikoulun käyneitä tyttöjä, joista toinen soitti harmonia ja toinen laulatti. Oppilailta harmoninsoitto koulussa oli kielletty. Aino ja Maija taas toteavat, ettei alaluokilla ollut säestystä: opettaja aloitti jostakin sävellestä laulamaan ja oppilaat sitten seurasivat. Aino opetteli myöhemmin itse soittamaan harmonia ja säesti usein yläluokilla virsiä.

1950-luvun puolella koulunsa aloittaneet **Kerttu** ja **Toini** muistelevat, että opettaja laulatti eri tyyppisiä lauluja. Toini kävi kyläkoulua, Kerttu valtavaa keskustakoulua. Toinin opettaja oli erittäin musikaalinen, mutta haastattelussa ei selviä, mikä soitin luokassa oli. Kerttu taas muistelee opettajan soittaneen jo alaluokilla:

”...kyl se soitti varmaan niinku pianoo... tai harmoonia, mut mä en oo ihan satavarma kuule... -- Kyl se varmaan piano oli, tai joku... -- ainaki siel ykkös-kakkosella kyllä. Kyl mä luulen et se oli samassa luokassa.” - *Kerttu*.

Muita kouluosoittimia ei kenenkään laulutunneilla käytetty, kuten Kerttu asian ilmaisee: "Mun mielestä ei ollu ees melodikaa". Muistellessaan koululauluja Kerttu luettelee useita lastenlauluja, kuten *Körö, körö, kirkkoon*, *Jänis istui maassa*, *Pieni nokipoika* ja *Oravan pesä*, jonka muistavat myös Aino ja Irja. Maijan mielestä alakoulussa laulettiin *Pieni nokipoika vaan* ja "siis ihan näitä tämmösiä yksinkertasia". Muita Kertun muistamia lastenlauluja ovat *Hämä-hämä-häkki*, *Putte possun nimipäivät* ja *Pikkupoika posteljooni*. Myös Vieno, Sointu ja Toini muistavat lastenlauluja, vaikka Vieno epäilee, ettei niitä laulettu koulussa:

"Sitten aivan valtavan hieno: *Piippolan vaarilla oli talo*, hiiala hiiala hoi. Vaari se hoiteli lampaitansa, hiiala hiiala hoi." - Toini

"Se oli kyllä hieman nuorempi. Ei niitä koulussa enää, no *Tiedän paikan armahan*, ne [lastenlaulut] oli silloin laulukirjan alkupuolella semmoset..." - Vieno

"Emmä tiedä laulettiinko lastenlauluja sitte muuta, ku tietyt laulut, mutta ne on kyl kuitenkin oppinu silloin. Että sitte kun tarvittiin lastenlasten nukuttamisessa tätä *Kas, kuusen latoassa oksien alla* on pesä pienoinen oravalla, ainakin Ville nukku siihen tahtiin hyvin." - Sointu

Kansakoulussa laulut piti pääosin opetella ulkoa. Irjasta laulut eivät olleet kovin vaikeita, mutta ne ovat ajan kanssa unohtuneet. Ensimmäisen säkeistön hän uskoo muistavansa hyvin vielä monesta laulusta, ja *Oravan pesän* hän osaa kokonaan ulkoa. Kerttu toteaa, ettei ole koskaan osannutkaan lauluista kuin ensimmäisen säkeistön. Parhaiten lauluja uskovat muistavansa Aino, Sointu ja Toini. Aino mainitsee useaan otteeseen, miten laulut tulivat läksyksi, ja myös virret piti opetella ulkoa. Hän kertoo osaavansa kaikki lapsuuden joululaulut vieläkin. Myös Soinnulle joululaulut ovat jääneet mieleen, vaikka hän ei muista, pitikö ne opetella täysin ulkoa:

"*Arkihuolesi kaikki heitä -- On hanget, korkeat, nietokset*, varmaan näistä osais tiukan paikan tullen ihan sanatki ulkoo! -- Kyllä ne on täy[tynyt opetella], siis mä en muista sitä nyt niin, että olis sanottu, että pitää opetella, mutta mistäs muusta johtuisi, jos ne nyt vielä osaa ulkoa. Et kyllä ne silloin on opeteltu siinä vaiheessa. Ja eihä lapsilla ollu laulukirjoja itsellensä." - Sointu

Toini kertoo, miten opettaja laulatti lähes viikoittain virttä *Totuuden henki*. Se on syö-pynyt hänelle mieleen, ja hän kertoo muistavansa monista muistakin lauluista edel-

leen kaikki säkeistöt. Vienolle ulkomuistiin on jäänyt *Illan taivas tummenee*, Maijalle *Taivas on sininen ja valkoinen* sekä *Pyhäaamun rauha*.

Kouluissa pidettiin usein laulukoe, joka määräsi laulunumeron. Laulukoetta muistellaan Irja kertoo, että kokeen aikana piti nousta oman pulpetin viereen seisomaan laulamaan muiden kuullen. Samanlaisen muiston jakaa Vieno, mutta hän ei ole varma, saiko laulut valita itse. Kummallekin koetilanne on ollut neutraali:

”Mää muistelen, että se opettaja olis määränny sen laulun, mitä piti laulaa. Se oli joku niistä, mitä oli opeteltu. -- No ei se nyt minusta hirveen paha ollu, ku mulla kuitenkin oli sitä lauluääntä sillee, että aina pääsi esiintymäänki, sitte ku oli joulujuhlia.” - *Irja*

”Tiedän paikan armahan, ja... Maan päällä paikka yksi on ja... niitä laulettiin sitten juhlissa myöskin. -- Ihan neutraali muisto, ei ahdistavaa ainakaan...” - *Vieno*

Ainolle laulukoe oli erittäin miellyttävä tilanne, vaikka laulettiin luokan edessä. Hän ei tarkalleen muista, mitä lauluja kokeissa laulettiin, mutta olettaa sen olleen jonkin koulussa opetelluista lauluista:

”Juu, laulukokeet oli aina, ja must oli aivan ihanaa, ku tuli laulukokeet, että sai laulaa yksin! Sai valita itte laulun.” - *Aino*

Maijan ja Soinnun laulukoemuistot ovat vähäiset: Soinnulla laulukokeista ei ole jäänyt mitään muistikuvia, ja Maija arvelee, ettei hänellä alakoulussa ollut laulukokeita lainkaan. Jos yläkoulussa niitä pidettiin, niin tilanne on ollut hyvin neutraali. Myös Kerttu otaksuu, ettei kahdella ensimmäisellä luokalla ollut ollenkaan laulukoetta. Yläluokkien laulukokeista Kerttu ei ole varma, sillä hän epäilee muistojen sotkeutuvan oppikoulun muistoihin. Haastateltavista Toini saapui myöhässä ryhmätilanteeseen, eikä ollut vielä paikalla laulukokeista keskusteltaessa.

6.3.2 Musiikki koulun juhlissa

Koulun juhlat olivat tärkeä osa kouluvuoden kiertoa. Niihin kerättiin yleensä kuoro, jonka kanssa harjoiteltiin ja hiottiin lauluesityksiä. Monella pikkupaikkakunnalla koulun juhlat olivat myös kylän juhlat, ja koululla saatettiin järjestää kylän tapahtu-

mia, kuten kuoroharjoituksia, pianomatineoita, konsertteja ja jopa joulupäivän joulu-kirkko. Moni haastateltavista muistelee, että joulu- ja kevätjuhla olivat tärkeimmät koulun juhlat. Lisäksi äitienpäivä oli tärkeä juhla. Muita juhlapäiviä, kuten Itsenäisyyspäivää, Aleksis Kiven tai Runebergin päivää ei muistettu tai vietetty:

”En minä muista ainakaan. Tai jotenki mainittiin, se asia, mut ei mitään... varsinaisia juhlia ei [vietetty].” - *Irja*

”Ei oo mitään muistikuvaa.” - *Sointu*

”En, en minäkään muista. - *Aino*

”Ei ehkä sillä tavalla, mutta jotain siihen henkilöön liittyen, joku runo, tai...” - *Vieno*

”Et varmaa Aleksis Kiven päivänä opettaja otti jotain siihen liittyvää, ja Runebergin päivänä sitte taas, mutta ei mitään varsinaista juhlaa...” - *Maija*

Myöskään vappua ei koulussa siihen aikaan vietetty, kertoo Kerttu. Hän kuitenkin muistaa elävästi joulujuhlan, jossa oli mukana kolmannella tai neljännellä luokalla. Heidän luokkansa lauloi verhon takana *Hiljaa, hiljaa, joulun kellot kajahtaa*, kun toinen luokka esitti lavalla joulukuvaelmaa. Varmaksi Kerttu ei osaa sanoa, oliko tuolloin kaupunkikoulussa jo kovaääniset. Kuvaelman lisäksi Kertulle ovat jääneet mieleen tonttuleikit ja *Jouluyö, juhlayö*. Kerttu ei ole varma, onko lauluja *Heinillä härkien, On hanget, korkeat nietokset, En etsi valtaa, loistoa ja Kilisee, kilisee kulkunen* laulettu vasta oppikoulussa. Muita tärkeitä lapsuuden joululauluja Kertulle ovat *Joulupuu on rakennettu, Enkeli taivaan, Sylvian joululaulu* ja *Joulukirkkoon (Kello löi jo viisi)*. Parviaisen laulukirjaa selatessaan myös Sointu sointu luettelee joululauluja, jotka ovat jääneet hänelle kouluajoilta mieleen:

”*Pieni joululaulu, reippahasti käypi askeleet, äidin hommat niin on kiireiset, ni se on kyllä... sitä on sillon laulettu. Kun maass’ on hanki ja järvet jäässä, ehdottomasti, äärettömän tunnelmallinen... Arkihuolesi kaikki heitä, kyllä sitä on laulettu! On hanget, korkeat, nietokset... -- Maa on niin kaunis on muuttunut mun kodin perimän vuoksi sellaseks lauluks, jota lauletaan muulloinkin kun jouluna.*” - *Sointu*

Muita Soinnun tunnistamia lauluja ovat *Heinillä härkien, Varpunen jouluaamuna, Sylvian joululaulu, Nyt riemuiten tänne, Taivahalla syttyy juuri* sekä *Jouluyö, juhlayö*. Kirjaa selatessaan Sointu huomaa, että siellä on paljon vieraita lauluja, joita ei enää nyky-päivänä lauleta. Kertun tavoin Sointu muistelee elävästi kuusijuhlan kuvaelmaa:

"Kyllähän ne on jääny niin hienoina juhlina pikkutyön mieleen, et vaikka siivet tai jotkut asut ollu kreppipaperista, niin se oli loistavaa! -- Ja vieläkin mää muistan, adventtinvirren *Avaja porttis ovesi* yhden säkeistön kohdan, jollon minun kuulu lähtee kävelämään ne enkelinsiivet päälläni siihen johonkin kohtaan seisomaan. Aina ku mää kuulen sen, niin mää jotenkin nostelen, et nyt ne siivet pitäis saada kohdalleen." - *Sointu*

Soinnun kotikylän koululla järjestettiin joulukirkko vielä 50-luvulla joulupäivän aamuna. Sinne harjoiteltiin koulussa lauluja, jotka opettaja antoi läksyksi joulun alla. Laulut piti osata ehdottomasti ulkoa. Myös koululla järjestetty äitienpäiväjuhla oli suuri kylän yhteinen tapahtuma. Tähän ajatukseen yhtyy myös Irja ja kertoo:

"Joulujuhlat ja äitienpäiväjuhlat ja kevätjuhlat, nehän ne niitä tärkeimpiä juhlia oli mitä vietettiin." - *Irja*

Irja pääsi esiintymään joulujuhliin, mutta mainitse yhtään joululaulua. Aino hyvänä laulajana lauloi usein juhlissa yksin, mutta osallistui myös edessä esiintyvään kuoroon. Sanat piti harjoitella niin hyvin, että esiintyessä ei tullut virheitä. Joululauluista Aino muistaa *Heinillä härkien*, *Maa on niin kaunis*, *Me käymme joulun viettohon* ja *On hanget, korkeat, nietokset*, josta hänellä tulee heti lapsuus mieleen, koska "silloin oli lunta kunnollisesti!". Maijalle taas on jäänyt mieleen *Joulupuu on rakennettu*. Hän ja Vieno muistelevat koulun juhlakuoroa, jollainen oli myös kevätjuhlassa:

"Kaikki pääsivät kuoroon, se oli se, johon kaikki pystyivät. -- Eikä sanottu, että sinun äänesi kuuluu liikaa." - *Vieno*

"Mä oon samaa mieltä. Ja ne aina harjoiteltiin, kun... monta juhlaa oli vuodessa ja kyllä aina tuli uusi ohjelma. Et kyl ne opettajat hirveen paljon teki töitä." - *Maija*

Vieno ei mainitse joululauluja, mutta muistelee synkkiä syyslauluja, kuten *Illan taivas tummenee, jo syksy maille hiipi* ja Toini kertoo, että *Tuuli hiljaa henkäilee* -laulua laulettiin heillä aina kevätjuhlassa. Hänelle on jäänyt myös mieleen laulu *Sua lähde kaunis katselen*. Keväisistä lauluista Maija muistaa laulut *Taivas on sininen ja valkoinen* ja *Kesäpäivä kangasalla*, johon Aino toteaa: "Ihana laulu!". Useamman haastateltavan puheessa esiintyy *Suvi virsi*, joka palauttaa Ainon aina lapsuuden aikaan. Soinnulle siitä tulee mieleen kevät. Kerttu muistelee kevätjuhlan olleen suuri juhla isossa juhlasalissa. Juhlaohjelmasta Kerttu muistaa *Suvi virren* ja keväiset yhteislaulut:

”...paljo oltiin kesämökillä. Se oli usein semmosta, että siihen aikaan lähetettiin suurin piirtein ensimmäinen päivä kesäkuuta ja tultiin sitte syyskuuhun asti. -- *Miks Leivo lennät Suomehen, ja Peipon pesä* oli tosi tärkeä laulu. Ja sitte *Oravan pesä* ja *Tuuli hiljaa henkäälee*. Ni tämmöset luontolaulut oli kyllä hyvin puhuttelevia, ja niitä laulettiin ja se oli just semmosta kevään tuloa... mut emmä muista yhtään niitä syksylauluja.” – *Kerttu*

6.3.3 Isänmaallisuus ja sota laulumuistoissa

Talvisodan syttyessä Aino oli pieni vauva, jonka isä kuoli talvisodassa. Puheessaan Aino ei juurikaan muistele sota- tai pula-aikaa, vaikka aloitti koulunkäynnin pian sodan päättymisen jälkeen. *Lauri Parvoiaisen* laulukirjaa selatessaan Aino kuitenkin mainitsee isänmaallisista lauluista useita mieleen jääneitä lauluja:

”Karjalan jääkärien *Kaunis karjala, isiemme maa*. Joo kyllä määhänkin muistan ihan hyvin sävelenkin. Ja *Jääkärimarssi* tietysti, ihan tuttu laulu. --- Nii kyllä täällä on... niin paljon! Paljon tuttuja lauluja, että. *Porilaisten marssi* [nauraa], tää on oikeen sotilaallista!” – *Aino*

Irja puolestaan aloitti koulun jo jatkosodan aikana. Hän ei haastattelussa juuri puhu sota-ajasta, mutta toteaa, että siitä oltiin kyllä tietoisia, että oli pula-aika. Supistettua kansakoulua käynyt Vieno muistaa, että samat kirjat olivat käytössä monta vuotta. Irjan, Maijan ja Vienon mukaan laulukirjoja ei saanut omaksi:

”-- ...kaikessa muussa sen huomasi, mut eihä sitä mitenkään erikseen siellä laulutunnilla huomannu. Ei tullu semmonen [olo], et jotain niinku puuttuis.” – *Irja*

”Nii musta tuntu, että laulukirjatkin, mitä sitte myöhemmin käytettiin, ne oli siellä hyllyssä, ja sieltä sitten [otettiin], eihän niitä omaksi saanu.” – *Vieno*

Maija aloitti koulun pian sotien jälkeen, ja hänen yläluokkien opettajansa Jokinen oli sodan käynyt veteraani, joka oli Maijasta hyvin isänmaallinen. Lauluvalinnoissa tämä näkyi muun muassa *Ateenalaisten laulun* ja *Maamme-laulun* laulamissa. Ateenalaisten laulun muistavat myös Toini ja Vieno: ”se opeteltiin”. Sointu taas ei muista koulussa olleen erityisen isänmaallista henkeä:

”Joo ja se [isänmaallisuus] oli jotenki niinku itsestäänselvyytenä. Sitä ei tarkoituksellisesti tuotu esille, ja mä luulen, että siihen on vaikuttanu opettajien henkilökohtaiset poliittiset näkemykset. Et jos joku on tuonut sitä, niin hänellä on joko katkerat sotamuisot, tai jotenkin muuten sitten painottunut epätavallisen paljon.” – *Sointu*

Sen sijaan jälleenrakennuksen aika näkyi Soinnun mukaan koulun juhlissa ja kouluun liittyvissä tapahtumissa, joihin panostettiin. Samaa muistelee Irja. Koulun juhlat olivat positiivista jälleenrakennusta ja perinteiden säilyttämistä. Toini ei ole elänyt sotien aikana, mutta silti hän kokee, että 50-luvun kodeissa oli vahva sodan jälkien värittävä ilmapiiri. Isänmaallisuus siivitti kaikkea toimintaa ja oli läsnä kaikissa aihepiireissä, vaikka siitä ei niin olisi puhuttukaan:

”Tässähän ollaan niinku, sotaveteraanien jälkikasvua ja viiskymmentälukuhan oli vielä ihan jälleenrakentamisen aikaa. Kodeissahan vallitsi hirveen vahvasti edelleen sodan jättämät jäljet. Ei siitä puhuttu, ainakaan mun isä ei koskaan puhunu mitään sodan hirveyksistä ja muista. Tietenki hän säästi, ku kaikki lapset oli tyttöjä. --- Mut sen niinku aisti. Ei sitä silloin ymmärtäny, mut ku jälkeinpäin muistelen sitä lapsuuttaan, niin kyllä se oli niin vahvasti siellä viiskytluvulla vielä. Se sota-aika. – *Toini*

Toinin mukaan sota-aika näkyi niukkuudessa, erittäin kovassa ahkeruudessa ja kurissa, mutta myös järjestyksessä, kuten kellonaikojen täsmällisessä noudattamisessa. Toinin koulussa laulettiin myös *Ateenalaisten laulua* ja *Suksimiesten laulua*, josta hän muistaa edelleen kaikki säkeistöt ulkoa.

Kerttu ei tuo puheessaan suoraan mitään sotaan liittyvää, lukuun ottamatta ajan schlagereita, joita kuuntelee edelleen mielellään. Kerttu on haastateltavista ainoa, joka kävi isoa kaupunkikoulua. Hän muistelee, että pula-aika saattoi näkyä köyhyydessä, vaikka koulussa oli kyllä jo keskusradio, josta kuunneltiin aamuhartauksia. Myös juhlasalissa saattoi olla jonkinlainen äänentoistojärjestelmä juhlia varten sekä piano. Isänmaahan liittyvien laulujen kohdalla Kerttu epäilee muistiaan:

”...koulussahan oli jonkin verran, vaikka en mä hirveesti muista niitä kuitenkaan, näitä... Maakuntalauluja. Koska niitä tuli sitte oppikoulussa. Et mä en oo ihan varma, et sotkeentuuko mun muisti. Siellä kyllä käytiin kaikki nää meidän kansallislaulut ja *Kotimaani ompe Suomi*... --- No varmasti tietysti Keski-Suomen kotiseutulaulu oli... Mä en kyllä yhtään muista millon se on tehty.” -*Kerttu*

Isänmaalliset ja maakuntalaulut ovat tulleet Kertulle tärkeiksi vasta aikuisiällä, ja niissä kuvastuva luonto on vaikuttanut jopa asuinpaikan valintaan:

”Ja ei välttämättä niistä maakuntalauluista sillai hirveen [paljon] irronnu... Et se tuli vasta myöhemmin aikuisena. --- *Männikkömetsät ja rantojen raidat*, se on hirveen rakas,

niinku on se *Keitele-laulu*, mikä se nyt on, joka tulee tuolta... [viittaa lauluun Päijätseutuvilla Päijänteellä] --- Ni semmonen luontolaulu, että kyl esimerkiks jopa minuun on vaikuttanu niin paljon, että --- mä rakkasin heti Pohjanmaan pois, ku ei oo mäkiä, eikä oo järviä!" -Kerttu

Maijan yläkoulun opettaja laulatti kaikki maakuntalaulut, mutta Vieno, Sointu ja Toini eivät ota kantaa maakuntalauluihin, vaikka ryhmäkeskustelussa ne tulevat selvästi esiin. Yksilöhaastattelussa Aino selailee Parviaisen laulukirjaa ja muistelee vastaantulevia maakuntalauluja lämmöllä. Pirkanmaan maakuntalaulu *Kesäpäivä kangasalla* muistuu erityisesti Irjan, Maijan ja Ainon mieliin. Heidän mukaansa kaikki maakuntalaulut piti osata ulkoa:

"Mulle on jääny erikoisesti ne maakuntalaulut, kaikki ne laulettiin... mitä niitä [on] olemassa ja sitte ylipäätäänki siitä laulukirjasta. -- Muita mä en muista, mutta ne minä muistan, ne maakuntalaulut! --- ...ne oli tärkeitä kuitenkin osata ulkoo!" -Irja

"*Keski-Suomen kotiseutulaulu*, nää on kaikki ihan [tuttuja]. *Varsinais-Suomen laulu*, no näähän koulussa opetettiin kaikki, että kyllä mää varmaan kaikkiin näihin lau[luihin]. Että osasin. Ja kun piti osata sanat. Ne annettiin läksyksi. Ei nykyään anneta. *Savolaisen laulu*, joo, nää on kaikki tuttuja lauluja nää. Näitä laulettiin hyvin paljon." - Aino

6.3.4 Kansakoulun hengellinen perintö

Kerttu muistelee, että kolmannen ja neljännen luokan opettaja oli uskovainen, joka laulatti paljon hengellisiä lauluja. Ensimmäisten luokkien opettaja Kuosmanen oli jäänyt etäiseksi, mutta Kertun kolmannen ja neljännen luokan opettaja Hilma siunasi oppilaat joka päivä ja he rukoilivat yhdessä luokan kanssa Isä Meidän -rukouksen. Kerttu kokee, että varmaan hänen omaakin uskoaan on tullut opettajan kautta.

"Must tuntuu, että laiaista laitaa [laulettiin], mutta kyllä sillä oli varmasti tää *Ystävä sä lapsien*, ja näitä tämmösiä tunnettuja. *Tiedän paikan armahan* ja tällaset... Mutta varmaan laulatti tää uskovainen Hilma kyllä niitä, ehkei välttämättä tää Kuosmanen. Mä en oikein hänen sillai... henkilökohtasesta [elämästään] tiää mittää." - Kerttu

Mieliin Kertulle ovat painuneet myös laulut, joita laulettiin toistuvasti. Toinin opettaja oli musikaalisesti erittäin lahjakas, ja soitti ja laulatti viikoittain *Totuuden henki - virttä*. Elettiin 1950-luvun puoliväliä. Opettaja laulatti muitakin lauluja, mutta kyseinen virsi on painunut Toinin mieleen elävästi:

”Mut tää Totuuden henki johda sinä meitä, etsiessämme valkeuden teitä, ni se oli semmonen, joka kyllä jäi tänne [osoittaa päätään]. Ja se on minusta erittäin hyvä virsi edelleenkin. Siin on äärettömän hyvät sanat.” - Toini

Hengellisyys näkyi lauluvalintojen lisäksi jokapäiväisessä aamuhartaudessa, jossa luettiin pätkä raamattua ja laulettiin virsi. Laulua säestettiin pianolla tai harmonilla, jos luokassa oli soitin. Perinteistä aamuhartausta muistelevat erikseen kaikki paitsi Toini. Kerttu toteaa, että heillä aamuhartaus tuli joko keskusradiosta ja joskus kokoonnuttiin juhlasaliin. Virret ovat jääneet Kertulle tärkeiksi lauluiksi:

”Virret, että ilman muuta ne. Ja kyllä esimerkiksi toi *Ystävä sä lapsien*, se oli mulle hirveen tärkeä jotenki. Siihen aikaan nyt niinku sen sanat ja se laulu. Ja se oli helppo laulaa, ja totta kai *Suuvirsi*, ko sit alko loma.” - Kerttu

Koulussa laulettujen virsien ohella 1940-luvun lopulla kouluaan käyneelle Ainolle tärkeimpiä lauluja olivat niin ikään virret ja hengelliset laulut. Virret, joista mieleen ovat jääneet *Suuvirsi*, jouluvirret ja pääsiäisvirret, piti osata ulkoa ja ne annettiin läksyksi. Mieleen on jäänyt myös koululaulu *Olen Luojani pikkuvarpunen*. Aino mainitsee lisäksi haastatteluissa usein vaarinsa, joka lauloi aina virsiä ja jonka kautta virret ovat jääneet tärkeimmiksi lapsuuden lauluiksi:

”Kyllä minulle ne vaarin virret oli päällimmäisenä lapsuuden aikana.” - Aino

Pikkupaikkakunnan kyläkoulua 1940- ja 1950-luvun taitteessa käyneelle Maijalle ovat jääneet mieleen iltavirsi 555 *Oi Herra luoksein jää* ja *Pyhäaamun rauhaa*. Sointu muistelee laulua *Päivä vain ja hetki kerrallansa* sekä useita hengellisiä joululauluja. Eriytyisenä muistona Vieno mainitsee lempivirtensä *Mua siipeis suojaan kätke*, johon päätettiin aina koulun jälkeinen kerho. Vieno ei muista, että virsiä olisi alaluokilla tarvinnut opetella ulkoa, vaan se tapahtui vasta myöhemmin. Irja muistelee, että aina oli läksynä joku määrätty virsi, joka piti osata ulkoa. Kaikkia ei tarvinnut opetella, mutta ne, jotka opeteltiin, ovat jääneet mieleen. Irja ei muista opettajansa olleen eri-tyisen hengellinen, opettaja oli Irjasta vain hieman erikoinen persoona.

6.3.5 Mieleen jääneet laulukirjat

Haastatteluissa minulla oli tarkastelussa vasta Siukosen, Parviaisen ja Vainion kirjat, joten haastateltavilla ei ollut mahdollisuutta päästä tutkiskelemaan Pesosen tai Ingmanin kirjaa. Tarkastellessani laulukirjojen kautta laulumuistojen ajankuvaa otan huomioon sen, että joidenkin haastateltavien muistoissa saattaa olla myös Pesosen ja Ingmanin kirjojen lauluja. Suuri osa ryhmähaastatteluun osallistuneista muistaa Siukosen tai Parviaisen kirjan, vaikka Irja epäilee koululla olleen muitakin laulukirjoja:

”Mulle on jäänyt mieleen semmonen Siukosen Laulukirja.” - *Irja*

”Joo just samoin.” - *Maija*

”Siukonen on jäänyt mieleen...” - *Sointu*

”Joo kyllä mullakin on, muistan ton [Siukosen] laulukirjan.” - *Aino*

”Meillä on varmaan kirjahyllysä äidillä tuo Valistuksen laulukirja.” - *Maija*

”Mutta... Tää [Parviainen] on mulle tuttu.” - *Aino*

”Toi Parviainenki jotenki tuntuu tutulta, jostain syystä.” - *Sointu*

”Ehkä tuo Parviaisen laulukirja on... Mjoo.” - *Vieno*

”...kai siellä on jotain muitaki [kirjoja] saattanu olla...” - *Irja*

Toini ei ollut vielä saapunut paikalle, kun esittelin laulukirjat. Myöhemmin yksilöhaastattelussa Sointu selaa laulukirjoja ja olettaa niitä olleen käytössä useamman:

”Mä en sillä tavalla ulkonäköä muista näistä kirjoista, mutta jostain syystä nää *Vilho Siukonen* ja *Lauri Parviainen* on jäänyt mieleen. Ilmeisesti on jossain vaiheessa sanottu, että lauletaan Siukosen laulukirjasta, tai Parviaisen, et ei ne muuten olis jäänyt mieleen. -- Et oisko niitä sitte ollu jossain vaiheessa vaihtoehtoina, tai et opettaja olis mielistyny jompaankumpaan.” - *Sointu*

Yksilöhaastattelussa Aino selaa Parviaisen kirjaa, ja kysyttäessä herättääkö kirja tunteita ja muistoja, Aino toteaa:

”Kyllä! Tää, nää on tuttuja lauluja. *Olen luojani pikkuvarpunen*, ja näitähän me laulettiin koulussa! Ja sanat piti aina osata.” - *Aino*

Kerttu taas epäilee muistiaan laulukirjojen kohdalla, sillä hän kertoo kansakoulun laulumuistojen menevän helposti päällekkäin oppikoulun muistojen kanssa:

”Tieksä ku joku sano kans just, että tää Parviainen, et emmää niinku muista. Et onko nää ollu sitte sillai, että kun on tää suuri ikäluokka. Nii niitä ei jokaiselle riittäny, todel-la on voinu olla, et tuolla Kessarillaki [Keskuskansakoululla] on ollu joku musiikki-luokka, et sinne on menty. Mutta mää en pysty sitä muistaa. --- Et ei, musta nää niinku näyttää ihan jotain, mystisiltä jutuilta nämä. Et iha outoo.” – *Kerttu*

Kerttu ei ole ainoa muistiaan epäilevä. Haastatteluissa tulee monesti esiin se, että haastateltavat epäilevät muistojensa paikkansapitävyyttä. Laulujen sanat osataan ulkoa, vaikka niihin liittyvät tilanteet ja yksityiskohdat olisivatkin painuneet unholaan.

Siukosen laulukirjan siis muistavat Irja, Aino, Maija ja Sointu. Parviaisen kirjan muistavat myös Aino ja Sointu, mutta Vieno epäröi, onko Parviaisen kirja tuttu. Vainion laulukirja on ollut Maijan äidillä. Kerttu ei tunnista esillä olevista Siukosen, Vainion eikä Parviaisen kirjoista yhtäkään, ja Toini ei ollut paikalla, kun kysyttiin laulukirjoista. Pesosen kirjassa esiintyvä lastenlauluja tulee runsaasti esiin Kertun haastattelussa, mutta myös muiden vastauksissa.

6.4 Musisointi lapsuudenkodissa ja harrastuksissa

Suhde musiikkiin rakentuu jo lapsuudessa ja musiikkiin suhtautumiseen vaikuttaa vahvasti lapsuudenkodin musiikki-ilmapiiri (ks. Kosonen 2010, 300). Suurin osa haastateltavista asui lapsuutensa maalaispaikkakunnilla, joissa ei ollut juurikaan mahdollisuuksia soittotunteihin, mutta useissa kodeissa oli joitain soittimia. Ainoastaan Sointu kertoo soittotunneista, muut harrastivat itseohjautuvasti kotona, koulussa ja kerhoissa laulua tai soittoa. Radio oli jokaisessa kodissa ja sieltä kuunneltiin vaihtelevasti musiikkia. Levysoittimia ei mainita.

Irja syntyi 1930-luvun puolivälissä maalaistaloon. Hänellä oli hyvä lauluääni lapsena ja hän olisi halunnut harrastaa kuorolaulua, mutta paikkakunnalla ei ollut sopivaa kuoroa. Kirkkokuoro toki oli, mutta siihen Irja ei halunnut mukaan. Lapsuudenkodissa kuunneltiin paljon radiota, mutta soittimia ei ollut:

”No, radiota tosiaan siihen aikaan kuunneltiin, se, mikä sitte aikaa siihen jäi. Mut minäki olin semmonen, että mä enemmän olin aina tuolla liikkumassa, talvella hiihtämässä, ja millon missäkin, että ei niin kauheesti sitä [radiota kuunneltu]. Mutku kylä mä melkein aina tulin kotio aina sitte ku *Lauantain toivotut levyt tuli.*” - *Irja*

Irja harmittelee, että maalla ei ollut mitään mahdollisuutta käydä soittotunnilla. Sen sijaan hän pääsi toteuttamaan itseään liikkumalla:

”Mä en muista, emmää oo koulun ulkopuolella, en oo laulanu, enkä soittanu, mutta sitä liikunnallista puolta, ni sitä. Tanssittiin vanhoja tansseja ja tanhuttii ja kaikenlaista tällästä. Että justiin se aktiivinen opettaja, joka kolmatta luokkaa tuli opettamaan, joka oli hyvi semmone urheilullinen, hän perusti sitte naisvoimistelijat, ja sittehän sitä esiinnyttiin kuule, siellä lavalla vaan voimistelupuvussa heitettiin kärrynpyöriä! Joo, että tällasta liikunnallista on ollu se esiintyminen enemmän. En muista, et oisin laulanu missään.” - *Irja*

Myös **Aino**, Maija ja Vieno viettivät lapsuutensa maatilalla. Ainin isä oli kuollut talvisodassa Ainin ollessa vauva, ja hän asui äitinsä, kasvatti-isänsä, vaarinsa ja ottoveljensä kanssa. Aino muistelee paljon haastatteluissaan vaariaan, joka oli taitava laulaja. Myös äiti osasi laulaa, mutta lauloi ainoastaan silloin, kun veisattiin vaarin kanssa virsiä. Joka sunnuntai vaari veti pitkän pöydän ääressä perheelle hartauden, jossa veisattiin virsiä ja luettiin Raamattua. Aino kävi usein vaarinsa kanssa kirkossa.

”Ja meillä soi laulu aina, ku vaari oli paikalla. Vaari laulo, kun hän siellä karjapihassa hakkas havujaki, ni kuulu kauas, kun hän laulo siellä. - Vaaril oli upea ääni, siitä ois voinu tulla vaikka minkälainen [muusikko], mut ei siihen aikaan opiskeltu laulua ja muuta...” - *Aino*

Kotona ei ollut soittimia, mutta Aino opetteli koulussa soittamaan harmonia ja osaa edelleen soittaa sitä. Hyvänä laulajana hän kävi esiintymässä kylän tapahtumissa ja hänet laitettiin usein yksin laulamaan. Radiosta kuunnellut laulut eivät ole jääneet Ainolle mieleen.

1940-luvun alussa syntyneellä **Maijalla** oli musikaalinen opettaja-äiti. Äiti lauloi, mutta siihen ei jäänyt juuri aikaa, kun maatalossa oli niin kovasti töitä. Maijan isä osti koulun opettajalta kanteleen, jota Maija soitti siskonsa kanssa jonkin verran. Kantele

oli ”vähän isompi” kuin viisikielinen. Hän ei koe olevansa mikään varsinainen laulaja, mutta radiota kuunneltiin paljon:

”Radiooha ilman muuta, ja *Lastentuntiha* oli semmone, joka oli vakio-ohjelma, joka aina piti kuunnella. -- Ja sitte niinku mitä keskenämme: iskelmiä sitte ku tultiin sen ikäseksi, niin laulettiin kavereitten kanssa. -- Mä en ol sillä lailla laulanu, mutta seurantalollahan meil oli juhlia, siel oli iltamia, ja me tanssittiin. Heh, et mä en oo laulanu, mä oon vaan tanssinu.” - *Maija*

Myös 1940-luvun alussa syntyneen **Vienon** kotona oli mandoliini ja viulu, jotka he sisarustensa kanssa onnistuivat rikkomaan. Sunnuntaiaamuisin Vieno otti mummulleen virret ylös. Radio oli omassa kamarissaan ja sieltä sai kuunnella *Lastentunnit*, mutta ei muuta. Viihdemusiikin ”renkutukset” opittiin muualta:

”*Pieni polku metsän halki vie*, naapurissa oli komeaäänisiä poikia, jotka oli töissä, ja sitten kotiapulaiset, jotka lypsi lehmiä.” - *Vieno*

Vieno kävi koulun kerhoa ja pyhäkoulua, joissa molemmissa laulettiin. Hänen äitinsä lauloi kuorossa, ja kerran Vieno pääsi äitinsä mukana diakoniaompeluseuran vierailulle vanhainkotiin:

”Muistan, että tuolilla seisoin siellä, että olin vähän ylempänä. Mutta sitä en muista, mitä minä lauloin!” - *Vieno*

Sointu vietti lapsuutensa 1940- ja 1950-luvun pikkupaikkakunnilla. Soinnun äiti oli opettaja ja kuoronjohtaja, isä viulua soittava pappi. Kotoa käytiin oppikoulun tiloissa järjestetyissä paikallisissa konserteissa, joihin äiti hankki esiintyjä. Sointu mainitsee oopperalaulaja *Lea Piltin*, *Venla Eirolan* ja pianisti *Sanna Mattinen-Snellmanin*, paikallisen kirkkokuoron ja pelimannit. Perheen sisarukset pääsivät viemään esiintyjille kukkia, minkä Sointu muistaa jännittävänä hetkenä. Kotona heillä kuunneltiin radiosta ainoastaan klassista musiikkia, sillä isä suhtautui viileästi viihdemusiikkiin:

”Radiosta kuunneltiin, jos ei oltu kirkossa, niin kirkonmenot. Sieltä kuunneltiin *Lauan-tain toivotut levyt*, mutta hyvin usein isäni sanoi siinä puolen maissa, että tämän nyt jo riittää, et ei niitä loppupuolen iskelmiä sitte enää kuunneltukaan. - Et muistan ihan hyvin, että isä on napsauttanut sitte sen radion kiinni.” - *Sointu*

Sointu muistaa käyneensä naapurissa kuuntelemassa radiosta sota-ajan iskelmiä, kuten *Elämää juoksuhautoissa*. Soinnun koti oli isän virka-asunto, jossa pidettiin seurakunnan tilaisuuksia ja äidin kuorolaiset harjoittelivat joskus heillä. Keskenään perhe ei musisoinut. Kotona oli piano, jota kaikki kolme sisarusta opettelivat soittamaan. Sointu lauloi mielellään ja opetteli soittamaan urkuja kesäkanttoria pestiin. Isänsä mukana hän kävi joskus seurakunnan tilaisuuksissa ja säesti pianolla ja uruilla.

”No meitähän oli kolme sisarusta, ja kaikki[en]han meidän piti mennä pianotunneille. Meillä oli kotona alkuun vaa urkuharmooni, ja käytiin sitte pianotunneilla, ja myöhemmin sitte hankittiin se pianokin. Se oli meillä semmonen vähän niinku pakollinen juttu, et kaikki on sen läpikäyneet.” - *Sointu*

Toini syntyi 1940-luvun jälkipuoliskolla musikaaliseen perheeseen, jossa isä soitti viulua ja äiti lauloi. Hän soitti itsekin viulua ja kävi joskus mummolassa polkemassa urkuharmonia. Siskojensa kanssa hän kävi paikallisissa tilaisuuksissa esiintymässä:

” Tuota, mä olen laulanut pienestä pitäen. Se johtu siitä, että äiti oli hyvä laulamaan, ja laulo kuoroissa, ja isä soitti viulua. Ja heti ku kynnelle minä ja Kaisa kyettiin, niin me esiinnyttiin siellä näissä maamiesseuran kesäjuhlissa, ja pikkujouluissa ja sitte koulun joulujuhlissa ja äitienpäivinä. Ja meidän Merja oli mukana. -- Meitä oli semmonen trio.”
- *Toini*

Isä soitti enimmäkseen klassista, mutta myös kansanmusiikkia. Radio oli Toinille todella tärkeä. Sieltä kuunneltiin *Lauantain toivottuja levyjä* ja klassista musiikkia. Toini mainitsee laulun *Luostarin puutarhassa* ja yhtyy Soinnun muistoon kappaleesta *Miliza Korjuksen Warum*. Myös *Lauantain ehtookellot* -ohjelma on jäänyt Toinille mieleen.

Kerttu syntyi 1940-luvun lopulla kaupunkilaiskotiin. Kotona oli musiikkimyönteinen ilmapiiri ja vanhemmat veivät toisinaan lapsia teatteriin katsomaan operetteja, kuten *Annie Mestariampujaa*. Kerttu kävi pyhäkoulussa, jossa laulettiin virsiä, mutta kotoa ei käyty juurikaan kirkossa. Kertusta oli hauska kuunnella radiosta iskelmää, tangoa ja suomalaista humppaa, ja joskus *Lauantain toivottujen* levyjen aikana potkaistiin matot keittiön nurkkaan ja tanssittiin iskelmien tahtiin. Äiti lauloi tuutulauluksi *Levon hetki jo lyö*. Isä soitti kitaraa, jota Kerttükkin yritti opetella, mutta tuloksetta:

”Mä sitä yritin soittaa, ja mä olin niin kateellinen, ku se löysi heti musiikin sieltä, vaikka itsellä[nsä] oli lauluääni viis. Elikkä siis lauluääni oli hänel huono, se löys [musiikin] heti ihan eri tavalla ku meikäläinen.” - *Kerttu*

Kertun kotona oli myös huuliharppu, jota hän muistaa soittaneensa. Myöhemmin aikuisiällä hän opetteli pianonsoittoa ja opettaja oli tokaissut: ”Sul ois ihan hyvä rytmittäjä, mutta ku sä vaan opettelisit noi nuotit!”. Serkkujensa kanssa he lauloivat onnittelulauluksi *Sä kasvoit neito kaunoinen* ja heidän itse keksimäänsä ”hirveää” laulua:

”Pukki hyppäs vuorelle, [napsuttaa rytmiä], kakki siellä tuohelle.
Päivänsankari aikanaan, saa sen mennä nuolemaan!” - *Kerttu*

Kertun kotona *Körö, körö kirkkoon* oli laulu, jonka tahtiin isä tai isovelji nosti selällä maatessaan Kertun jalkojensa päälle ilmaan. Joulun aikaan kuunneltiin radiosta joululauluja, mutta yleensä niitä laulettiin. Joulupukille laulettiin *Joulupukki, joulupukki*.

6.5 Haastateltavien nykyinen suhde musiikkiin

Irja kertoo, että vaikka monet laulettu laulut olivat helppoja ja niitä osasi aikoinaan, ne ovat rapisseet päästä ajan kuluessa. Irjalle ei juuri ole jäänyt mieleen muita lauluja kuin maakuntalaulut ja *Oravan pesä*, jonka hän osaa edelleen ulkoa. Myös virsiä hän muistaa jonkin verran ulkoa, sillä niitä opeteltiin koulussa. Hän korostaa omaa liikunnallisuuttaan, mutta kertoo olleensa hyvä laulaja. **Maija** taas kertoo soittaneensa lapsena vähän kanteletta, joka on edelleen tuvan seinällä, mutta ei osaa enää soittaa. Hän ei koe olevansa erityinen laulaja, mutta kävi nuoruudessaan tansseissa ja lauloi iskelmiä. Maija muistelee maakuntalauluja ja muutamaa hengellistä laulua. Kumpikaan Irja eikä Maija tuo puheessaan mitään nykyiseen musiikkiharrastukseen viittaavaa, kuten ei myöskään **Vieno**. Hän kävi pyhäkoulussa ja kerhossa, josta on jäänyt lempivirreksi *Mua siipeis suojaan kätke*. Virsiä hän on opetellut vasta myöhemmällä iällä. Eniten Vieno mainitsee perinteisiä kotiin, luontoon ja isänmaahan liittyviä lauluja, kuten *Tiedän paikan armahan* ja *Äidin sydän*.

Musikaalisen perheensä vaikutusta omaan musiikkielämäänsä korostava **Toini** saapuu myöhässä ryhmähaastatteluun. Hän muistaa edelleen elävästi maanviljelijäisänsä soittamat klassisen musiikin helmet:

”Ja sitte jälleen vetoan siihen soittavaan isääni ja laulavaan äitiini. Ja mulla on pienestä pitäen nää Brahmsin unkarilaiset tanssit, niin ne on kerta kaikkiaan syöpyny niin syvälle. Ja Montin Czardas, Fritz Kleislerin hienot viulusävellykset. Ne tulee sieltä lapsuudesta ja kantavat varmaan loppuiän. Aina sykehdyttää ku kuulen niitä, on sitte soittajana minkä tason esiintyjä tahansa.” - *Toini*

Viulunsoittoharrastuksensa kestosta Toini ei kerro, vaan toteaa soittaneensa ”pienestä pitäen”. Toini ei mainitse, ottiko hän soittotunteja. Monista lauluista hän uskoo muistavansa kaikki säkeistöt, ja *Totuuden henki* -virsi on jäänyt hänelle mieleen elävästi kouluajoilta. LaKu:n oheisista eläkeiän musiikkiharrastuksista Toini ei mainitse. **Aino** toteaa olleensa aina aktiivinen laulaja, nauttineensa yksinlaulusta ja esiintymisestä, mutta harmittelee, että oma lauluääni on nykyään huonompi:

”Sillon mulla oli hyvä lauluääni, mulla oli kymppi laulusta... -- must oli ihan tosi ihana laulaa, mutta nyt kun mulla on tää tällänen, joku täällä kurkussa. Että se on vanhuus ilmeisesti sinne menny. Ni kyllä mä ittekseni joskus laulelen, mutta emmä oikeestaan voi missään niinku sillä tavalla ees porukassa laulaa, koska mä tiedän, että se on sellasta vaikeeta, ja ei se oo hyvän kuulosta vieressä istuvan korvaan.” - *Aino*

Hän kertoo yrittävänsä joskus kotona laulaa. Hetken kun on laulanut, ääni tuntuu paranevan. Nuorena Aino kävi myös tansseissa, lauloi koulun kuorossa ja osaa soittaa edelleen harmonia. Nykymusiikin esittäjiin hän suhtautuu varauksella, mutta eläkeliiton kokoontumisissa ja konserteissa saattaa tulla uudempiakin lauluja. Häntä koskettaa eniten hyvä miesääni:

”Mutta kaikilla, joilla on tällaset mahtavat miehen äänet, ni voi että se on kaunista kuunneltavaa! Että nimenomaan miehen ääni on laulussa se, joka sivelee mun sydäntäni. -- Mutta ei, jotenkin sillon ku lauletaan tollasena... isona porukkana ja sieltä nyt alkaa [kuulua] että minkälaisia [ääniä], ei se niin mitenkään hirveesti sielua hyväile. Mutta kyllä kun on oikein hyvä mieslaulaja, ni voi *että*, kyllä mulle tulee semmoset kylmät väreet jokapuolella.” - *Aino*

Aino käy hengellisissä tilaisuuksissa ja katsoo sunnuntaiaamun jumalanpalveluksen osallistuen virsilauluun, jos virsi on tuttu. Hengelliset laulut ja kauniit virret ovat Ai-

nolle nykyään tärkeimpiä. Myös vanhat joululaulut, esimerkiksi *Heinillä härkien kaukalon*, ovat rakkaita, ”eihän ne koskaan häivy mihinkään”. Ainosta vanhat tutut virret tuntuvat hyvältä rinnassa. LaKu:ssa laulettavista radioiskelmistä kysyttäessä Aino toteaa, että vaarin virret olivat ykkösenä lapsuudessa:

”Mää oon kasvanu lapsena siihen, että vaari oli ihan niinku puolijumala meille kaikille. – Ja joskus, ihan ku muistelee esimerkiks vaaria, ja näin, ni tulee kyynel silmään. -- Mä tykkään kaikista niistä [lauluista], koska mä muistan, miten vaari laulo ne. Et ne on mulle sitä kauttaki hirmusen tärkeitä. – Ei ne koskaan häviä mun mielestä. Jos en määhän nyt ihan pöpiks tuu.” – *Aino*

Aino kertoo liikuttuvansa muistellessaan jotakin ihanaa asiaa laulun yhteydessä. Hänestä musiikki herättää tunteita. Lastensa ja lastenlastensa kanssa Aino on laulanut joululauluja, kuten hänelle tuttua ja lämmintä laulua *Me käymme joulun viettohon*. Perheessä lauletaan aina joulun aikaan, mutta Aino harmittelee, että nykylapset eivät enää osaa laulua:

”...eikä niitä opeteta koulussa sillä tavalla, mitä minun aikana opetettiin. Että maailma on tullu erilaiseks.” – *Aino*

Soinnun mukana klassinen ja hengellinen musiikki ovat kulkeneet läpi elämän. Hän piti nuorena muistikirjaa omista klassisista suosikkisäveltäjistään ja löysi miehen, jolla oli samanlainen tapa. Kylän kuorolaiset saattoivat harjoitella lapsuudenkodissa ja pappi-isän virka-asunnon vuoksi siellä kuuli virsilaulua. Sointu kokee kodin hengellisen ilmapiirin vaikuttaneen hänen musiikkiin suhtautumiseensa ja kertoo myös oman miehensä suhtautuneen viileästi iskelmään:

”Ja sit siihen tietysti vaikutti se, että mun mieheni oli sitte myös sellanen tappaus, että hänhän kanssa niin napsautteli radioita kiinni, jos sieltä alko Kirka laulaa. Ku hän tuli töistä ja minä kuuntelin tiskatessa Kirkaa, niin hän pani radion kiinni, ja sitte hän riisu vasta päällysvaatteet.” – *Sointu*

Miehensä kanssa Sointu kuunteli lähinnä klassista: he kävivät sinfoniaorkesterin konserteissa ja joskus ulkomaanmatkoilla kuulemassa *Wienin Filharmonikkoja* tai lontoolaisia orkestereita. Miehen saattohoitovaiheessa Sointu vei miehelleen kuultavaksi Chopinia, Rahmaninovia, Beethovenia ja Tšaikovskia:

”Ja hän kuoli niin, että siellä Rahmaninovin pianokonsertto numero 2 jäi soimaan. Ja mä oon sen kerran pystynyt kuuntelemaan sen jälkeen [konsertissa]. Ja mä en muista enää mikä huippuorkesteri oli säestäjänä ja kuka oli pianisti, mut se oli sellanen et mä itkin koko sen konsertin ajan.” – *Sointu*

Vasta eläkeiässä miehensä kuoleman jälkeen hän on tutustunut pop- ja iskelmämusiikkiin, kuten *Tuure Kilpeläiseen ja Kaihon karavaaniin*. Yhtyeen erään laulun tahdissa Sointu purki tunteitaan ja itki miehensä kuolemaa. Toinen yhtyeen kappale taas tuo naurun pintaan, ”ilon aihetta ja näin”. Hän on eläkeiässä innostunut liikkumisesta musiikin tahtiin ohjatussa ryhmässä. Sointu kokee, että musiikki ja liikunta tekevät ikäihmiselle hyvää, ja musiikin tahdissa on hänestä hauskempi liikkua. Sointu ei itse miellä olevansa varsinainen laulaja ja kokee, että hänellä on huono lauluääni. Hän kuitenkin liittyi LaKu:un ja uskoo sen olevan itselleen hyväksi:

”...siin on jotenki sellanen hyvä tunnelma, ja kyllä siinä se nostalgiavivahdekki on mukana sitte, että siinä yhdessä muistellaan niitä menneitä aikoja. -- Ja sitte on se ollu ihan mukava kuunnella näitä, onko ne viihdemusiikin säveltäjät, jotain Toivo Kärkee, ja tämmöstä, jotka on kyllä omassa lajissaan korkeatasoista musiikkia.” – *Sointu*

LaKu:n lisäksi Sointu käy konserteissa ja yhteislaulutilaisuuksissa, ja pianoa hän soittaa edelleen. Tärkeimpiä koululauluja Soinnulle ovat joulun liittyvät laulut, ”se on ihan tämmönen ykkösvuodenaika”. Parviaisen kirjaa selatessaan Sointu poimii useita tuttuja joululauluja ja kertoo *Maa on niin kaunis* -virren olevan hänen perheessään laulu, jota lauletaan muulloinkin kuin jouluna, kuten esimerkiksi muistotilaisuudessa. Joululaulut ovat sellaisia, jotka herättävät tunteita:

”*Jouluyö, juhlayö*, sitähan kuuntelee nyt ihan mykistyneenä, kun Karita Mattila laulaa sen viimesen päälle loistavasti!” – *Sointu*

Kouluajan lauluista iltavirret ovat Soinnulle rakkaita. Yhteiskoulun opettajana oli kanttoriurkuri, joka vaikutti lauluaineeseen valikoimaan. Hän muistelee, että *Päivä vain ja hetki kerrallansa* oli aiemmin hengellinen laulu ja päättyi myöhemmin virsikirjaan. Monet kouluajan laulut palauttavat Soinnun suoraan koulumaisemaan:

”Mä palaan mielessäni sinne nelikymmenluvulle, Kantion kansakoululle, jossa mää oon 8 ensimmäistä vuotta elämästäni elänyt. Ja aivan hyvin muistan ne rakennukset ja pihapiirin, ja metsikön ja viljapellot, ja kasvimaat. Eli se on kyllä mulla sitte siinä niin-

kun, jos se on semmonen laulu, joka liittyy siihen nelikymmenlukuun, niin ajatuksisani kuljen siinä samassa ympäristössä.” – *Sointu*

Sointu ei ole laulanut koululauluja LaKu:n ulkopuolella. Omille lapsilleen hän ei ole opettanut lapsuutensa lauluja, vaan kertoo olleensa enemmän orientoitunut lukemiseen. Lapsenlapsilleen hän on kyllä laulanut tuutulauluksi *Oravan pesää*. Sointu toivoisi, että nykypäivän peruskoulussa pidettäisiin lauluperinnettä yllä ja viittaa Viron laulukulttuuriin. Hän pitää lapsuuden ajan laulumateriaalia tärkeänä.

Kertulle tärkeimpiä lauluja ovat hengelliset ja luontolaulut. Hän toteaa, että uskova vaimen opettaja on varmasti vaikuttanut hänen omaan uskoonsa. Monesti haastattelun aikana Kerttu epäilee sekoittavansa muistot oppikouluun liittyviin muistoihin. Hän on kerännyt etukäteen listan lauluista, joita muistaa lapsuudestaan.

Pyhäkoulusta Kerttu muistaa virsiä, mutta kotona kuunneltiin radiosta lähinnä iskelmää. Kertulle kodin musiikki-ilmapiiri on jäänyt mieleen iloisena kuvana, ja hän muistaa itsekkin tanssineensa. Radio oli usein päällä ja sieltä tuli viihdemusiikkia. Lapsuudenkodin teatterissa käyminen on jäänyt elämään ja Kerttu käy nykyään katsomassa musikaaleja, kuten Kulissi-teatterin kesällä 2017 esittämän *Vuonna '85*. Kertun mukaan siinä oli hyviä melodioita, vaikka hän ei mielestään ole ehkä suurinta kohdeyleisöä. Kerttu käy myös mielellään yhteislaulutilaisuuksissa. Tärkeintä lauluissa ovat niiden sanat:

”Leinon laulut, ja siihen [yhteislaulutilaisuuteen] oli niinku kerätty tommosia Runebergiä ja kaikkia, et ne sisällöt oli ihan hirveen merkityksellisiä siinä ja kauniita, ne luontolaulut. Tosi kauniita. Mutta nykyisin, ni kyllä musta esimerkiks ihan jännä on näitten nuorten uusien ihmisten laulujen, niinku se... No. En nyt muista, mut sää tiät sen. Että on parvekkeella, se... ykskin laulaja, joka on tehny aika hyvät sanat.” – Kerttu

Kerttu viittaa *Jenni Vartiaisen* kappaleeseen *Missä muruseni on* ja kertoo kuuntelevansa paljon iskelmää ja pop-musiikkia. Hän käy säännöllisesti ravintola Popparissa kuuntelemassa Beatles-coveryhtyettä. Radio-ohjelmista hän kuuntelee Keski-Suomen radiota ja Nostalgia radiota, josta tulee schlagereita ja 1930-, 40- ja 50-lukujen musiikkia. Kerttu kaipaa musiikkia, jossa on oikeat soittimet taustalla:

”Nykyshä ne tulee koneella kaikki. Ja se on sitä samaa, ne ei improvisoi! -- Järviradiosta tulee semmosta vanhaa humppaa kyllä, -- ja Radio Suomihan siel nyt suurimmaks osaks, ni kyllä sieltä tulee niinku, enemmän ja vähemmän sitte, semmost musiikkia [*nauraen*], jota ei oikein jaksa kuunnella.” – *Kerttu*

Tärkeimpiä lauluja Kertulle ovat äidin laulama *Levon hetki*, luontolaulut, hengelliset joululaulut ja virsistä *Ystävä sä lapsien* sekä *Suovivirsi*. Hänellä ei ole omia lapsia, mutta hän kertoo laulaneensa joskus kummityttönsä kanssa oman lapsuutensa lastenlauluja. Haastattelun loppupuolella Kerttu kertoo kokevansa, että kansakoululauluilla olisi ollut vaikutusta koko elämään ja hän kiteyttää hyvin lapsen ajatusmaailman:

” Kyl mä uskon, että se sanotus ja sellane kyllä, joo. -- *Olen unessa useasti, sinun kadullas koulutie, ah enkö mä hautaan asti myös koululainen lie*, ja se [opettaja] kirjotti mulle semmosen muistovärssyn tästä, jonka minä mietin sitte että... aijaa kuoleekohan sitä nuorena. – Epäilin, et oonks mää aina unisen näkönen sen opettajan mielest.

-- Mut että just sitte vanhempana, ku on ruvennu kuuntelee näitä laulujen sanoja, kyl voi jotain takautumia tulla. -- Että mikä on vaikuttanu... Mut hirveen vaikee sanoo, mitä, laps kuitenkin elää siinä hetkessä. Siihen aikaahan ei pysty analysoimaan, et mikä ois vaikuttanu, että nyt vast jälkeenpäin.” – *Kerttu*

6.6 Ajankuva laulumuistoissa

Vaikka suuri osa haastateltavistani kävikin kansakoulua vasta sodan päättymisen jälkeen, sodan vaikutukset näkyivät vielä 1950-luvun lopullakin. Sota-ajan jälkien ei koettu juuri näkyvän laulutunneilla, vaikka kirjoista oli pulaa ja esimerkiksi Maijan opettaja oli sodan käynyt veteraani, joka laulatti isänmaallista materiaalia. Vieron käymä supistettu kansakoulu oli sodan peruja, ja hän kertoo opettajinaan olleen keskikoulun käyneitä tyttöjä, ei valmiita opettajia. Muistettujen laulujen sisällöissä isänmaallis-uskonnollinen henki välittyy vahvasti, mutta haastateltavien omissa kokemuksissa laulut eivät tuntuneet paatoksellisilta. Ehkä patriottisuus on ollut niin luonnollinen asia, että laulujen sanoitukset eivät ole tuntuneet kummallisilta.

Haastateltavien keskuudessa muistetaan ulkoa esimerkiksi Jean Sibeliuksen sotahenkkinen *Ateenalaisten laulu*, joka alkaa sanoilla ”Kaunis on kuolla, kun joukkosi eessä urhona kaadut taistellen puolesta maas, puolesta heimosikin”. Laulun yleisyyttä ku-

vastaa se, että se esiintyy kaikissa viidessä laulukirjassa ja on laulunopettajien yhdistyksen suosittelu laulu. Muita muistettuja, kaikissa kirjoissa esiintyviä lauluja ovat *Karjalan jääkärien marssi* ja *Maamme-laulu*, maakuntalauluista *Keski-Suomen kotiseutulaulu*, *Kesäpäivä kangasalla*, *Varsinais-Suomen laulu* ja *Savolaisten laulu*. Laulua *Kotimaani ompelee Suomi* muistellaan myös haastatteluissa, mutta sitä ei ole yhdessäkään kirjassa. *Porilaisten marssi*, *Suksimiesten laulu* ja *Sibeliuksen Jääkärimarssi* taas mainitaan ja ne esiintyvät osassa kirjoja.

Kaikki haastateltavat eivät ota kantaa maakuntalauluihin, mutta kolme seitsemästä haastateltavasta kertoo, että nimenomaan maakuntalaulut piti opetella ulkoa, ja niistä ainakin ensimmäinen säkeistö osataan vieläkin. Kerttu on kokenut maakuntalaulut tärkeäksi vasta aikuisena. Isänmaallista materiaalia on siis laulatettu jonkin verran kouluissa, sillä aihepiirin lauluja on jäänyt mieliin melko paljon.

Sota-ajalla kristillisen uskonnon merkitys kasvoi (Malinen & Tamminen 2017), ja sitä tuotiin esiin myös kouluissa virsillä ja rukouksella (Rantala 2005). Vaikka jälleenrakennusajalle tullessa kristillisyyden kerrotaan koulussa korvautuneen demokratialla, hengellisyys värittää edelleen vahvasti sekä haastatteluja että laulukirjoja. Kertulla alaluokkien opettaja oli hyvin uskonnollinen ja laulatti paljon hengellistä materiaalia. Tämä myös rukoili joka päivä oppilaiden kanssa. Vaarinsa virsistä usein puhuva Aino puolestaan kokee, että virret ovat lapsuudesta jääneet hänelle tärkeimmäksi laulumateriaaliksi. Yleisesti koulusta muistellaan aamunavausta, joka oli uskonnollinen ja jossa laulettiin aina virsi. Osa virsistä piti opetella ulkoa.

Ajan hengellisyys näkyy vahvasti laulumuistoissa. Erittäin rakkaiksi hengellisistä lauluista ovat jääneet *Levolle lasken luojani* ja *Ystävä sä lapsien* (Kerttu), *Totuuden henki* (Toini), *Suuvirsi* (Aino, Kerttu, Sointu), *Päivä vain ja hetki kerrallansa* (Sointu), *Oi Herra luoksein jää* (Maija) ja *Mua siipeis suojaan kätke* (Vieno). *Levolle lasken Luojani* löytyy Ingmanin kirjasta, *Mua siipeis suojaan kätke* Siukosen kirjasta. Muut mainitut virret eivät löydy koulun laulukirjoista, mikä selittynee sillä, että virsiä on laulettu virsikir-

jasta tai korvakuulolta. Niitä on myös saatettu laulaa koulun ulkopuolella varsinkin, jos perheestä on käyty seurakunnan tilaisuuksissa. Maijalle mieleen jäänyt *Pyhääämun rauhaa* on mukana kaikissa paitsi Vainion kirjassa. Hengellisistä lauluista Aino muistaa myös *Olen Luojani pikkuvarpunen*, joka on Parviaisen tekemä ja löytyy hänen kirjastaan, mutta myös Pesosen ja Ingmanin kirjoista. Harva kirjantekijän itse tekemä laulu on tullut niin suosituksi, että se olisi päässyt useampaan kirjaan.

Elävimpiä muistoja kouluajoiltaan kertoivat Kerttu ja Sointu, jotka kumpikin muistavat oman koulunsa joulujuhlan ja joulukuvaelman kuoroineen. Lauluina näissä olivat *Hiljaa, hiljaa, joulun kellot kajahtaa* ja *Avaja porttis, ovesi*, joka assosioituu Soinnulle aina enkelin siipien nosteluun. Koulun juhlat olivat tärkeitä ja niissä oli yleensä laulukuoro, kuten Pihkala ja Pihkala (2016) kuvaavat, ja heidän mukaansa 1950-luvun puolella radiosta kuunneltiin perinteisiä joululauluja, mutta joitakin uudempia jouluhittejä oli jo tullut radiosoittoon. Pääasiallisesti haastateltavien muistamat joululaulut ovat hengellisiä, eikä lapsena radiosta kuunneltuja hittejä mainita.

Joululauluja muistelevat Kerttu, Sointu, Aino ja Maija. Nuorimpana haastateltavista Kerttu mainitsee ainoan muistetun ei-hengellisen joululaulun; *Kilisee, kilisee, kulku-nen*, mutta epäilee sitä laulettuna vasta oppikoulussa. Nykyäänkin kuusijuhlasta tuttua lastenlaulua *Joulupuu on rakennettu* on myös laulettu. Olisi ollut kiinnostavaa varmistaa, montako säkeistöä laulusta on laulettu, sillä siitä enää harvoin lauletaan viimeisiä, kristillisiä säkeistöjä. Hengellisistä joululauluista mieliin ovat jääneet *Jouluyö, juhlayö, Heinillä härkien, Sylvian joululaulu*, Sibeliuksen *On hanget, korkeat, nietokset* ja *En etsi valtaa, loistoa*, kuten myös perinteiset virret *Enkeli taivaan* ja *Maa on niin kaunis*.

Haastateltavista Vieno, Toini ja Irja eivät mainitse yhtään joululaulua, mutta muistelevat muita koulussa järjestettyjä juhlia. Jälleenrakennusajalla koulun joulu-, äitienpäivä- ja kevätjuhlat olivat ainakin syrjäkylillä tärkeitä koko kylän juhlia. Juhlalauluista huokuu rakkaus Suomeen ja sen luontoon, ja myös ajan hengellisyys. Koulusta ei kuulemma käyty joulukirkossa, mutta Soinnun kotikylän koululla järjestettiin jou-

lupäivän kirkko, koska paikkakunnan varsinaiselle kirkolle oli niin pitkä matka. Juhliin kerättiin kuoroja, joihin moni haastateltavista osallistui. Kuorolaulu oli 1940- ja 1950-luvuilla tärkeää, kuten Hannikainen, Poijärvi ja Vainio (1946) toteavat, mutta tuohon aikaan lapsille ei välttämättä ollut koulun ulkopuolisia kuoroharrastusmahdollisuuksia. Haastateltavien mukaan koulujen kuoroista muutamat olivat sellaisia, joihin pääsi, vaikka ei olisi osannutkaan laulaa. Tämä koettiin tärkeäksi.

Laulukirjoista esimerkiksi Parviaisella on oma juhلالauluosionsa, ja muissakin kirjoissa on monia juhliin liittyviä lauluja, kuten kevätjuhlasta kertova ”Laulumme nou-se ja lippu jo liehu”. Kaikissa kirjoissa esiintyvä *Tuuli hiljaa henkäilee* on ollut tärkeä ajalla käytetty kevätjuhلالaulu ja sitä muistelevat Kerttu ja Toini. Myös Suomenhenkinen kevätlaulu *Miks Leivo lennät Suomehen* muistetaan, ja se esiintyy neljässä eri kirjassa. *Suvivirren* mainitsee kolme haastateltavaa. Äitienpäivään liittyvistä lauluista ei mainita kuin *Äidin sydän eli Maan päällä paikka yksi on*, ja sitä muistelee Vieno. Aino muistelee laulaneensa omalle äidilleen äitienpäivälaulua ja valmistellut aamiaista vaarinsa kanssa, mutta ei muista, mikä laulu oli kyseessä.

Kansanlauluja ja Kalevalaisia lauluja suositellaan laulettavan kummassakin ajan opetussuunnitelmassa (OPS 1925, OPS 1952). Näistä mainitaan ainoastaan *Taiivas on sini-nen ja valkoinen*, mutta luontoon liittyviä lauluja muistetaan hyvin. Eläinaiheisista lauluista *Oravan pesä* tuntuu olevan monelle tärkeä ja sen kaikki säkeistöt moni osaa edelleen ulkoa. Muita eläinaiheisiä lauluja ovat *Piippolan vaari*, jonka muistaa Toini, sekä Kertun muistamat lastenlaulut, kuten *Putte Possun nimipäivät*, *Jänis istui maassa* ja *Hämä hämä häkki*. Muita luonnosta kertovia lauluja ovat *Peipon pesä*, *Miks leivo lennät Suomehen*, *Illan taiivas tummenee*, *Kesäpäivä kangasalla*, *Tuuli hiljaa henkäilee*, *Lähteellä* sekä *Minne käy tuulen ilmassa tie*. Myös moni muistetusta joululaulusta kuvaa luon-toa. Luontolauluja on useissa laulukirjoissa, mutta *Putte Possun nimipäivät* tai *Hämä hämä häkki* ei ole missään tarkastelemistani kirjoista. *Jänis istui maassa* on ainoastaan *Pesosen*, *Piippolan vaari* Ingmanin kirjassa.

Yleisesti ottaen lastenlauluja muistellaan melko vähän. Eniten niitä mainitsee Kerttu. Syynä tähän lienee se, että muut haastateltavat ovat käyneet kouluaan aiemmin, jolloin varsinaisia lastenlauluja ei välttämättä ollut vielä tullut koulukäyttöön. Vaikka Kerttu ei tunnistaakaan muita esiteltyjä kirjoja, hän lienee käyttänyt Pesosen laulukirjaa. Kertun listaamista lauluista suuri osa löytyy nimenomaan Pesosen kirjasta, kuten aiemmin mainittujen eläinlaulujen lisäksi *Pieni nokipoika* ja *Körö körö kirkkoon*. Myös 1950-luvun lopulla kouluaan käynyt Toini mainitsee *Piippolan vaarin*, mikä saattaa viitata siihen, että hän on käyttänyt Ingmanin laulukirjaa. Ryhmähaastattelussa Vieno huomauttaa Toinille, että *Piippolan vaari* tuli vasta myöhemmin. Ingmanin 1952 ilmestynyt kirja kuitenkin todistaa, että laulua on saatettu laulaa hyvinkin 1950-luvun puolivälin jälkeen koulussa, mutta 1940-luvun alussa syntynyt Vieno on laulun tultua suosituksi jo ylittänyt alakansakouluiän.

Haastatteluissa tuodaan esiin vain muutamia kotiin, kouluun tai leikkiin liittyviä lauluja. Kertulle on jäänyt mieleen *Olen unessa useasti, sinun kadullas koulutie*, joka löytyy uudemmista laulukirjoista. Kerttu tosin kertoo, että laulu on jäänyt hänelle mieleen siksi, että opettaja kirjoitti siitä hänelle muistovärssyn. Monia Kertun mainitsemia lastenlauluja laulettiin heillä kotona, ja hän kertoo esimerkiksi laulun *Jänis istui maassa* olleen hyppimiseen liittyvä leikkilaulu. Vanhemmat, 1940-luvulla koulunsa aloittaneista eivät mainitse muita leikkilauluja kuin *Oravan pesän*. Vieno muistelee kotilaulua *Tiedän paikan armahan*, joka löytyy kaikista muista paitsi Siukosen kirjasta. Ajalle tyypillinen lasten ikäkausien huomioimattomuus näkyy näin laulumuistoissa.

Koulun ulkopuolella laulettuja lauluja mainitaan erittäin vähän. Kotona itse lauletuista lauluista Kerttu muistelee äitinsä laulamaa *Levon hetki nyt lyö*, onnittelulaulua *Sä kasvoit neito kaunoinen* sekä omien serkkujensa kanssa itse keksimäänsä laulua. Vieno puolestaan lauloi koulun ulkopuolisessa kerhossa virttä *Mua siipeis suojaan kätke*, ja Sointu kertoo heillä kotona olleen seurakunnan tilaisuuksia, joissa laulettiin – ilmeisesti hengellisiä lauluja. Aino muistelee virsiä. Vaikka haastateltavat ovat jonkin

verran harrastelleet laulamista ja soittamista koulun ulkopuolella, koulussa laulettu laulut ovat selvästi jääneet tarkemmin muistiin kuin sen ulkopuolella käytetyt.

Radiosta kuulluista lauluista mainitaan sota-ajalla salaa naapurissa kuullut iskelmät, kuten *Elämää juoksuhautoissa*, *Pieni polku metsän halki vie* ja *Lauantain toivottujen levyjen* ohjelmistosta muun muassa *Miliza Korjuksen Warum*. Radio-ohjelmista muistetaan myös *Ehtookellot* ja *Lastentunti*, mutta erikseen radiosta kuultuja lastenlauluja ei mainita. Joissakin kodeissa radiosta kuunneltiin myös iskelmiä, kuten Kertun luona, mutta Soinnun kotona suhtautuminen viihdemusiikkiin oli viileää, eikä Vienon kotona saatu kuunnella kuin *Lastentunti* ja sunnuntain jumalanpalvelus. Yllättäen juuri mitään 1940- ja 1950-luvun nykyään tunnettuja iskelmiä ei juuri mainita, ei edes yksilöhaastatteluissa, joissa kysyttiin tänä päivänä tärkeää musiikkia. Ainoastaan Kerttu kertoo kaipaavansa 30-, 40- ja 50-lukujen viihdemusiikkia, jota kuulee nykyään tietyltä radiokanavalta.

6.7 Tulosten luotettavuus

Olen käynyt läpi raportissa sekä haastatteluaineiston että laulukirjat tarkasti ja johdonmukaisesti. Laulukirjojen teoriaosioita en ole avannut, sillä tarkastelen kirjoista ainoastaan laulujen sisältöä ja tiettyjen teemojen esiintymistä kirjoissa. Kirjojen analyysin kohdalla piti olla erityisen tarkka, sillä kirjoissa kaikkien samojen laulujen nimet eivät olleet yhdenmukaiset. Joissakin lauluissa lisäksi oli ”vanhat”, käytöstä myöhemmin poistuneet sanat, mutta laulu oli sisällöltään ja melodialtaan sama, kuin uudemmissa kirjoissa. Tällaisia olivat *Lähteellä*, joka esiintyy Vainion kirjassa alkusanoilla ”Sun kalvohos mä katselen”, mutta muissa kirjoissa se on tunnetummassa asussa, ”Sua lähde kaunis katselen”. Virsi *Totuuden henki* on niin ikään Vainion kirjassa *Henki totuuden, haasta korkealta*. Olen merkinnyt nämä samaksi lauluksi, sillä ne ovat käytännössä sama laulu, uudistukset ovat vain muokanneet tekstiasua.

Haastatteluvaiheessa tutkimukseni ei tarkastellut vielä laulujen ajankuvaa, vaan yleinen ajankuva tuli mukaan vasta haastattelujen ja teorian tutkimisen myötä. Koska haastateltavilla oli käytössään haastatteluissa apumateriaalina vain Siukosen, Parviaisen ja Vainion kirjat, otan tämän huomioon tuloksissa. Jos kirjoja ei olla muistettu, se saattaa selittyä sillä, että kyseiset haastateltavat ovat käyttäneet Pesosen, Ingmanin tai jonkun muun kirjaa.

Haastatteluaineistoni valikoituminen näkyy tuloksissa: NNKY kerää jäsenekseen ainoastaan naisia, joten haastateltavistani kaikki ovat naisia. Olen ollut valinnasta tietoinen ja tiedän, että tämä saattaa näyttäytyä vastauksissa ja muistoissa. Otan huomioon myös sen, että kaikki kirjantekijät ovat miehiä, ja pohdinnassa tuon esiin, näkyykö tämä aineistojen sukupuolittuminen jotenkin, ja jos, niin miten. Tutkimuksessa kartoitan ikäihmisten laulumuistoja ja näiden ajankuvaa, mutta oikeastaan tarkastelen *laulua harrastavien ikääntyneiden naisten* muistoja kansakoululauluista. Jatkotutkimuksen kannalta pitäisi ottaa huomioon myös miesten laulumuistot, jotta saisin kokonaiskuvan siitä, mitkä laulut muistetaan ja miksi.

Itse haastattelukysymykset ovat teemahaastattelun ja strukturoidun haastattelun välimaastossa, sillä jouduin jonkin verran tekemään etukäteen mietittyjä lisäkysymyksiä. Näin varmistin, että kaikki haluamani osa-alueet koululauluista ja ajan musiisoinnista tulee käsiteltyä. Olen kuitenkin haastatteluissa antanut haastateltaville tilaa muodostaa omat vastauksensa ja avittanut heitä, mikäli he yrittävät kertoa jotakin, jolle eivät löydä oikeaa sanaa. Ikäihmisen haastatteluprosessin huomioon ottaen haastatteluissani ei ole juuri lainkaan johdattelua, jota olen pyrkinyt välttämään. Haastatteluissa on jonkin verran puhetta, joka ei liity varsinaisesti aineistoon. Täysin aiheen vierestä puhuttuja asioita en katsonut tarpeelliseksi litteroida. Aiheeseeni liittyvistä asioista olen käynyt haastatteluaineiston kattavasti läpi ja tuonut julki kaiken tiedon, joka on tarpeellista tutkimuksen tuloksiin liittyen.

7 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Alustavat tutkimustulokset kävin esittelemässä maaliskuussa 2018 Jyväskylän NNKY:n yleisessä tilaisuudessa aiheella ”Rakkaimmat laulumuistot: Jälleenrakennusajan kansakoululauluja”. Laulatin tilaisuudessa yhteislauluja, jotka haastattelujen ja laulukirjojen perusteella oletin suosituiksi. Tuohon mennessä olin analysoinut vasta kolme ensimmäistä laulukirjaa. Tilaisuudessa ei ollut paikalla haastateltaviani, mutta ilmeni, että Pesosen ja Ingmanin laulukirjoja on myös käytetty 1940- ja 1950-luvuilla. Päätin ottaa tarkasteluun vielä kirjat, jotka todennäköisesti joku haastateltavistani olisi muistanut, jos kirjat olisivat olleet mukana haastatteluissa. Vaikka Kerttu tai Vieno eivät olleet varmoja käytetyistä kirjoista, he saattaisivat muistaa Pesosen tai Ingmanin kirjan ne nähdessään.

Historialähteitä (mm. Syväoja 2004, Laaksonen 2002, Tepora 2010) tarkastellessani havaitsin, että 1940-luvun alussa sota-ajalla kansakoulun opetus perustui vahvasti isänmaallis-uskonnollisiin arvoihin. Koulukasvatuksen ihanteita olivat isänmaanrakkkaus ja luterilaiset siveät arvot, ja sotilaskasvatus toi laulutunneille lisää isänmaallisia lauluja ja virsiä. Läpi 40-luvun käytössä ollut vanha maalaiskansakoulun opetussuunnitelma (1925) kehotti lapsia opettelemaan virsiä, hengellisiä lauluja sekä isänmaallisia ja historiallisia lauluja. Joitakin kansan-, leikin, urheilun ja kodin lauluja piti myös opetella. Tärkeää oli, että suuresta osasta lauluja sanoitukset opeteltiin ulkoa. (Maalaiskansakoulun OPS 1925.)

Sodan jälkeen linjaukset muuttuivat kansalaiskasvatuksen arvoiksi, ainakin hallinnollisella tasolla. Uudessa kansakoulun opetussuunnitelmassa (1952) kehoitettiin huomioimaan lapsen senhetkinen ikä ja elinympäristö. Verrattuna vanhaan opetussuunnitelmaan puhutaan ensi kertaa *lastenlauluista*, joiden lisäksi lapsen piti opetella yleisimpiä isänmaallisia ja maakuntalauluja, työlauluja, kansanlauluja ja virsiä. (Kansakoulun OPS 1952.)

Analysoitujen laulukirjojen perusteella 1940- ja 1950-lukujen laulusto on luonut lapsille isänmaanrakkauteen ja uskontoon perustuvaa arvomaailmaa. Suomen luontoa on pidetty arvossa ja siitä tehtyjä lauluja on ollut paljon. Lasten ikä ja kehitys on alettu ottaa paremmin huomioon vasta 1950-luvun laulukirjoissa, vaikka jo vuonna 1937 Wilho Siukonen onkin sisällyttänyt laulukirjaansa hitusen enemmän lapsille suunnattua materiaalia kuin isänmaallis-uskonnollisia lauluja. Oman luokitukseni mukaan Ingmanin ja Pesosen laulukirjoissa esiintyy eniten sellaisia lauluja, jotka nykyään käsitettäisiin lastenlauluiksi. Sota-ajalla ja 1940-luvun lopulla käytetyissä Parviaisen ja Vainion kirjojen painoksissa puolestaan korostuu kotimaan puolustaminen ja aatteellisuus.

Näiden teemojen korostuminen laulukirjoissa on aivan luonnollista, kun ajatellaan sodanaikaista maanpuolustushengen nostattamista. Kun tähän vielä lisätään luterilainen kasvatusihanne (ks. Tepora 2010) ja opettajan kristillinen kutsumus (Syväoja 2004), ei ole ihmekään, että etenkin 40-luvulla käytetyt laulukirjat ovat painottuneet näin. Erikoiseksi kysymykseksi kuitenkin jää, miksi laulukirjoja ei ole sensuroitu ja muutettu heti sodan jälkeen, vaikka muiden oppiaineiden kirjoja jouduttiin muuttamaan. Syväoja (2004) mainitsee, että demokraattisuus tuli arvokeskustelussa sotien jälkeen kristillisyyden tilalle. Laulukirjoissa tasa-arvoajattelu ei juuri näy, eikä kristillisen laulumateriaalin väheneminen ole vielä vuoden 1954 kirjoissa merkittävää.

7.1 Miksi tietyt laulut ovat jääneet mieliin?

Kansakoulussa on 1940- ja 1950-luvuilla laulettu paljon. Oppiaineen nimi oli laulu, eikä tunneilla vielä soitettu juurikaan soittimia, kuten haastatteluissa kävi ilmi. Jos luokassa oli jokin soitin, se oli harmoni tai piano. Useamman haastateltavan kouluisissa oli harmoni, mutta esimerkiksi Vienon koululla sen soittamiseen ei oppilailla ollut lupaa. Koska musiikin tunnit ovat koostuneet pääasiassa laulamisesta, ovat laulujen sanat saattaneet jäädä paremmin mieliin kuin silloin, jos niitä olisi soitettu. Monia lauluja myös saatiin läksyksi ja niitä on saatettu opiskella ulkoa ilman kirjaa, sillä kir-

joja ei saanut kotiin tai omaksi. Jos halusi myöhemmin muistaa laulun sanat, se piti joko osata tai se oli pitänyt kirjoittaa itse ylös vihkoon.

Yksi syy tiettyjen laulujen mieliin painumiseen saattaa olla se, että koulujen juhla-kuorojen esityksiin laulut opeteltiin ulkoa. Ainon mukaan lavalle ei ollut asiaa, jos laulua ei osannut täsmälleen sanasta sanaan oikein. Kaikkia virsiä ei opeteltu ulkoa, mutta joitakin niistä ilmeisesti kuulusteltiin, kuten Aino ja Irja mainitsevat. Vaikka laulukokeesta onkin jäänyt kaikilta haastateltavilta hyvät tai neutraalit muistot, siihen on kuitenkin pitänyt opetella laulettava laulu ulkoa. Tiettyjen laulujen, kuten *Ateenalaisten laulun* tai maakuntalaulujen kohdalla haastateltavien puheesta huokuu itsestäänselvyys niiden ulkoa opetteluun liittyen. Joitakin lauluja myös toistettiin niin usein, että ne ovat jääneet väkisinkin mieleen, kuten Toinin kohdalla viikoittain laulettu *Tuuli hiljaa henkäilee*. Joululauluja laulettiin vuosi toisensa jälkeen, kuten myös kevään laulua *Suovivirttä*, ja nämä ovat myös siksi varmasti painuneet mieliin, vaikka niitä ei olisikaan erikseen läksyksi annettu.

Samoja lauluja on laulettu myös myöhemmin oppikoulussa, kuten Kerttu toteaa. Hän epäilee haastateltavista eniten muistiaan ja aika ajoin tuo esiin epävarmuutensa siinä, esiintyikö laulu kansa- vai oppikoulussa. Tällaiset lapsuuden ajan samankaltaiset yksittäiset muistot ovat saattaneet yhdistyä ja näin mennä sekaisin, kuten Saarenheimo (1997) esittää. Vaikka muistojen totuudellisuutta epäillään usein puhetilanteessa, muistoja voidaan pitää tosina, kun ne on sosiaalisesti vahvistettu tosiksi. (Saarenheimo 1997.) Moni muu kertoo unohtaneensa suuren osan lauluista, mutta niistä lauluista, jotka muistetaan, ollaan suhteellisen varmoja. Terveen ikäihmisen ei tarvitsekaan epäillä tärkeän asian paikkansapitävyyttä, vaikka tietyt yksityiskohdat olisivatkin unohtuneet (Malinen & Tamminen 2017).

Usein laulumuistoista puhuttaessa haastateltavat kertovat laulun ja siihen liittyvän tilanteen jääneen mieleen elävästi. Tällainen lauluun liittyvä voimakas elämys säilyy riippuen siitä, miten intensiivinen tapahtumahetki on ollut (Tuomaala 2006). Esimer-

kiksi vaarinsa kanssa laulanut Aino muistaa vaarinsa virret elävästi, koska hänelle vaari on ollut niin rakas, idoli ja isän korvike. Sointu taas kertoo palaavansa mielessään elävästi kotikylän kansakoulun luokkaan kuullessaan tai laulaessaan lapsuuden ajan lauluja. Toisaalta sellaiset laulut, joihin ei liity erityistä tunnemuistoa tai jota ei olla paljonkaan laulettu, eivät vaikuta jääneen mieleen. Naapurin renkipojilta navetassa ”renkutuksia” kuullut Vieno tai naapurissa radiossa viihdemusiikkia kuullut Sointu muistavat tilanteeseen liittyvät laulut hyvin. Se saattaa johtua siitä, että tilanne on kotiolojen tiukkaan kasvatukseen nähden poikkeuksellinen ja jännittävä.

Haastateltavien lapsuudenkodeissa on jonkin verran laulettu, ja se on saattanut vahvistaa tiettyihin lauluihin liittyviä muistijälkiä. Ainon kotona sekä vaari että äiti lauloivat ja Aino oli itsekkin aktiivinen laulaja kouluajan ulkopuolella. Maijan, Vienon, Soinnun ja Toinin äidit lauloivat, osa myös kuorossa. Soinnun ja Toinin isät soittivat viulua, Kertun isä kitaraa. Kodeissa oli jonkin verran soittimia, mutta enemmän soittoa harrastivat lapsena vain pianisti Sointu, viulisti Toini ja Aino, joka opetteli yläkansakouluiässä harmonin soiton. Osa kävi koulun ulkopuolella esiintymässä laulaen milloin seurakunnan, milloin kyläyhdistyksen tai jonkin muun tahon juhlassa. Näihin esiintymisiin on oletettavasti opeteltu lauluja ulkoa. Musisoivassa kodissa on myös saatettu laulaa koulussa opittuja lauluja yhdessä. Esimerkiksi Sointu mainitsee laulun *Maa on niin kaunis*, joka heillä on kodin perintönä jäänyt lauluksi, jota lauletaan edelleen muulloinkin kuin jouluna.

Joululaulut tulevat haastateltavien puheessa paljon esiin. Tämä voi johtua siitä, että haastattelut tapahtuivat joulun alla ja oli adventin aika. Osa oli juuri saattanut käydä kauneimmissa joululauluissa. Joululauluja lauletaan vuosittain yhteislaulutilaisuuksissa ja niitä kuunnellaan paljon muiden laulukategorioiden lauluihin verrattuna. Myös hengellisten laulujen ja virsien muistaminen saattaa selittyä sillä, että osa haastateltavista on laulanut niitä läpi elämän ja käy edelleen hengellisissä tilaisuuksissa. Henkilökohtaisesta suhteestaan uskoon kertovat Sointu ja Kerttu, mutta myös Ainon

puheessa välittyy läheinen suhde uskonasioihin. Oma vakaumus saattaa vaikuttaa siihen, että kristilliset laulut ovat jääneet elämään ja näin tulleet tärkeiksi.

Yllättävä huomio muistamisen suhteen on se, että esimerkiksi Irja kertoo mieleensä jääneen kaikki maakuntalaulut, vaikka ei muita lauluja juuri muistaisikaan. Olisi kiinnostavaa laulattaa kaikki maakuntalaulut haastateltaville ja katsoa, miten monesta laulusta he muistavat kaikki säkeistöt. Vaikka Keski-Suomen alueella ikänsä asuneet osaisivatkin oman maakuntansa laulun vaikka unissaan, olisi kiinnostavaa tutkia, muistetaanko muita, vähemmän aikuisiässä laulettuja maakuntalauluja edelleen.

Haastattelut vahvistavat, että laulukirjoissa esiintynyttä laulustoa on käytetty, ja osan niissä usein esiintyneistä lauluista on jäänyt mieliin. Syitä siihen, että laulumuistoissa huokuu vahvasti sekä hengellinen materiaali että isänmaallisia kaikuja, kuten maakuntalaulujen muistelua, selittyy ajankuvalla. Tarjottu materiaali oli sekä 1940- että 1950-luvuilla pääosin osastoilta luonto-uskonto-isänmaa, vaikka 1950-luvun lopulla oli käytössä myös joitakin lastenlauluja, kuten opetussuunnitelmat, koululaulukirjat ja haastattelut todistavat. Lapsille erityisesti suunnattua materiaalia ei ole kuitenkaan laulettu juurikaan vielä 1940-luvulla aloittaneiden haastateltavien kouluissa.

Yksi merkittävä tekijä tiettyjen laulujen korostumisessa haastatteluissa ja kirjoissa lienee Suomen laulunopettajien yhdistyksen suositukset, jotka löytyvät esimerkiksi Parviaisen (1949) laulukirjan sisällysluettelosta. Suosituksien 37 laulusta yli puolet on hengellisiä ja isänmaallisia lauluja mukaan lukien joululaulut, kun kansan- tai luontolauluja ei ole yhteensä kuin neljä. Lapsen maailmaan kuuluvia kodin, koulun, leikin ja urheilun lauluja ei suositella lainkaan. Suosituksissa on myös muutamia vieraiden maiden kansallislauluja, mutta näitä ei haastateltavien keskuudessa muistella. Suositusten isänmaallisissa lauluissa on paljon maakuntalauluja ja listassa on esimerkiksi monen haastateltavan muistama *Ateenalaisten laulu*.

Se, että radiosta kuultuja lauluja muistellaan vähän saattaa johtua siitä, että haastateltavat keskittyivät muistelemaan nimenomaan koulussa laulettuja lauluja. Lisäksi soita-ajalla kotirintamalla radiosta ei juuri tullut viihdemusiikkia (Jalkanen 2003), ja vielä 1950-luvulla radiolähetyksen kesto oli vain 11–12 tuntia vuorokaudessa ja pitkätaajuinen radioverkko saattoi poimia ohjelmaa jostain muusta maasta (Salokangas 1996). Radiosta kuultujen laulujen jääminen muistoissa taka-alalle saattaa siis johtua yksinkertaisesti siitä, että haastateltavien lapsuudessa radiosta tullut musiikki ei ehkä koskettanut ja kiinnostanut alakouluikäistä lasta lukuun ottamatta *Lastentuntia* tai *Lauantain toivottuja levyjä*. Jos radiota ei olla juuri kuunneltu, eivät sieltä tulleet laulut ole voineetkaan jäädä mieleen. Muutamia klassisia teoksia on jäänyt Toinin mieleen lähinnä isän viulun soittamisen vuoksi. Soinnulle taas klassiset teokset ovat jääneet mieleen, koska kotona se katsottiin hengellisen musiikin ohella sopivaksi, ja Sointu on kuunnellut klassista musiikkia läpi elämän. Lapsuuden ajan äänilevyistä ei haastatteluissa puhuta lainkaan.

7.2 Kansakoululaulujen rooli haastateltavien elämässä

Haastattelujen perusteella kansakoululaulut ovat olleet lapsuudessa tärkeä musisointitapa ja lauluja on jäänyt hyvin mieleen. Niitä muistetaan edelleen hyvin, ja etenkin maakuntalauluista löytyy laulustoa, jota osa haastateltavista uskoo muistavansa ulkoa. Haastateltavat ovat mukana LaKu-ryhmässä, jossa lauletaan yhteislauluja, ja tämän lisäksi osa käy muissa yhteislaulutilaisuuksissa. Koulun ulkopuolisissa harrastuksissa tutuksi tulleet kappaleet vaikuttaisivat jääneen haastateltavien mieliin vähemmän kuin kansakoulussa laulettu laulut. Harvalla oli musiikkiharrastusta, ja vaikka kodeissa on musisoitu, kodissa kuultuja tai laulettuja lauluja mainitaan vähän verrattuna koululauluihin. Vaikka myöhemmin aikuisiällä koululauluja ei olisikaan laulanut, viimeistään eläkeiässä yhteislauluharrastuksen myötä koululauluja saataan nostalgisoida (ks. Kempainen 2001) ja laulaa mielellään, kuten Sointu kertoo syystään liittyä LaKu:un.

Kouluaikeisten laulujen laulaminen tuntuu olevan tärkeää, vaikka esimerkiksi Sointu kertoo, ettei oikeastaan laula niitä muualla kuin LaKu:ssa. Hän on kuitenkin laulanut lapsenlapselleen tuutulauluksi omasta lapsuudestaan tuttua *Oravan pesää*, ja kertoo sen ulkoa osaamisesta olleen hyötyä, kun hyssytti lasta. Sointu on kuunnellut eniten klassista musiikkia ja opetellut kuuntelemaan iskelmää vasta eläkeiässä. Sointu on käsitellyt tunteitaan kuuntelemalla musiikkia ja kokee liikkumisen musiikin tahdissa virkistäväksi. Kouluajalta tutut laulut palauttavat lapsuuden maisemaan ja Sointu kertoo joululaulujen ja hengellisten iltavirsien olevan hänelle rakkaita.

Haastatteluissa moni tuo esiin, että laulaminen on ollut ja on edelleen tärkeää. Huotilainen ja Peltonen (2017) toteavat muistin kehittyvän enemmän, kun *osallistuu itse* musiikin tuottamiseen laulamalla tai soittamalla. Tämän perusteella ikäihmisten kannattaisi harrastaa laulua, kuten moni haastateltavista tekee. Toini korostaa laulaneensa pienestä pitäen. Aino harmittelee, ettei oma ääni enää kestä, vaikka hän yrittääkin edelleen laulaa. Irja olisi halunnut harrastaa musiikkia enemmänkin, mutta siihen ei ollut lapsuudessa mahdollisuutta. Vieno kävi koulun ulkopuolella kerhossa ja pyhäkoulussa, joissa laulettiin, ja hän esiintyi laulaen kouluikäisenä. Ainoastaan Maija ei koe olleensa varsinaisesti laulaja, mutta hänkin muistelee lämpimään sävyyn kouluun liittyviä laulumuistoja.

Vaikka Kerttu harrastaa ja kuuntelee paljon nykyaikaista musiikkia, hän käy myös paljon erilaisissa yhteislaulutilaisuuksissa ja mainitsee haastateltavista eniten erilaisia musiikkityylejä. Kerttu on kotoaan saanut kasvatuksen, jossa on käyty teattereissa ja kuunneltu iskelmää. Koululaulut, etenkin luontoon ja uskoon liittyvät laulut tuntuvat olevan Kertulle tärkeitä, ja hänen kirjaamansa listaus tutuista lauluista on pitkä. Lauluissa on lastenlaulujen lisäksi joululauluja, useita isänmaallisia lauluja ja luontoon ja kansanlauluihin viittaavia lauluja.

Aino puhuu useaan otteeseen vaaristaan ja liikuttuu puhuttaessa vaarin virsistä. Tietyn musiikin aiheuttama voimakas reaktio selittyy sillä, että kyseinen musiikki liittyy

elämänhistoriaamme (Kosonen 2010). Aino väittää, että hänelle tärkeimpiä lapsuuden ajan lauluja ovat vaarin laulamat virret, eikä hän edes juuri kuunnellut radiota lapsuudessaan. Ainolle laulaminen on tärkeää, ja vaikka hän käykin pääsääntöisesti lähinnä hengellisissä tilaisuuksissa, hän hymyssä suin muistelee useita muitakin lauluja, joita hän löytää itselleen tutusta Parviaisen laulukirjasta. Ainon puheessa korostuu laulujen ulkoa oppiminen ja hän vaikuttaa ylpeältä siitä, että laulut on opeteltu.

On mahdollista, että hengellisyys tässä haastatteluaineistossa korostuu siksi, että olen koonnut haastateltavat kristillisen liikkeen piiristä. NNKY on kansainvälinen ja ekumeeninen naisten ja tyttöjen liike, jonka tehtävänä liiton sääntöjen (2012) mukaan on ”kristillisen uskon innoittamana kehittää ja lisätä naisten ja tyttöjen yhteisvoimaa ja johtajuutta”. Säännöissä kerrotaan toiminnan perustuvan Raamattuun pohjaavaan uskoon kolmiyhteiseen Jumalaan. (NNKY 2012.) Vaikka NNKY:llä voi osallistua harrastuksiin ilman, että itse kokee henkilökohtaista kristillistä vakaumusta, se vaikuttaa silti enimmäkseen kokoavan toimintaansa ihmisiä, jotka kokevat uskonasiat omakoh- taiseksi. Toisaalta esimerkiksi Irjan vastauksista ei voi päätellä hänen henkilökohtais- ta vakaumustaan, vaikka hän puhuukin koulussa opetelluista virsistä.

Valikoitunutta tässä aineistossa on haastateltavien sukupuoli ja korostunutta laulu- muistojen mielekkyys. Haastateltavat ovat naisia ja harrastavat vähintään kerran kuussa laulua kokoontumalla LaKu-ryhmän kanssa ja osa harrastaa laulua muualla- kin. En oleta, että noilla vuosikymmenillä kaikilla kouluaan käyneillä olisi lähinnä myönteisiä muistoja koulun laulutunneista tai koululauluista. Haastateltavien suku- puoli taas saattaa näyttäytyä siinä, mitä lauluja muistetaan ja mitkä ovat tärkeitä. Olisi mielenkiintoista tutkia jatkossa, miten saman ajan koulupojat ovat kokeneet isänmaalliset sotaan kannustavat laulut ja vertailla, korostuiko esimerkiksi sota-ajalla sukupuolien erottelu laulutunnilla. Olisi myös kiinnostavaa saada käsiinsä naispuo- listen kirjantekijöiden kirjoja ajalta – jos sellaisia on – ja nähdä, millaisia lauluja naiset ovat valikoineet ja erottuuko valikoima miesten valitsemista lauluista paljon. Kansa- koululauluissa on toki naissanoittajien lauluja, mutta suuri osa säveltäjistä on miehiä.

Jos haluamme ymmärtää 1940- ja 1950-luvulla lapsuuttaan eläneiden suhtautumista eri musiikinlajeihin ja kappaleisiin, pitää ottaa huomioon haastateltavien menneisyys, aikaan liittyvät arvot ja asenteet sekä musiikkiin liittyvien merkityssuhteiden verkosto (ks. Kosonen 2010). Myös oman aikamme arvot vaikuttavat sekä haastateltavien omaan tulkintaan muistosta, että myös tutkijan ja lukijan tulkintaan (ks. Kempainen 2001). Vaikka haastateltavat eivät tuottaisi puhetta, jossa kuvaillaan, miten tärkeitä kansakoululaulut ovat, muistettujen laulujen määrä ja tapa, jolla ne on opeteltu ulkoa ja niiden yhä uudelleen toivominen yhteislauluksi kertovat niiden tärkeydestä.

Vasta tämän tutkimuksen yhteydessä osa haastateltavista on kiinnittänyt huomiota laulujen sisältöihin. Myöhemmin tavatessani Sointua haastattelun ulkopuolella, hän totesi olleensa hieman järkyttynyt tajuttuaan haastattelujen myötä, miten väkivaltaisilta jotkut laulut kuulostavat. Hän kertoi, että lapsuudessa laulujen sanoja ei ajateltu. Sota- ja jälleenrakennusajalla lapsia ei kasvatettu kriittisyyteen musiikkimaailmaa kohtaan (Kosonen 2010), mikä selittänee sitä, että laulujen sisältöjä ei ole aiemmin koettu kyseenalaisiksi.

Vaikka patrioottisuutta henkivät laulut saattavat tuntua irrallisilta ja kristillisten laulujen laulattaminen näyttäytyä nykyaikaisen arvomaailman valossa epäeettiseltä, on huomioitava, että ne ovat todennäköisesti tämän ajan ikäihmiselle se laulusto, jota he muistavat vielä muistisairaankin. Lapsuuden musiikkikokemukset sisältävät niin vahvoja tunteita, että ne säilyvät, vaikka vaikea muistisairaus olisikin vienyt monen muun muiston ja toiminnon (Huotilainen & Peltonen 2017). Itse laulamisa ja musiikilla on voimakkaita hyvinvointivaikutuksia (mm. Saarenheimo 1997; Louhivuori ym. 2012), ja musiikki voi auttaa ikäihmistä identiteetin ja minäkuvan läpikäymisessä (Särkämö 2013). Lapsuusajan laulut voivat tuoda iloa ja hyvinvointia, herättää tunteita ja nostaa mieliin leikkejä ja liikkeitä, kuten omien haastateltavieni kohdalla *Oravan pesän* leikkiminen.

On todennäköistä, että suurten ikäluokkien ihmiset muistavat lapsuudestaan enemmän koulussa laulettuja lauluja kuin radiosta kuultuja lauluja, minkä vuoksi radiohittien sijaan kansakoululaulujen laulatus vanhainkodeissa tai muissa ikäihmisten lauluryhmissä olisi erittäin suositeltavaa. Koululauluja kannattaisi valita laulatettavaksi, vaikka niissä olisi sellaista materiaalia, jota laulattaja itse ei kokisi tärkeäksi. Toki kaikkein traumatisoivimpia sotaa lietsovia lauluja ehkä kannattaa välttää, mutta virret, perinteiset luontolaulut, maakuntalaulut ja monet rakasta kotimaatamme Suomea kuvaavat laulut olisi hyvä ottaa ohjelmistoon.

7.3 Lopuksi

Koulun musiikintunnit ovat olleet 1940- ja 1950-luvuilla täysin erilaisia kuin tämän päivän musiikinopetus, joka teknologia-avusteisesti keskittyy pääosin soittamiseen, ei niinkään lauluun siinä määrin kuin tutkimallani ajalla. Samaa laulukirjaa käytettiin kansakoulussa pääsääntöisesti koko kouluajan aina oppikoulun loppuun asti, eikä tarkastelemallani ajalla yhdessä koulussa ollut välttämättä vaihtoehtoisia laulukirjoja. Haastateltavista muutama arveli, että kirjoja on voinut olla käytössä useampia, mutta osa muistelee, ettei kirjoja ainakaan saanut omaksi tai kotiin vietäväksi. Haastatteluvastauksista päätellen käytössä on myös ollut virsikirjat tai virsiä on opiskeltu ulkoa, sillä virsiä, jotka eivät esiinny laulukirjoissa, muistetaan jonkin verran. Tunnneilla ainoa musisoinnin tapa oli laulaminen – säestyksellä tai ilman.

Vasta yhteiskunnan murroksen ja peruskoulu-uudistuksen myötä eri luokka-asteille otettiin käyttöön omat laulukirjat, joissa laulumateriaali oli kullekin ikäryhmälle kohdennettua. Soittimet tulivat käyttöön pian jälleenrakennusajan jälkeen ja sen myötä laulun asema musiikintunnilla on vähentynyt. Tämän päivän koulussa on useita eri vaihtoehtoja laulukirjoista, mutta tunnilla ei välttämättä lauleta kirjasta, vaan saatetaan kuunnella ja opetella suoratoistopalvelusta uusimpia hittejä. Laulun sisältö on muuttunut valtavasti, sillä maakuntalaulujen tai sotamarssilaulujen sijaan lauletaan ja soitetaan ensinnäkin lapsille erikseen tehtyjä lastenlauluja, mutta

enimmäkseen populaari- ja viihdemusiikkia. Jos suuret ikäluokat osaavat useita kansanlauluja, virsiä ja isänmaallisia lauluja, uusi diginatiivisukupolvi tuskin juurikaan mitään näistä.

Tutkimuksen myötä olen pohtinut, mitkä ovat ne laulut, jota nykyään lapsena lauletaan toistuvasti ja muistetaan vielä vanhanakin? Omalle ikäpolvelleni, 1980- ja -90-luvuilla syntyneille niitä ovat tyttö- ja poikabändien laulut c-kasetilta tai CD-levyltä kuunneltuna, mutta lauloimme koulussa myös vielä joitakin kansanlauluja, maakuntalauluja, virsiä ja perinteisiä lastenlauluja. Maamme-laulun osannevat kaikki suomalaiset, mutta sen oheisia, tutkimallani ajalla suositeltuja isänmaallisia lauluja tuskin nykyään juurikaan suositellaan. Jos sotien- ja jälleenrakennuksen aikana korostettiin isänmaallisia, kristillisiä ja demokraattisia arvoja, nykyään ainoastaan kansanvalta on näistä pinnalla.

Tunnustuksellinen uskonnonopetus ei ole enää sallittua (Opetushallitus 2018), joten virsiä ja perinteisiä kristillisiä lauluja koulussa harvoin kuulee. Tämän päivän kontekstissa liiallinen patriotismi ja nationalismi saatetaan nähdä jopa rasistisena, minkä perusteella kaikkein yltiöisänmaallisimpia lauluja kouluissa ei välttämättä edes saisi laulattaa. Eri kulttuurien kohdatessa yhä useammasta maasta peräisin olevia sävelmiä ja rytmejä otetaan opetukseen, mutta miten yleistä mahtaa olla eri maiden kansallislaulujen laulaminen koulussa? Ehkä kustakin kulttuurista kertoo enemmän sille tyypilliset sävelmät kansallislaulun sijaan. Tätä ei ole juurikaan huomioitu 1940- ja 1950-luvuilla, joskin ”kotiin päin” olevien heimokansojen lauluja on muutamia.

Suomi on yhä kansainvälisempi, mutta mikä on sitä lauluperinnettä, jota suomalaisena voimme pitää yllä? Kuuluvathan tietyt isänmaalliset ja kristilliset laulut vuosisatojen kansakuntamme perinteeseen. Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuotena 2017 on julkaistu *100 laulua Suomesta* -laulukirja, jossa on lauluja seitsemästä eri kategoriasta: *Suomalaisena, Sisu, Juhla, Suomi ennen - Suomi nyt, Hyvä Suomi!, Hitit* sekä *Leirinuotiolla*. Mukana on muutamia kansakoulun ajoilta tuttuja lauluja, kuten *Olet*

maamme armahin Suomenmaa, Kesäpäivä kangasalla ja Kotini. Myös Oolannin sota, Sillanpään marssilaulu ja Nälkämaan laulu ovat päässeet ohjelmistoon. Juhlalauluissa on *Hoo-sianna* ja *Suvivirsi*, löytyypä kokoelmasta *Finlandia-hymnikin*. (ePressi 2017.)

Arviolta puolet juhlavuoden yhteislauluista on radiohittejä aina 1920-luvulta 2010-luvulle. Listassa on muun muassa Euroviisuja, suomirockin klassikoita, muutama tango ja uusimpia listahittejä. Yhtä lailla kuin sota- ja jälleenrakennusajan lapset osaavat maakuntalaulut, 1990-luvulla ikäisteni kanssa lapsuuttaan eläneistä varmasti moni osaa Ultra Bralta *Sinä lähdit pois* tai Don Huonoilta *Hyvää yötä ja huomenta*. Sen lisäksi että niitä on kuullut tuon tuosta radiosta, niitä kuunneltiin levyltä, katsottiin musiikkivideolta ja myöhemmin yläkouluiässä laulettiin ja soitettiin koulussa, ja ne olivat myös koulun laulukirjoissa. Vielä ennen 2010-lukua monen laulun radiosoiton elinkaari saattoi olla useita vuosia ja samoja lauluja kuuli jatkuvasti. Nykyään muutama kuukausi sitten julkaistu laulu on jo ”vanha”, vaikkakin lauluja on entistä helpompi löytää ja kuunnella uudelleen, kun lähes jokaisella on käytössään kotona älypuhelin, tietokone ja niiden kautta Spotify, YouTube ja vastaavat palvelut.

100-vuotisen Suomen laulusto heijastaa omaa aikaamme, mutta myös Suomen kasvua itsenäiseksi hyvinvointivaltioksi. Mukana on sodan ajan, laman ja digiajan lauluja. Ehkä suurimpana erona laulustossa verrattuna tutkimieni kirjojen laulustoon on läpileikkaavan kristillisyyden puuttuminen. Tämä on täysin luonnollista, kun yhä harvempi kuuluu kirkkoon ja yhteiskunnassamme on useiden eri uskontojen ja uskonnottomuuden edustajia. Kuten aiemmin jo mainitsin, ikäihmisiä laulatettaessa olisi hyvä huomioida, että heidät on kasvatettu kristillissiveellisillä arvoilla ja lauluilla. Heidän suhtautumisensa Suvivirteeseen tai kristillisiin joululauluihin saattaa olla aivan erilainen kuin nykyisellä sukupolvella. Eivät toki kaikki ikäihmiset koe tänä päivänä näitä arvoja henkilökohtaisen maailmankuvansa rakennusaineiksi, mutta lapsuudessa saatu arvopohja on vahva (ks. Kosonen 2010) ja se on muovannut heitä suhtautumaan yhteiskunnan ilmiöihin täysin eri tavalla kuin nykylapsia.

Sen sijaan, että kouluissa keskityttäisiin aina uusimpien hittien opetteluun, juhluvuonna julkaistun laulukokoelman kaltaista yhteislaululistaa kannattaisi pitää opetuksessa mukana. Lauluista oppii oman maansa kulttuurihistoriaa ja lisäksi vanhat laulut ovat linkki katoavaan luterilaisen virsilaulun ja kansanlaulujen kansanperinteeseemme. Olemassaolomme ja kokemustemme *situaatio* eli tilannesidonnaisuus vaikuttaa vahvasti siihen, millaisia olemme ja osittain siihen, millaisiksi tulemme (Rauhala 2006, Kosonen 2010). Mitä enemmän musiikinopetus kulkee vain uusien virtausten ja trendien perässä, sitä enemmän nykylapset jäävät vaille suomalaisen perinteisen musiikillisen identiteetin rakentumista. Mutta onko tällainen perinteisiin nojautuva identiteetti tarpeellinen? Missä määrin on hyvä ottaa mukaan vanhaa ja missä uutta? Ehdotan, että lapsuudessa itse laulettut laulut jättävät kokemuksen kautta muistijäljen, joka on pysyvämpi kuin pelkästään kuunnellut laulut. Siksi tiettyä, valikoitua laulustoa tulisi laulattaa läpi peruskouluiän, jotta nykylapsillakin olisi jotakin, jota laulaa vielä vanhana ja muistisairaana.

Tutkimuksen teko oli antoisaa ja uskon sen tuovan merkittävästi lisää tietoa musiikkikasvatuksen historian tutkimukselle. Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista kerätä itsenäisyyden ajan kansakouluajoien ja peruskouluajan laulukokoelmat, joissa näkyisi, millaisia lauluja on esiintynyt eri laulukirjoissa eri ajoilla ja miten ajankuva on kulloinkin vaikuttanut lauluvalikoimaan. Omien tulevaisuuden näkymieni kannalta tutkimus toimii ponnahduslautana mahdollisiin jatkotutkimuksiin ja jatko-opintoihin. Työssäni haluaisin laulattaa ikäihmisiä ja tuoda heille laulettavaksi materiaalia, joka heille on tuttua ja mieluisaa.

Tutkimuksessani tarkasteltavien vuosikymmenten jälkeisen 1960-luvun laulustoa ja siihen liittyviä muistoja olisi tärkeää alkaa koota lähitulevaisuudessa, sillä sen aikana kouluun käyneet alkavat muutamien vuosien kuluttua olla eläköityneet ja muistiin alkaa tulla iän tuomaa heikkenemistä. Kohdennetun tietyn aikakauden laulujen liittäminen auttaisi ikäihmisten parissa työskenteleviä, sillä näin heillä olisi materiaali-pankki, jonka lauluja todennäköisimmin osataan.

8 LÄHTEET

- Butler, R. N. (1974). The life review: An interpretation of reminiscence in the aged. *Psychiatry* 26. 65–76.
- ePressi (2017.) Juhlavuoden laulukirja 100 laulua Suomesta. Verkkoartikkeli. Julkaisu 11.10.2017. Viitattu 30.4.2018. Saatavilla: <https://www.epressi.com/tiedotteet/kustannustoiminta/juhlavuoden-laulukirja-100-laulua-suomesta.html>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fingerroos, R. & Haanpää, O. (2006). Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen, U. (toim.) *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura. 25–48.
- Hannikainen, V., Poijärvi, L. A. P. & Vainio, A. (1946). *Laulukerho II*. Helsinki: Otava.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huotilainen, M. & Peltonen, L. (2017.) *Tunne aivosi*. Helsinki: Otava.
- Hytönen K. (2013 A). Esiliinat, ohrapuuro ja käsityötunnit – Koulut jälleenrakennuskaudella. Teoksessa Hytönen, K. & Rantanen, K. (toim.): *Onnen aika?: Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Jyväskylä: Atena. 42–51.
- Hytönen, K. (2013 B). Monikasvoinen 1950-luku. Teoksessa Hytönen, K. & Rantanen, K. (toim.): *Onnen aika?: Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Jyväskylä: Atena. 6–13.
- Hytönen, K. (2014). *Ei elämääni lomina mahtunut: Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana*. Kultaneito XIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden tutkijain seura.
- Jalkanen, P. (2003). Haitari ja Jazz: Vuodet 1918–44. Teoksessa Aroheimo-Marvia, L., Jalkanen, P. & Kurkela, V. *Suomen musiikin historia. Populaarimusiikki*. Helsinki: WSOY. 252–336.
- Kansakoulun OPS (1952). *Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö II. Varsinaisen kansakoulun opetussuunnitelma*. Komiteamietintö 1952:3. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Kemppainen, J. (2001). *Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Koelsch, S. (2009). A neuroscientific perspective on music therapy. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1169. 372–338.

- Korkiakangas, P. (2013). Onnen aika lapsuuden – Muistelua ja nostalgiaa. Teoksessa Hytönen, K. & Rantanen, K. (toim.), *Onnen aika?: Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Jyväskylä: Atena. 19–29.
- Korppi-Tommola, A. (2002). Lapset sodan jaloissa. Teoksessa Haataja, L. ym. (toim.), *Itsenäisyyden puolustajat. Suomi 85, osa 3: Kotirintamalla*. Espoo: Weilin & Göös. 200–205.
- Kosonen, E. (2010). Musiikkiharrastusten motivaatio. Teoksessa Louhivuori, J. & Saarikallio, S. (toim.) *Musiikkipsykologia*. Jyväskylä: Atena. 295–309.
- Kosonen, E. (2011). Kansakoulun lauluopetus 1960-luvulle saakka – perinteistä ammentaen, uudistuksia odottaen. Käsikirjoitus. Julkaistu lehdessä *Musiikkikasvatus*, 14(2).
- Kosonen, E. (2012). Kansakoulunopettajat kulttuurikasvattajina – Seminaarien musiikinopetus kansakoulun laulun opetuksen esikuvana. Teoksessa Kauranne, J. (toim.) *Opettaja yhteiskunnallisena ja kulttuurivaikuttajana*. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran vuosikirja 2012. Koulu ja menneisyys L. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. 69–91.
- Kosonen, E. (2015). Laulua harmonin säestyksellä – muistoja koulun laulutunneista 1920–40-luvuilla. *Koulumuistot: kokemuksia koulusta, tutkimuksia muistelusta*. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran vuosikirja 2015. Koulu ja menneisyys LIII. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. 90–110.
- Kuha, J. (2017). *Suomen musiikkioppilaitoshistoriaa: toiminta ulkomaisten esikuvien pohjalta vuoteen 1969*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Laaksonen, L. (2002). Koulunkäyntiä ja opiskelua sodan varjossa. Teoksessa Haataja, L. ym. (toim.) *Itsenäisyyden puolustajat. Suomi 85, osa 3: Kotirintamalla*. Espoo: Weilin & Göös. 207–211.
- Laurila, J. (1998). *Jyväskylän musiikkiopisto ja konservatorio 1948–1969*. Lisensiaatintyö: Jyväskylän yliopisto, musiikkitieteen laitos.
- Leavy, P. (2011). *Oral History*. Oxford: Oxford University Press.
- Louhivuori, J., Siljander, E., Luoma, M. L., & Johnson, J. K. (2012). Seniorikuorolaulajien sosioekonominen tausta, koettu hyvinvointi ja terveys. *Yhteiskuntapolitiikka* 77(2012), 4.
- Maalaiskansakoulun OPS (1925). *Maalaiskansakoulun opetussuunnitelma*. Komiteamietintö 1925:14. Helsinki.
- Malinen, A. & Tamminen, T. (2017). *Jälleenrakentajien lapset: Sotienjälkeinen Suomi lapsen silmin*. Helsinki: Gaudeamus.
- NNKY. (2012). *Suomen NNKY-liiton säännöt*. Pdf-dokumentti verkossa. Viitattu 15.4.2018. Saatavilla: <https://www.ywca.fi/39-suomen-nnky-liiton-saannot>

- Näre, S. & Kirves, J. (2010). Lapsuus sodan keskellä. Teoksessa Näre, S., Kirves, J. & Siltala, J. (toim.) *Sodan kasvattamat*. Helsinki: WSOY. 12–30.
- Opetushallitus (2018). *Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämänkatsomustiedon sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa*. PDF-dokumentti verkossa. Julkaistu 12.1.2018. Viitattu 7.5.2018. Saatavilla:
http://www.opph.fi/download/189009_Ohje_perusopetuksen_uskonnon_ja_elamankatsomustiedon_seka_esiopetuksen_katso.pdf
- Pajamo, R. (2015). *Laulun tenhoisa taika: Suomen kuorolaulun historia*. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.
- Parviainen, L. (1949). *Koulun laulukirja*. 10. painos. Porvoo: WSOY.
- Parviainen, L. (1955). *Koulun laulukirja*. 15. painos. Porvoo: WSOY.
- Peltonen, U. (2002). *Perinteentutkimuksen terminologia*. Verkko-opas. Helsingin yliopisto. Viitattu 13.3.2018. Saatavissa:
<https://www.helsinki.fi/fi/ohjelmat/kandi/kulttuurien-tutkimuksen-kandiohjelma/perinteentutkimuksen-terminologia#muistitieto>
- Perttula, J. (1996). Ihmistieteiden tiedonmuodostus ja tutkimusetiikka. Teoksessa Palmroth, A. & Nurmi, I. (toim.) *Alttiiksi asettumisen Etiikka: Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä*. Jyväskylä: Jyväskylän ylioppilaskunta. 83–108.
- Pihkala, L. & Pihkala, J. (2016). *Kotiportilta kouluun asti. Koululaisen elämää 1950-luvun Kokkolassa*. Helsinki: Books on Demand GmbH.
- Portelli, A. (2006). Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen, U. (toim.) *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura. 49–66.
- Rantala, J. (2004). *Kansaa kasvattamassa*. Jyväskylä: Minerva.
- Ritaluoto, A. J. (1996). *Soikoon Musiikki Laadukkaasti: Suomen musiikkioppilaitosten liitto 40 vuotta*. Helsinki: Suomen musiikkioppilaitosten liitto.
- Rauhala, L. (2006). *Ihminen kulttuurissa – kulttuuri ihmisessä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Saarenheimo, M. (1997). *Jos etsit kadonnutta aikaa: vanhuus ja oman elämän muisteleminen*. Tampere: Vastapaino.
- Sairanen, J. (1997). *"Discomummoja ja rokkivaareja": tutkielma suomalaisten musiikkikäyttäytymisestä iän ja eri aikakausien ilmauksena 1990-luvulla*. Jyväskylän yliopisto. Musiikkikasvatus. Lisensiaatintyö.
- Siukonen, W. (1937). *Laulukirja: Koulun ja kodin lauluja*. 6. uusittu painos. Helsinki: Otava.
- Siukonen, W. (1960.) *Laulukirja*. Helsinki: Otava.
- Syvöja, H. (2004.) *Kansakoulu – suomalaisten kasvattaja: Perussivistystä koko kansalle 1866–1977*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Särkämö, T. (2013). *Musiikki tuntuu aivoissa*. Teoksessa Lilja-Viherlampi L. (toim.) *Care Music : Sairaala- ja hoitomusiikkityö ammattina*. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 158. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. 24–44.
- Tepora, T. (2010). *Sota-ajan leikit ja koulu*. Teoksessa Näre, S., Kirves, J. & Siltala, J. (toim.) *Sodan kasvattamat*. Helsinki: WSOY. 32–60.
- Tuomaala, S. (2006). *Sukupuolen kokemuksista muistitietohistoriaan*. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen, U. (toim.) *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura. 271–291.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tähtinen, J. & Vitie, P. (2015). Elämänkerta ja -muistitietotutkimuksesta uusia avauksia kasvatuksen historialle. Teoksessa Sänntti, J. (toim.) *Koulumuistot – kokemuksia koulusta, tutkimusta muistelusta*. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran vuosikirja 2015. Koulu ja menneisyys LIII. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura. 16–45.
- Ukkonen, T. (2000). *Menneisyyden tulkinta kertomalla: Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimintuksia 797. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Vahtola, J. (2004). *Suomen historia. Jääkaudesta Euroopan Unioniin*. Helsinki: Otava.
- Vainio J. N. (1953). *Valistuksen laulukirja: Koulujen ja nuorison tarpeeksi*. 38. p. Helsinki: O.Y. Valistus.
- Virsikirja. (1986/2008). *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Virsikirja*. Toinen, korjattu painos. Helsinki: Kirjapaja.
- Yle (2018). *Kuuntelijoiden äänilevytoiveet ovat soineet radiossa jo vuodesta 1935*. Yleisradion verkkoartikkeli. Viitattu 31.1.2018. Saatavissa: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/01/08/kuuntelijoiden-aanilevytoiveet-ovat-soineet-radiossa-jo-vuodesta-1935?ref=ohj-articles>

LIITTEET

LIITE 1: Lomake haastateltaville

Hyvät LaKu:n vakiokävijät,

Jyväskylässä 6.10.2017

Teen pro graduani eli opinnäytetyötäni Jyväskylän yliopistolla musiikkikasvatuksesta, ja tarvitsen apuanne tutkimuksessani liittyen 1940-50-luvun lauluihin.

Muodostan halukkaiden LaKu:laisten kanssa esimerkiksi 3-4 hengen ryhmiä, joissa pääsette muistelemaan kahvikupposen ääressä **kansakouluaikoja** ja sen ajan lauluja. Koska käytän muisteluja aineistona tutkimuksessani, tuokio äänitetään. Äänite tulee ainoastaan minun käyttööni, ja se tuhotaan sen jälkeen, kun olen kirjoittanut vastaukset itselleni muistiin. Vastaukset anonymisoidaan niin, että kenenkään henkilöllisyyttä ei voida tunnistaa, eli vastauksista ei voi päätellä, kuka ne on antanut. Käytän tutkimuksessa teistä laulajista roolinimiä. Jyväskylän NNKY:stä ja LaKu-ryhmästä kirjoitan omilla nimillään.

Toivon, että ilmoittautuisitte minulle ja voisimme sopia tapaamisten ajankohdat.

Täytähän seuraavat tiedot ja palautat lomakkeen minulle:

Nimi: _____ Syntymävuosi: _____

Kansakoulun käynnin vuodet: _____

Millä paikkakunnalla / -kunnilla kävit kansakoulua? Millä vuosiluokilla olit kussakin koulussa? *Esim.*

Joensuu 1-2 lk, Enontekiö 3-4 lk. _____

Oletko käynyt muita kouluja kansakoulun lisäksi? Jos, niin mitä? _____

Paikka: _____ Päivämäärä: ____ / ____ 2017

Allekirjoitus: _____

Kiitos jo etukäteen ajastasi ja muistoistasi!

Terveisin,

Annika Tammela

Musiikkikasvatus

Jyväskylän yliopisto

050 56 16 987

annikastammela@gmail.com

LIITE 2: Tutkimuslupahakemus

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Hei,

teen Jyväskylän yliopistolla pro graduani aiheesta IKÄIHMISTEN LAULUVARANTO - Kansakoulujen laulukirjat sivistyspääomana, ja käytän yhtenä aineistonani Jyväskylän NNKY:llä toimivan LaKu-ryhmän jäsenien muistoja. Tarvitsen NNKY:n toiminnanohjaajan luvan ja allekirjoituksen siihen, että mainitsen tutkimuksessani nimeltä Jyväskylän NNKY:n ja siinä toimivan lauluryhmän LaKun. Tutkittavien henkilöllisyys pysyy salassa, ja heistä käytetään tutkimuksessa roolinimiä.

Teen LaKu:laisille pienen kyselyn ja ryhmähaastattelun, jonka nauhoitan. Nauhoitus tulee vain omaan henkilökohtaiseen käyttööni. Tutkimuksen jälkeen nauhoitettu äänite tuhotaan ja siitä litteroitu sekä muu kirjallinen anonymisoitu aineisto säilyy tutkijan omassa käytössä ja Jyväskylän yliopiston muiden tutkijoiden sitä pyytäessä anonymisoituna tutkijakäytössä.

Lisäksi pyydän lupaa tehdä tutkimusta NNKY:n tiloissa syksyn 2017 ja kevään 2018 aikana, joko LaKu:n omien kokoontumisten aikana tai niiden ulkopuolella erikseen sovittuina aikoina. Tutkimusta tehdessäni LaKu:n kokoontumisaikojen ulkopuolella toimin yksityishenkilönä.

Jyväskylässä 4.10.2017



Annika Tammela
Opiskelija, Musiikkikasvatus
Jyväskylän yliopisto

annikastammela@gmail.com
p. 050 56 16 987



Tanja Nieminen
Toiminnanohjaaja
Jyväskylän NNKY
Puistotori 4, 40100 Jyväskylä

jklnnky@elisanet.fi
p. 040 740 4472

LIITE 3: Teemahaastattelun runko

Koulun laulutunnit

1. Millaista kansakoulua kävit?
 - a. Paljonko oppilaita oli omalla luokallasi? Oliko monta luokkaa?
 - b. Oliko kyläkoulu maalla vai suurempi koulu, kaupungissa?
2. Millaisia laulutunnit olivat?
 - a. Mitä laulukirjaa käytettiin, jos oli laulukirja
 - b. Laulettiinko ilman säestystä?
 - c. Soittiko opettaja esim. harmonia tai pianoa?
 - d. Oliko laulukokeita? Millaisia ne olivat?
 - e. Näkyikö sota-aika tai pula-aika koulussa, etenkin laulutunnilla? Jos, miten?
 - f. Soitettiin tunneilla joitakin soittimia?
3. Millaisia lauluja opettaja laulatti?
 - a. Oliko esim. lastenlauluja / hengellisiä / aatelauluja?
 - b. Millaisia lauluja EI laulettu?
 - c. Paljonko laulettiin virsiä?
 - d. Millainen laulun opettaja oli?
 - e. Tiedätkö opettajan taustoja / aatemaailman?
4. Millaisia koulun juhlat olivat?
 - a. Kevät- ja joulujuhla.
 - b. Muut esille tulevat juhlat.
 - c. Oliko niissä musiikkia, jos, millaista?
 - d. Esiinnytkö koulun juhlissa?
5. Harrastitko lapsuudessasi koulun laulutuntien ohella muuta musisointia? Mitä?

Muistot

6. Mitkä laulut ovat jääneet mieleen kouluajalta? Miksi?
 - a. Mitä lauluja muistat kokonaisuudessaan ulkoa edelleen? Miksi?
 - b. Onko jokin tietty teema/aihepiiri, jonka alueelta muistat parhaiten lauluja? Miksi?
(*Isänmaalliset, Hengelliset, Aatelaulut, Leikki ja urheilu, Koti ja koulu, Vuodenajat, joulu, Muut kansat, Luonto*)
7. Lauloitko kouluajan ulkopuolella joitakin lauluja? Mitä ja missä yhteydessä?
 - a. Laulettiinko kotona?
 - b. Jotkut tilaisuudet? (Partio, kerho, srk...)
8. Millaista musiikkia lapsuudessasi kuulit/kuuntelit, ja onko jokin laulu jäänyt näistä mieleen?
 - a. Kuunneltiin kotona radiota?
 - b. Miksi jokin kuultu laulu on jäänyt mieleen?
 - c. Kävitkö jossakin konserteissa?

Jälkipolvet, nykyisyys

9. Millaisia lauluja haluat laulaa nykyään? Miksi?
 - a. Onko joitakin erityisiä muistoja ja tunteita/tuntemuksia, joita jokin laulu herättää sinussa? Miksi?
 - b. Oletko opettanut lapsuutesi lauluja jälkipolville? Jos, niin mitä, millaisia? Miksi?
10. Millaisia lauluja kuuntelet mielelläsi? (Radio, levyt, konsertit.)
 - a. Keräännytte kerran kuussa yhteen ja laulatte ja kuuntelette lauluja "Lauantain" toivottujen levyjen hengessä. Mikä saa kokoontumaan yhteen?

LIITE 4. Laulukirja-analyysit

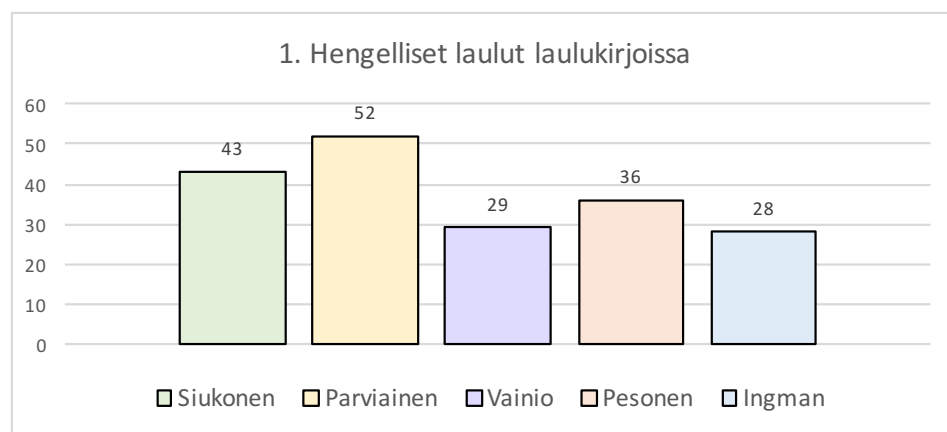
Osio 1. Uskonto: Hengelliset laulut

	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Aamurukous koulussa (Nimees Jeesus kallehin)		x			
	Aamurukous (Rakas Isä taivahan)					x
	Aatos, (Lennä, aatos nopeaan)			x		
	Alankomaalaisten kiitosrukous (Me puolehen Herran)			x		
	Alkulaulu (Kaikki ruvetkaamme vaan)			x		
	Angulus emittitur		x			
	Aurinko laskee, iltatähti	x	x			
	Auta, Isä vaaroissani		x			
	Autuaat (Autuaat on ne)	x				
	Ave maris stella (Tervehditty ollos tähti kirkas)		x			
	Ave maris stella (Tähden lempeen lailla)		x			
D	Dies est latitiae (Herraa kaikki kiittäkää)		x			
E	Ecce novum gaudium (Katso ihme taivainen)		x			
	Ehtoovirsi (Sun siunaustas taivainen)					x
	Enkelille (Sä tunnut niin)					x
H	Hautausvirsi (Mä kuljen)			x		
	Herra käännä katseheni		x			
	Herra siunaa meitä, siipeis suojaan peitä	x		x		
	Herra sä siunaa meit ja varjele		x			
	Herra taivahan! Kuule huutoan	x		x		
	Herra, Luoja taivasten	x	x			
	Herra, tue minua	x				
	Herran taistohon rohkeaan					x
	Huomenkello (Nyt kaikkialla)			x		
	Hyvä paimen rakastaa		x			x
I	Ilon yrtit halla vie				x	
	Ilतालulu (Kun maan ja mantereen)					x
	Illtarukous (Oi Luojani suo tulla)			x	x	
	Illtatunnelmassa (Kun tullessa illan)					x
J	Jeesus, sä ainoisin (<i>Jeesus, sä ainoa</i>)		x			
	Jerusalem!	x				
	Jos et ois tullut Jeesus		x			

	Jumalalle kunnia (Korkeimman olkoon kunnia)	x				
	Jumalan kunnia luonnossa (Te taivaat)			x	x	
	Jumalanpalvelus (Niin ihanaa on tulla ain)		x			
K	Kallis Isä taivainen		x			
	Kallis viljankorjuu		x			
	Kanssain ole, Jeesus	x				
	Kedon kukkien laulu	x		x	x	
	Kellot kaikuu, kellot temppelin			x	x	x
	Ken on luonut sinitaivaan	x	x			x
	Kevääsi nuori antaas	x			x	x
	Kiitos sulle, Jumalani	x				
	Kiitoslaulu (Oi kiittäkäämme Herraa me lapset)			x		
	Kotia kaipaen		x		x	
	Kotimaan puolesta (Oi siunaa kallehin synnyinmaa)		x			
	Kotkan siivin (Hän kantanut on)		x			
	Kriste, armon antaja (<i>Piae Cantiones</i>)				x	
	Kun helmin heijastaapi	x				x
	Kun Herra siunaa (Jos ois koti köyhänkin)		x			
	Kun kukkaset keväällä puhkee (Oi Herra sä)		x			
	Kun on turva Jumalassa					x
	L	Lapsen iltarukous (Rakas Isä, anteeksi)				
Lapsi kuninkaan					x	
Lasten rukous (Sun luokses tohdin tulla)			x			
Laula lapsikulta			x			
Leivonen laulavi			x			x
Levolle laskeun Luojani						x
Liidellyt oon leivon lailla					x	
Lukuvuotta alettaessa (Tää siunaa lukuvuosi)						x
M	Mahtavana käy yli maan	x				
	Matkamiehen mieli palaa		x			
	Matkamiehen virsi (Niin kuin muuttolintusen tie)	x		x	x	
	Matkani muistoja (Kun matkani)		x			
	Messusävelmiä: Alkutervehdys, Herra armahda (2 eri-laista), Kunnia, Vuorotervehdys, 3-kertainen Amen, Pyhä, Jumalan Karitsa, Vuoroylistys				x	
	Mua siipeis suojaan kätke	x				
	Mun kanteleeni kauniimmin	x	x	x	x	x
	Myöhäisessä sydänyössä		x			
	Mä Jeesuksesta laulan, Hän yksin		x			
N	Nous tähtönen kirkas			x		

	Nuori usko (Olen nuori, on mieleni)		x			
	Nuorten rukous (Hallitse Herra)			x		
	Nuoruuden aikana (Kun nuoruuden aika)	x	x	x		
	Nyt herrallemme veisatkaamme				x	
	Nyt kaikkialla kaikuu jo ääni	x				
	Nyt kiitosvirren riemuisen	x				
	Nyt lopuks etehesi	x				
	Nyt ylös, seluni				x	
O	O scholares discite (Tyydy sielu Herran tahtohon)		x			
	Oi Herra, jos mä matkamies maan	x			x	
	Oi Jeesus lohdutukseni	x				
	Oi katsohan lintua oksalla puun		x			
	Oi muistatko vielä sen virren			x	x	x
	Oi, Herra sinä niin monesti		x			
	Olen Luojani pikku varpunen		x		x	x
	On Herran templiin tulla suloisna lapsenaan	x	x		x	x
	On ihanata ylistää	x				
	On Jeesus nimi ihanin					x
	On kesän kirkas huomen ja suvi sunnuntain				x	
	Onneton (Voi sinä korkea kuningasten kuningas)			x		
	Onpa taivaassa tarjolla lapsillekin	x				
P	Paimentytön laulu (Aamulla varhain käyn)			x		
	Paimentytön sunnuntai (sai aurinko taas)					x
	Personet hodie (Nouskohon Luojan luo)		x			
	Puhu Herra, palvelijas kuulee					x
	Puoleen Luojan turvan				x	
	Pyhäaamun rauha	x	x		x	x
	Pyhän aatto			x		
R	Rakas isä taivahan, (...kiitos rauhaisesta yöstä)	x	x		x	
	Rakkahin Jeesus, miks viivyt sä vielä?		x		x	x
	Rauhaas, Herra siunattua	x				
	Riemuitkaa, kaikki maa	x				x
	Riiumielin joutuin	x				
	Riimussa taivaan (" <i>Neekerien hengellinen laulu</i> ")				x	
	Riennä riemuin eespäin	x	x	x		
	Ristin juurella (Kun orjantappuraisen)				x	
	Ruokarukous (Kädet ristiin liittäin)		x			
S	Scribere proposui (Ikävöiden odotan)		x			
	Siunausta korkeimmalta	x				

	Soi kiitokseksi Luojan	x		x	x	
	Sun rauhasi anna mulle	x	x			
	Sun tarhassasi Herrani		x			
	Sunnuntai (Nyt sunnuntai on tullut)				x	
	Suomalainen rukous (Siunaa ja varjele meitä)				x	x
	Suomen rukous (Suojaaja Herra Suomen nientä)			x		
	Sylhihi Jeesus rakas, nukkua mun taasen suo		x			
T	Taas siunattu päivä nyt luo valoaan	x				
	Talvi-illan tähtilöitä	x				
	Teit oikein, Isä	x				
	Terve, tähti taivaan!				x	
	Totuuden helmi (Vait' katsoi enkeli)			x		
	Totuuden henki johda sinä meitä			x		
	Tule luokseni Herra Jeesus	x			x	
	Tuolla keinuu pieni pursi		x			
	Tuolla taivaan asunnoissa				x	
	Tähdelle (Terve, tähtönen taivahalla)		x	x	x	x
	Tähtilaulu (Tähtöset loistaa, tietäni valaisevat)			x		
	Tähtitaivas (Nuo tähtöset taivaan)	x				
V	Vaipuos helmaan synnyinmaasi armaan		x		x	
	Vanitatum vanitas (Turhamainen maailma)		x			
	Vanha kirkko	x				
	Vanha vuosi vaipui hautaan	x			x	
	Vuor' on korkea				x	
	Virsi kotimaan puolesta (Oi Kuningasten Kuningas)			x		
134	Hengellisiä lauluja yhteensä	43	52	29	36	28
	Kirjassa lauluja kaikkineen	317	390	323	374	301
	Osuus kirjan lauluista	13.56	13.33	8.98	9.36	9.30
	<i>Prosenttia (noin)</i>	14 %	13 %	10 %	9 %	9 %



Osio 2. Isänmaalliset laulut

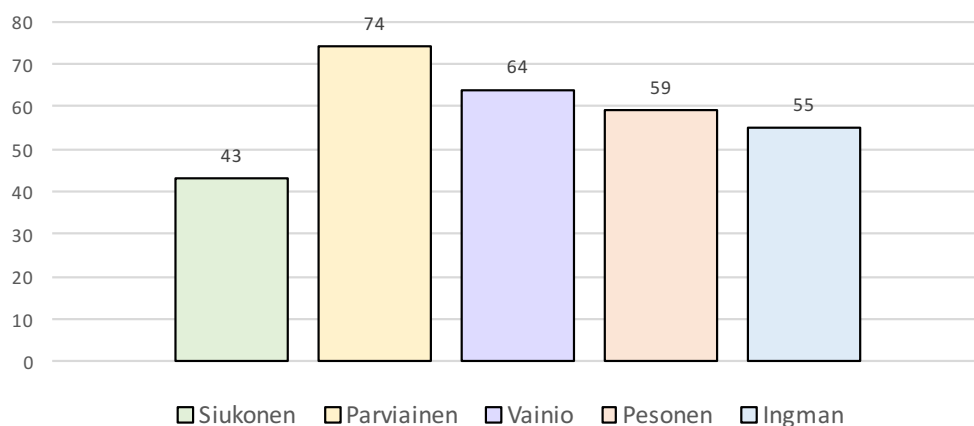
	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Aamulaulu (Tuhanten rantain)			x	x	x
	Arvon mekin ansaitsemme	x	x	x	x	x
	Ateenalaisten laulu	x	x	x	x	x
E	Ei askeltakaan (Keski-Suomen sotalaulu)		x			
	Elon taistohon käy!				x	
F	Finlandia-hymni		x		x	x
H	Hakkapeliittain marssi (Marssi 30-vuotisessa sodassa)	x	x	x	x	x
	Hangon marssi		x	x		
	Hurtti ukko		x	x		
	Hymni kotiseudulle (Kirkkaammin)				x	x
	Hymni Suomelle (Nyt kaikuos)			x		
	Hämeen laulu (Me saimme suuren Hämeenmaan)	x	x		x	
	Hämeen marssi (Meille kauniin Hämeenmaan)			x		
	Hämäläisten laulu (On mulle Suomi suloisin)	x	x	x	x	x
I	Ilkka		x		x	x
	Isänmaalle (Yks voima)		x		x	
	Isänmaan kasvot (Sun kasvois eessä)	x	x	x	x	x
	Isänmaan virsi (Oi Herra siunaa Suomen kansa)			x	x	
	Isänmaani (Jos minne kuljen)			x	x	
J	Jos sydän sulla puhdas on			x		
	Joutsen (Halk' illan ruskon)			x	x	x
	Juhannuslaulu (Kuullos lehdot)	x		x		
	Jääkärimarssi		x	x	x	x
K	Kaikukohon laulu maamme		x			
	Kallavesj				x	
	Kansalaislaulu (Olet maamme armahin Suomenmaa)		x	x	x	x
	Karjalaisten laulu (Suloisessa Suomessamme)	x	x	x	x	x
	Karjalan jääkärien marssi (Kaunis karjala)	x	x	x	x	x
	Karjalan kauneus (Polut himmeät)		x			
	Karjalan kunnalla (Jo Karjalan kunnalla lehtii puu)	x	x		x	x
	Karjalan lasten laulu (Me karjalan lapsia)		x	x		x
	Karjalan laulu	x				
	Karjalan maa (Karjalan maa, syntymämaa)	x				
	Karjalan mail (Luadogan)					x
	Karjalan termäsillä	x	x		x	x

	Kaunis olet, synnyinmaa	x		x		x
	Kenttien kehto (Tuttu ja tumma on)		x			x
	Keski-Suomen kotiseutulaulu	x	x		x	x
	Keskipohjalaisten laulu			x		
	Kesälaulu (Lehdossa lintujen laulu nyt soi)	x	x	x	x	x
	Kesäpäivä kangasalla		x	x	x	x
	Kevätlaulu (Talvi on pois! <i>Vertauskuvallinen</i>)			x		
	Kotikansalleni (Näin sinne mun mieleni palaa)	x			x	
	Kotimaan puolesta (Oi siunaa kallehin synnyinmaa!)		x			
	Kotimaani (Tääl pohjan lahden rannalla)			x		
	Kotimaass' on oiva olla			x		
	Kuningas Eerik					x
	Kuullos, Pyhä vala kallis Suomenmaa	x	x	x	x	x
	Kymmenen virran maa	x	x	x	x	x
	Köyhä lahja		x			
L	Lakeuden lapset		x			
	Lapin tuntureilla				x	
	Lapinmaa				x	
	Laulu Vuokselle		x	x		
	Leijonalippu		x		x	
	Lippulaulu (Siniristilippumme)	x	x	x	x	x
M	Maa hädässä	x	x		x	x
	Maalleni (Oi Suomi isän, äidin maa)			x	x	
	Maamme-laulu	x	x	x	x	x
	Maansapuoltajan laulu (Jos vaara uhkaa maatamme)			x		
	Meidän maa (Niin meidän on)	x	x		x	x
	Muistojen päivä (Nyt on juhla)			x		
	Muiston seppel ikuinen	x	x			
	Mun maani (...murheen yöstä)			x		
N	Narvan marssi (Kaarle XII:n marssi)		x		x	x
	Nimi kalliin maan		x			
	Nuijamiesten marssi		x		x	
	Nyt on Suomen suloin aika			x		
	Nälkämaan laulu (Kuulkaa korpeimme)	x	x		x	x
O	Oi kallis kotimaa (Kauan on kärsitty)		x		x	x
	Oi kallis Suomenmaa	x	x	x	x	x
	Oi Synnyinmaamme Suomenmaa		x			
	Oi terve Pohjola	x	x	x	x	x
	Oi terve, talvi kirkas Suomehen taas			x		
	Oolannin sota				x	x
P	Porilaisten marssi	x	x	x	x	x

	Rakas synnyinmaa		x			
	Reippaat pojat (Sen veltoks)			x		
	Päivän laulu (Oi kuulkaatte)		x	x		
S	Saaristolaisten laulu		x		x	x
	Sankarilaulu	x				
	Satakunnan laulu (Kauas, missä katse kantaa)	x	x		x	x
	Satakunnan laulu (Satakunta sarka suuri)			x		
	Satakunnan marssi (Pois aura)			x		
	Savolaisen laulu (Nyt muistuu)	x	x	x	x	x
	Sinun maasi (Laps' Suomen älä)		x	x	x	x
	Sotamarssi (Syttynyt on sota julma... <i>Savon Jääkäri-rykmentin kunniamarssi</i>)		x			
	Sotamiesten marssi (Tuimasti tulemme)					x
	Sotilaan laulu (Ma Suomenmaata vartioin)		x			
	Sotilaslaulu (Sä Malmin komppaniassa)		x			
	Sotilaspoika (Mun isäni oli)	x	x		x	x
	Suksimiesten laulu			x	x	
	Suomen keskiaikainen kansallislaulu		x			
	Suomen laulu (Kuule, kuinka soitto kaikuu)	x	x	x	x	x
	Suomen lippu (Kuin nuori kuusi)					x
	Suomen mies (Mies Suomen, et väistää saa)		x			
	Suomen salossa (Honkain keskellä)	x	x	x	x	x
	Suomen valta (Nouse, riennä Suomen kieli)		x	x	x	x
	Suomen vartio			x		
	Suomenmaa (Maa kunnasten)		x			x
	Suomi on urhojen maa		x			
	Suomi-marssi (Valkenee, valkenee)					x
	Suomussalmi, kotiseutu	x	x		x	x
	Sylvian laulu (Ken kirkas)			x		
	Synnyinmaa (Niin tuttu suomenlahden ranta)	x				
	Synnyinmaamme (Suomi armas, synnyinmaamme)	x	x	x		
	Synnyinmaan laulu (On maista kaikista sittenkin)	x				x
T	Taas marssimme vanhaan tahtiin					x
	Taistelulaulu (Iskekää, iskekää, jos mä kaadun)		x			
	Taistelkaatte! (...taistelkaatte eestä ikitotuuden!)		x	x	x	
	Terve Suomi maa		x			
	Tuhatjärvien maa			x		
U	Uno Cygnaeuksen muistolle			x		
	Uusmaalaisen laulu	x	x		x	x
V	Vaasan marssi	x	x	x	x	x
	Vaipuos helmaan synnyinmaasi armaan			x		

	Vapauden perintö		x			
	Varsinais-Suomen laulu (Helky laulu auran rantain)	x	x	x	x	x
	Varsinais-Suomi (Merien huuhtoma)				x	
	Varsinais-Suomi (On Suomessamme armaimmat)	x		x		
	Vartiolaulu		x			
	Viel on miestä pohjolassa		x			
	Vieraalla maalla (Yksinäin)			x		
	Vilppulan uhrien muistoksi	x				
	Väinämöisen soitto (Hongikossa)			x		
Y	Yks on Jumalanne, yks on isäinmaanne			x		
126	Isänmaallisia lauluja yhteensä	43	74	64	59	55
	Kirjassa lauluja kaikkineen	317	390	323	374	301
	Osuus kirjan kaikista lauluista	13.56	18.97	19.81	15.78	18.27
	<i>Prosenttia (noin)</i>	14 %	19 %	20 %	16 %	18 %

2. Isänmaalliset laulut laulukirjoissa



Osio 3. Luonto- ja vuodenaikalaulut

	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Aamulaulu (Kas taivas vaaleneepi)		x			
	Aallot (Aallot ne käy)	x				
	Aallot ja kallio (Meri se myrskyää)	x				x
	Ahti (Illan rusko kultaa)	x				
	Aika riemuinen kevään kultaisen	x				
	Auringonsäteiden laulu				x	
E	Eihän vaaraa, mur mur mur					x

H	Halla (Ken se kulki)					x
	Halu maalle	x		x		
	Heinäsiirikka ja muurahainen					x
	Helmikuu on tullut	x			x	
	Hieno Harakka, hieno niin					x
	Hiljaa, talvi sai jo meille	x				
	Hiutaleet hentoiset ilmojen tiellä		x			
	Huhhei, nyt päivä virkistää!				x	
	Huhtikuun päivä (On tuoksua)		x	x		
	Huurre puita huikuilee		x			
	Hyttynen		x		x	
I	Ihme (Tule aamuhun)	x				x
	Iltarauha (Suvi-illan vieno tuuli)			x		
	In vernali (Tullos kevät)		x			
	Istuupi varpunen räystäällä	x				
	Isä talvi jo valkeilla (Pyryssäällä)	x	x			
	Itikoiden iltavirret	x			x	
J	Ja nythän on taas helluntai		x	x	x	
	Jopa linnut pienot		x			
	Joutsenet (Yli soiluvan veen)		x		x	
	Juhannus (Aurinko paistaa)			x		
	Juhannusaatto (Juhannus on meillä)	x	x		x	x
	Jänis (Jänöjussi kuusen alla)					x
	Jänis istui maassa				x	
	Jänis pikku poikanen				x	
	Jäähyväiset (Muistan teitä, niityt)	x				
K	Kaihomiellä kävelen (Ahdin kellot)		x			
	Kaiku (Sä olet metsän soma)	x			x	x
	Kaiu, kaiu, lauluni			x		
	Kaunis, kirkas aurinko paistaa				x	
	Kesä (Taas kun saapui)		x			
	Kesäillalla (Kun kävelin kesäillalla)				x	x
	Kesäilta (Niityllä siirikka viuluaan soittaa)		x		x	
	Kevät (Oi kuulkaa, kuinka)		x	x		
	Kevät (Kevät on, nurmikon)			x		
	Kevät (Raikukoon laulumme)	x				
	Kevät (Touon aika)			x		
	Kevät armainen	x	x			
	Kevät on jo tullut	x	x			
	Kevät on saapunut		x			

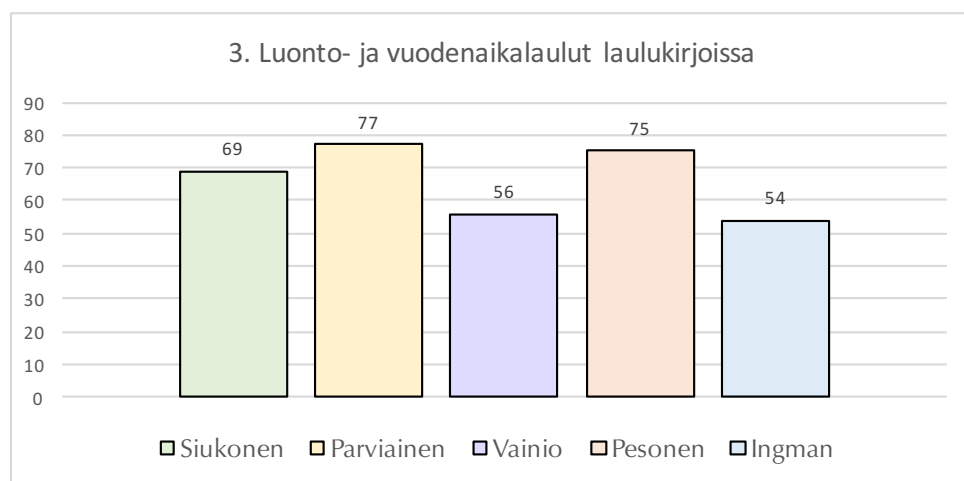
	Kevät saapuu (Saavu, kevät kaunokainen)	x				
	Kevät tuhannella suulla		x			
	Kevät-aamu (Aamu soi)		x			
	Kevätjuhla (Laulumme nouse)	x	x		x	x
	Kevätkeijuille (Kuin hopeatiuku)			x		
	Kevätlaulu (Kuules kuinka)		x			
	Kevätlaulu (Kuusi kuiskaa)					x
	Kevätlaulu (Terve teille, lintuset)				x	
	Kevätperhot lentää	x				
	Kevätsointuja (Taas leivoset ilmassa leikkiä lyö)		x	x		
	Kevätsävel (Ja hiiren korva)		x			
	Kevättalven tarina (Ens kevättären viestin)			x	x	
	Kevättoiveita (Päivä paistaa)		x			
	Kevään tenho (Koska kevään henki)			x		
	Keväänlaulaja (Oman rintani)		x			
	Koivulleni (Aivan alla ikkunani)		x	x		
	Koululasten syyslaulu (Eipä kesä aina kestä)	x				
	Kukkaisleikki (Kukkaniityt vartoo)			x	x	
	Kukkaset umppunsa auki jo loi	x				
	Kukkia ikkunalla					x
	Kukkuu, kukkuu, kuusikko soi!			x		
	Kun kuulet kukkuvaisen käkösen					x
	Kun sataa				x	
	Kyyhkynen kylpee kuopassaan	x				
	Käelle (Luojan kukku)			x		
	Käki (Kuk-kuk-kuu minä suorasuu)			x		
	Käki (Siel käki puussa)		x			
	Käki kukkuu (Koivikossa)	x				
L	Laivat ne seilaa	x				
	Lapset ja syksy (On saapunut syksy)			x		
	Laulava leivo (...virka sä vieno)			x		
	Laulu keväinen (Sielussani hiljaisen sulosoiton)		x			
	Laulu laineilla				x	
	Lehdossa jo lintuin suloäännet soi	x				
	Leivo (Miks leivo lennät Suomehen)		x	x	x	x
	Leivolle (Ilon ääni ihanainen)			x	x	
	Lemminkäisen äiti (Tuima on tuuli)		x	x	x	
	Lennä, lennä leppäkerttu		x	x		
	Linnun hautajaiset	x				
	Lintu, kukka ja lähde		x	x		

	Lintuselle (Miksi laulat, lintuseni)		x	x	x	x
	Lintuselle (Oi lausu lintu pieni)			x	x	
	Lumia lentää ristiin ja rastiin	x				
	Lumihiutaleiden laulu (Lumihiutehet)	x			x	
	Lumikorpien tyyni ja mahtava yö	x			x	x
	Lunta, lunta, lunta vaan	x				
	Luoja kukku				x	
	Luonto vehmas taasen					x
	Lähteellä (Sua lähde kaunis/Sun kalvohos)			x	x	x
M	Meri on tyyni	x				
	Metsälintu			x	x	
	Metsämiehen laulu (Terve metsä)		x	x	x	x
	Metsän juhla (No juhlako)					x
	Metsän kevät (Ah, huokas)					x
	Metsän laulajaiset		x		x	x
	Metsän puita tuuli tuudittaa		x		x	x
	Minne käy tuulen ilmassa tie	x		x	x	x
	Muuttolinnut (Syksy on)					x
	Myrsky	x				
	Mänty, kuusi ja koivu (Mänty se kasvavi)					x
N	Niin raskas usvaverho	x				
	Niityllä, niityllä sinikellot	x				
	Nukkuu, nukkuu, viljapellot	x	x			
	Nurmella nuokkuu apila	x			x	
	Nyt herää horroksista maa		x			
	Nyt kevät on tullut		x			
	Nyt kevät on! (Tuuli hiljaa henkäilee)	x	x	x	x	x
	Nyt nousee lapsikullat	x	x	x	x	x
	Nyt kevät on jo tullut pohjoiseen	x			x	
	Nyt on Suomen suloin aika	x	x			
	Nyt uinuu kukka	x				
	Nytpä kevät on, nyt kukkii	x				
	Näin niityllä orvokin	x				
O	Omenapuu					x
	On aattoilta helluntain	x	x			
	On mennyt suvi armas			x		
	Onnelliset				x	x
	Orava (Makeasti oravainen)		x			x
	Oravan jäljillä				x	
	Oravan pesä				x	

P	Paimenen kevät (Kevät saapui)					x
	Paimenen syyslaulu (Lehti puusta variseepi)	x			x	
	Pepon pesä (Koivun oksaan)		x		x	x
	Perhoset (Hei hei rantaniityllä)		x			
	Perhosleikki		x			
	Pesä (Ah, lennä unelmainen)	x				
	Pesäänsä suojeleva lintu			x		
	Pien leivo sinut puussa		x			
	Pii, pii, pikkuinen lintu				x	
	Pikku Inkerin laulu tilhille (Tiu tau tilhi)				x	x
	Pikku juttu (Ol' kerran metsässä mökki)	x			x	
	Pikku kerttu (Mä kerttusen näin)			x	x	
	Pikku lintu (...erämaassa)			x		
	Pikku sirkku				x	
	Pilvet kulkee	x	x			
	Pohjatuuli pelmuua		x			
	Punatulkku (Katso, äiti punatulkku)		x			x
	Pyry, pyry, pyry, hei		x		x	x
	Pyyntö (Lintu ruutuun koputtaa)		x		x	
	Pääskyselle (Et silloin pieni pääsky)		x			
Pääskyselä saapuvat	x				x	
Pääskysten syyslaulu (Hyvästi jääkää)		x		x		
R	Rantakoivulleni (Rantakoivu, ritvakoivu)	x			x	x
	Rati riti ralla				x	x
	Rekiretki (Soios sorja tiuku)				x	
	Repo ja jänö	x				
	Revontulten leikki	x	x	x	x	x
S	Saavu kevät, kaunokainen		x			
	Satoi tänään ensi lunta	x	x		x	
	Sinikellot (...niityllä niityllä)		x			
	Sinikukkia (Patam-virran partahalla)				x	
	Soi iltakellot				x	
	Sointujen hoivat, helkkyvät, soivat				x	
	Sorsa se Saimaan aalloissa sousi			x	x	
	Sorsaperhe (Sorsaparvi soutelee)					x
	Sunnuntaiaamu (On kesän kirkas huomen)					x
	Suvella (Maa auringon)		x			
	Syksy jo saa	x				
	Syksylaulu (Illan taivas tummenee)	x	x		x	
	Syksyn tultu (Terve syksy)					x

	Syys on, syksy saapui					x
	Syyslaulu (Niin synkkä kylm')			x		
	Syyslaulu (Tähdet pienet tuikkavat)		x			
	Syysleikki (Eipä kesä aina kestä vaan)			x		
	Syysävelmä (Pihakoivukin)		x		x	
	Sävel ilman täyttää (Jo sävel)		x			x
T	Talven tullen käy viimat		x			
	Talvi (Hiljaa, hiljaa, talvi saa jo meille)					x
	Talvi metsässä (Metsässä raikaa)					x
	Talvilaulu (Kas, talvella muistaa)			x		
	Talvilaulu (Terve taas, sä talvi raikas)	x			x	
	Talvilaulu (Äsken kuohui järvi)			x		
	Tempust adest floridum (Tuulet leudot tuoksuaa)		x		x	
	Terve aurinko	x				
	Terve Pohjolanmaa!			x		
	Terve päivä Pohjolahan			x		
	Tiainen (Ulkona)					x
	Tiaisen konsertti (Talitintti maaliskuulla)	x			x	
	Tii, tii, tiainen	x				
	Tikan sauna	x			x	
	Tule kanssani lehtohon			x		
	Tule tänne pieni lintu			x		
	Tule, tule, talvi			x		
	Tuli tuttu kevätkulta	x	x			
	Tullos, kyyhky, hiljainen			x		
	Tunturilta mereen (Tirskuen, pirskuen)	x				
	Tuule, tuuli, leppeämmin!			x	x	
	Tuulispäitteen laulu (Riehumme ja raivoamme)	x				
	Tähti (Tähti tuikkiva taivahan)			x	x	
	Tähtilaulu (Tähtöset illoin meille ne)	x	x		x	
U	Uusi latu		x			
	Usvatarten laulu				x	
V	Varpunen (Tiu, tiu, tuuli käy)	x	x	x	x	
	Vaa,vaa, varis					x
	Valkeassa ruuhessani soudan		x			
	Valpurin yö		x			
	Vappulaulu		x	x	x	x
	Varpunen (Nok, nok)		x			
	Varpunen (Varpunen lentää)	x		x	x	
	Varpuselle (pohjatuuli)					x

	Villisorsa (Tuol villisorsa)		x			
	Voikukat (Luoksemme kun)	x			x	
	Voikukka (Ruohikolle)					x
	Vuoden aikain antimia (Sanos mitä pohjolaan)			x		
	Vuodenajat (kun kevät kaunis tuli)			x		
	Vuodenajat (Mozart)				x	
	Västäräkki, matkalainen					x
Y	Yksinäinen (Minä olen yksin kuin)		x	x		
216	Luonto- ja vuodenaikalauluja yhteensä	69	77	56	75	54
	<i>Kirjassa lauluja kaikkineen</i>	317	390	323	374	301
	<i>Osuus kirjan kaikista lauluista</i>	21,77	19,74	17,34	20,05	17,94
	<i>Prosenttia (noin)</i>	22 %	20 %	17 %	20 %	18 %



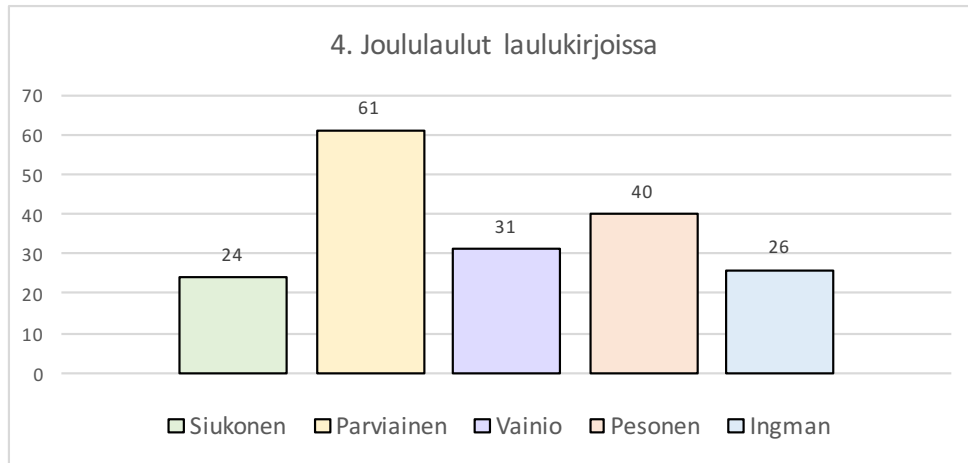
Osio 4. Joululaulut

	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Arkihuolesi kaikki heitä		x	x	x	x
B	Beetlehem (Oi Beetlehem sä pieni, mi hohde)				x	
	Betlehem, Betlehem		x			
E	En etsi valtaa loistoa	x	x	x	x	x
	Enkelien joululaulu (Ylistäkää Jumalaa)				x	
H	Heinillä härkien kaukalon	x	x		x	x
	Herraa kaikki kiittäkää!				x	
	Hiljaa, hiljaa, joulun kellot kajahtaa	x		x	x	x
	Hitaasti leijuu pienet hiutaleet		x			

	Hoosianna (...Daavidin poika)		x	x	x	x
I	Illan tullen hämärtyypi	x				
J	Jeesuksen seimen luo				x	
	Jo hämärtyyvi ilta ja kulkuset	x				
	Jo taukos leikki alla joulupuun		x			
	Joulu oveen kolkuttaa			x		
	Joulu saapuu rauhan tuo		x			
	Joulu saapuu, rauhan rauhan					x
	Joulu-ukko (Nyt on joululoma)					x
	Joulu, joulu tullut on			x	x	
	Jouluaamuna (Katso tuolta taivahalta)				x	
	Jouluaattona (Aamu vasta)					x
	Jouluiltana (Kas, kuin rusko)					x
	Joulujuhla (Oi juhlien juhla)			x		
	Joulukirkkoon (Kello löi jo viisi)				x	
	Joulun odotuksessa (Illan tullen)				x	
	Joulun sanoma		x			
	Joulun tähti (Ne kimmeltää)				x	
	Joulupukin matka (Nyt kylän)		x			
	Joulupukki (Kop, kop, kopisee)		x			
	Joulupukki, joulupukki, valkoparta...		x		x	x
	Joulupuun on rakennettu		x		x	
	Joulupäivä (Lumihiutaleet leijuvat)			x		
	Joulutonttu (Suippolakki harmaa)		x			
	Joulutähti taivahan		x			
	Jouluvalo (Tulit jo)			x		
	Jouluyö (Tyyni on ilta jääpuvussa)			x		
	Jouluyö, juhlayö, päättynyt kaikk' on työ		x	x	x	x
	Jouluyönä (Nukkuu salot)					x
Juhlatunne täyttää syömmet		x				
Juokse, juokse, hepo vikkelään	x					
K	Kas taivaalla tähti on tuntematon		x		x	
	Katso, ihme taivainen				x	
	Katso, tuolta taivahalta loistaa aamun tähtivyö		x			
	Kautta tyynen, vienon yön	x			x	
	Ken on tuo lapsi pienoinen			x		
	Keskellä maailman synkkää yötä	x				
	Kilisee, kilisee, kulkunen				x	x
Kun joulu on (Kun maass' on hanki...)	x	x	x	x	x	

	Kun joulukuukeneepi		x			
	Kun uusi vuosi maailmalle koittaa	x				
	Kuule kellot helkkäävät		x			
	Kuule kellot rauhan kellot		x		x	
	Kuuluu kaiku joulukellojen		x			
	Kuusen kotiin tuoda saamme		x			
	Kylän tietä kulkee valkoparta ukki		x			
	Köyhän lapsen joulukuusi			x		
L	Lapsi syntynyt juur on meille Pyhä Karitsa		x			
	Lasten joululaulu (Nyt juhlavirttä riemuisaa)			x		
	Leikkilaulu joulukuusella (Nyt joulun valkeat)		x			x
	Lumihutaleitten laulu (Hei leijailkaa)	x	x		x	
	Luminietos kattaa kylmän		x			
M	Maa on niin kaunis	x	x	x	x	x
	Maas on rauha, maassa rauha on		x			
	Mammanpojan laulu			x		
	Me käymme joulun viettohon		x		x	x
N	No, onkos tullut kesä			x	x	x
	Nyt jouluyö on tullut taas nyt		x			
	Nyt lapset pienet laulakaa		x			
	Nyt riemuiten tänne, kiiruhusti tulkaa		x		x	x
O	Oi kuusipuu!				x	
	Oi sä riemuisa			x	x	
	Oi terve sä kirkas tähtönen	x				
	Oi terve, joulukuusi			x		
	Oi terve, terve, tultuas			x		
	On hanget, korkeat, nietokset		x	x	x	x
	On jouluku, juhla virret taaskin		x			
	On jouluku, kaikki mikä pimeää		x			
	On jouluilta ja taivahilta		x			
	On maassa hanget puhtahat ja yllä		x			
	On tullut jouluku on tullut		x			
P	Personent hodie (Nouskohon Luojan luo)					x
	Pim pam soi suuret kellot		x			
	Pimiään yöhön kerran yks loisti		x			
	Porsaita äidin oomme kaikki				x	
	Psallat scholarum concio		x			
R	Reippahasti käypi askelet	x	x			x
	Riemuitse tytär Siionin				x	

S	Sammuu taivas maakin mustuu		x			
	Seimen lapsi		x			
	Sinivuorten yö	x	x			x
	Soikaa te soikaa kilvaten		x			
	Sä vietät juhlaa valon		x			
T	Taas kaikki kauniit muistot		x		x	
	Taas kutsuvi kynttilät	x				
	Taas on tullut joulu	x				
	Taivahalla syttyy juuri tähti kirkas		x	x	x	
	Terve, oi joulu			x		
	Tervehtii jo meitä, joulu ihanin			x		
	Tiernapojat (Kokonaan)		x			
	Tonttuarmeija (Tervepä teille)	x				x
	Tonttujen joulukarkelo	x				
	Tonttulaulu (Hei hip)		x			
	Tonttusaatto (Kilin, kalin)		x			
	Tontut ja keijut			x	x	
	Tottujen jouluyö (Soihdut sammuu)	x	x		x	x
	Tuikkikaa, oi joulun tähtöset	x			x	
	Tule Tuomas, joudu joulu			x		
	Tulet tuikkivi taas			x		
	Tulit jo meidän luoksemme	x				
	Tuo armon valkokyyhky			x	x	x
	Tuttava takaa vuoden		x			
	Valkenee jo valju yö	x				
V	Valo kirkas kynttilöiden		x			
	Varpunen jouluaamuna	x		x	x	
Y	Yhä uudestaan		x			
	Ylistäkää Jumalaa taivas ja maa		x			
Ä	Äidin äiti ja taaton taatto			x		
116	Joululauluja yhteensä	24	61	31	40	26
	<i>Kirjassa lauluja kaikkineen</i>	317	390	323	374	301
	<i>Osuus kirjan kaikista lauluista (%)</i>	6.47	15.64	9.60	10.70	8.64
	<i>Osuus lauluista prosentteina (noin)</i>	6 %	16 %	10 %	11 %	9 %



Osio 5. Kodin ja koulun laulut.

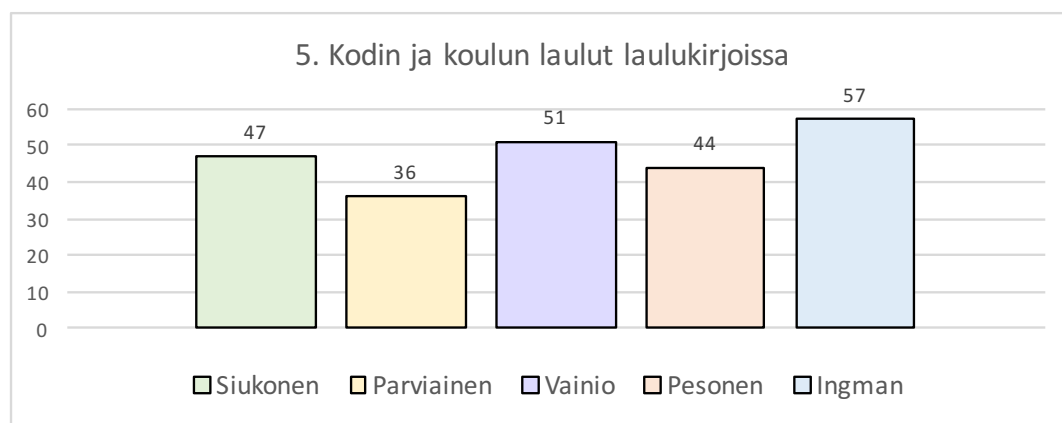
	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Aa, aa, allin lasta			x	x	
	Aa, aa, Heikki, kissa se langoilla leikki				x	
	Ahkeruus on ilomme	x	x	x	x	x
	Alku aina hankalaa			x		
	Aron kyytimies					x
	Askelittain astumme			x		
	Autot kiittää hii ja huu					x
C	C-a-f-f-e-e- (Ällös juo kahvia)					x
	Cowboyn laulu (Kodin tahdon, min tanhuilla puhvelit nään)					x
G	Genovevan kehtolaulu (Nukkuos lapsi)				x	x
H	Halli ja mirri	x				
	Hau Hau! (Katsos koiranpenikkaa)					x
	Hiljaa, hiljaa, keinu kehto			x		
	Hopoti, hopoti, hopoti, hoi				x	x
	Hulivilipoika					x
	Huokaus työtä aljetaissa			x		
	Huoneentauluista (Omatuntos ohjausta)				x	
	Huutolaistytön kehtolaulu (Tuuti lasta keinuhun)		x		x	
	Hyljätty äiti			x		
	Hyvää päivää kissimirri	x				
	Hyvää yötä (...näe kultaunta)	x				

I	Illalla (Taivaalla kirkaalla tähdet)				x	
	Iloinen äitienpäivälaulu (Äidille nyt laulamme)					x
	Ilta (Hiljaiseksi ehti päivä)				x	
	Illtalaulu (Hiljaa, hiljaa, ilta on, taivas tummeneepi)	x	x	x	x	x
	Illtarauha (Käy metsän helmaan)		x			
	Illtarusko (Jo lännen rannalla. "Oi, yöhyt, oi")			x		
	Intiaanin kehtolaulu		x			
	Iso-isän neuvo			x		
Isoäiti ystäväni		x				
J	Jaakko kulta			x	x	
	Ja lits ja lots	x				
	Joudu, ilta kaunis tyyni	x		x		
	Julma kissa				x	
	Juokse porosein (Lappalaisen laulu)			x	x	
	Jäähyväiset kotiseudulle (Hyvästi laaksot)					x
K	Kaavojen laulu (Kaavoja jos et sä siedä)			x		
	Kalle hän lähti	x			x	
	Kananpoikaset	x				
	Kaunis on ilta, rauhan se tuo			x		
	Kehtolaulu (Kehto keinuu hiljaa)	x	x		x	
	Kehtolaulu (Laulan sulle, siunatulle)					x
	Kehtolaulu (Levon hetki nyt lyö)	x	x		x	x
	Kehtolaulu (Nuku lapsi hiljaa)	x				
	Kehtolaulu (Taaton toivo lapsonen)			x	x	
	Kello käypi, tiki taki	x	x			x
	Kiitokset ruoasta					x
	Kilkkaa, kalkkaa karjan kellot	x				
	Kirjaimisto			x		
	Kissimirri, kissimirri, koreana käyt			x		
	Kodin lapselle (Kodin turvissa ylenet)			x		
	Kodista erotessa (On laakson liepehillä)			x		
	Koivikossani				x	
	Kolmepä hanhea kauramaassa					x
	Koti armain päällä maan		x			
	Koti-ikävä (Pilvet raskaat ja taivas harmaa)	x				
	Kotini (Tiedän paikan armahan)		x	x	x	x
	Kotipuuhia (Kyllä nyt on puuhaa monta!)	x				
	Kotiseudulle (Kotiseutu, kullan kallis)			x		
	Koululaisten laulu (Yksin kielin)			x		

	Koululaulu (Koska meitä käsketään)			x		x
	Koululaulu (Nuoruus on meidän)				x	
	Koululaulu (Veikkoset ja siskoset)	x	x			
	Koulumatka (Kesäleikit, hommat jäivät)	x				
	Koulumatka (Nyt kiiruhda!)			x		
	Koulun vihkiäisissä (Me valon liedeks)	x				
	Kouluun (Kotikulta armahin hyvästi)	x				
	Kukkaranta kauas jäi	x				
	Kukko hyppii kynsillensä		x			x
	Kullervon kehtolaulu (Tuuti lulla mun kuopustain)		x			
	Kun kukkasat keväällä puhkee			x		
	Kun sut jätin, kotikulta	x				
	Kyläkoulu (Huliviliheikit)					x
L	Lapseni, sulje pienoiset silmäsi	x				
	Lapsuuden muisto (Kun kuljen)	x				
	Lapsuuden toverille (Sä kasvoit neito)			x	x	x
	Lassin tupa (Loppui Lassin koulu)			x		
	Lasten laulu (Kouluhumme kulkea saamme)			x		
	Lauluamme kuunnelkaa		x	x		x
	Laulu kotikoskelle (Niin usein)			x		
	Laulu päivälle		x			
	Laulu sairaasta karhunpojasta		x			
	Liisa ajaa polkupyörällä					x
	Lomalaulu (Talven pitkän ahkerasti)	x				
	Lämmin paita liinainenki		x	x		
M	Maija ja kärpänen					x
	Marja-Liisa (Marjaliisa, isän, äidin nukki)		x			x
	Markkinoille (Nyt riennä, kiltti Polle)	x				x
	Matkalaulu (Varsa, valkoharja)	x				
	Minun äitini (Nyt umpeen)				x	
	Minä ratsastan					x
	Mirri (Mirrin kolttu se)					x
	Mirri hyrrä Mirrinpoika	x				
	Mirri sairastaa (Ikävän nyt kerron teille)	x		x		
	Mirri-kullat (Miu, miu)	x				
	Missä koti kurjan?				x	
	Mittasilla			x		
	Mitä itkee pikku liti	x				
	Mummo kanasensa niitylle ajoi					x

	Mummun rukki (...lauluansa)					x
	Murza hevoseni (Rakas silkkimyssyni)					x
N	Nasulassa (...nasulasten on niin lysti olla)					x
	Neuvoja laulajalle (Seiso aina suorana)			x		
	Nukkuos vain pien armahain			x		
	Nuku, nuku pienoisein		x			
	Nyt lopetamme vuoden		x			
	Nyt päättynyt on koulutyö		x			
O	Oi Jeesus siunaa äitiä		x			
	Olen unessa useasti, sinun kadullas koulutie				x	x
	Oma maa mansikka (G-duurin opettelulaulu)			x		
	Oma tupa, oma lupa	x			x	
	Omat maat on armahimmat (F-duurin opettelulaulu)			x		
	On mennyt aika vielä hyvästi			x		
	Onnittelulaulu (Onnenkyyhky lentää)					x
	Opi antamaan			x		
	Opin sauna autuas aina				x	
	Oppikaamme, laulakaamme			x		
	Orpo (Varjorinteen kukka)	x	x		x	
	Orvokkini tummasilmä					x
P	Papurokka (Hapanlohkoja keitettiin)					x
	Paras kukko (Kukko kiekuu)					x
	Pekka soitteli viuluaan		x		x	x
	Pieni matkalainen (Pien' on tuossa)			x	x	
	Piippolan vaari					x
	Pikku Irja (...kullan kerä)	x				
	Pikku Lauri (Maailma on niin lavea)			x	x	x
	Pium, paum, kehto heilahtaa		x	x		
	Puhelimessa (Trr, trr, trr, trr, mistä, mistä soitetaan)					x
	Pää, pää, pässikulta	x				x
R	Ratsastus marssi			x		
	Ressu ja Tessu	x			x	
	Riemuita voi			x		
S	Sankarin äiti (Hän neuloi kinnasta harmajaa)		x			
	Sataa (Pilvet kulkee taivahalla)					x
	Saunavihdat (Lapsoset ketterät)		x		x	x
	Slumrade toner					x
	Soi iltakellot (Jo taivahalla kaikuu)					x
	Sua kiitän, äiti	x		x		

	Sydämeni laulu (Tuonen lehto)				x	
	Synnyinpaikka (Korkealla kunnahalla)	x				
T	Taata tekee taulaa				x	
	Takan ääressä (Nyt on meillä hauska hetki)					x
	Talon paikka (Taloni laitnan maantien viereen)				x	
	Tip, tip, tipu (Laulu kanoista)					x
	Tuu tuu tupakkarulla				x	
	Tutkinto (Mitäs, Halli, tehnyt olet?)	x				
	Tuuditan tulisoroista		x		x	x
	Tuuti lasta tuonelahan		x	x	x	
	Tuutulaulu (Ljuuli, ljuuli, <i>Itäkarjalainen kehtolaulu</i>)				x	x
	Tuutuu, tuutuu, tuomenmarja	x				
	Työ ja leikki (Tikin takin tikka hakkaa)			x	x	
Tää siunaa lukuvuosi		x				
U	Uinuos vienoinen	x				
	Uutispuuro (Pellolla tuolla kauniilla)					x
V	Valkeutta päin (Metsän marjat)					x
	Veiju, veiju, veikko	x				
Y	Ylpeys (Joka kuuseen kurkottaa...)			x		
	Ylös, Suomen lapset innoin (Kansakoululaismarssi)				x	
	Yö meren rannalla		x			
	Yö niin kuin tumma enkeli	x				
Ä	Äidille (Armas äiti monta yötä)		x		x	
	Äidin sydän (Maan päällä paikka yksi on)		x			x
	Äidin sydän (Yks maailmasa on paikkanen) <i>eri melodia</i>	x				
	Äite tuutii jo vauvaa	x				
	Äiti leipoo (...hymyellen)					x
	Äiti on poissa (Oisinpa lintunen)	x				
	Äitien päivänä (Tervehdimme sua äiti)		x			x
	Äitini (Mi rakkaus raukeamattomasti)				x	
	Älä itke, äitini	x	x	x	x	x
170	Kodin ja koulun lauluja yhteensä	47	36	51	44	57
	Kirjassa lauluja kaikkineen	317	390	323	374	301
	Osuus kirjan kaikista lauluista (%)	14.83	9.23	15.79	11.76	18.94
	<i>prosenttia (noin)</i>	14 %	9 %	16 %	12 %	19 %

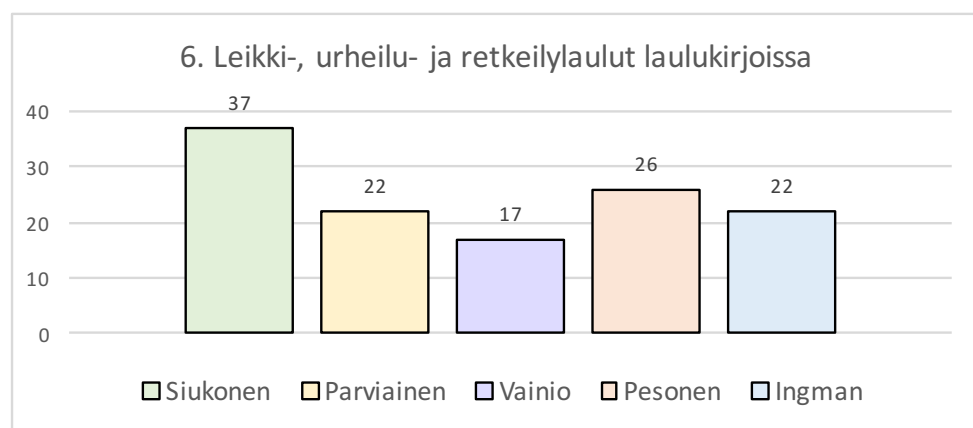


Osio 6. Leikki-, urheilu- ja retkeilylaulut

	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Annin kestit (Joutukaa kaikki)					x
E	Eteenpäin, nyt rivittäin	x				
H	Hei sukset, kelkat ottakaa		x			
	Hei vain, eteenpäin	x			x	
	Heilu keinuni korkealle			x	x	
	Hiihtäjä (Hanki kun soita ja harjuja peittää)	x				
	Hiihtäjälapset (Minä hiihtelen hankia)				x	
	Huhhei, nyt päivä virkistää jo	x	x			
I	Intiaanileikki (Minä olen)					x
J	Joutuisaan! (...kirkkainaan aamutaivas on)	x	x	x		
K	Kalamiehet (Suven lämpimän)				x	
	Kalapoikain marssi	x	x			
	Kalastusretki (Nyt saaristohon)			x		
	Kas lapset ne laulaen lentää	x	x			
	Keijuina keikumme	x	x		x	
	Keijuiset pienoiset	x				
	Keijujen karkelo (Keijuiset pienet karkeloon käy)		x			
	Keinulaulu (Keinuserni keinumaan)	x		x		x
	Kelkkamäessä (Ja hui ja hei, nyt huipataan)		x			
	Keppihevosella	x				
	Kiikussa (Hei, kiikumme, hei)			x		
	Kivi kätkeytyypi				x	
	Kuljeme kohden aamuruskon maita)	x				

	Kun aurinko luo kultiansa				x	
	Kuultavat kauniit kukkulat näätkö	x				
	Käy leikkiin, sisko	x				
	Körö körö kirkkoon	x			x	
L	Laiva lähtee, lippu liehuu		x			
	Lapsilla on leikkitupa		x			
	Laskiaisena (Laskiainen tullut on)			x		
	Laskiaisena (Pojat joutuin kelkat, sukset ottakaa)	x	x			x
	Lasten nukkekauppa					x
	Leikeissä liehuu lapsukaiset	x			x	x
	Leikitään, lauletaan	x				
	Leikkilaulu (Päivän paistehessa)					x
	Leirilaulu (Luonto laaja, meill' on leiri)		x			
	Liisa pitää puotia	x				x
	Luistelemassa (Päivä kirkas kimmeltää)		x			x
	Luistelijat (Luistimet jalkaan)	x				
	Lähdetään me pojat kulkemaan (<i>retkilaulu</i>)				x	
M	Marjamiehet (Kukas mustikoita tulee poimimaan)	x			x	
	Marjassa käynti (Nyt matkalle me lähdetään)	x				
	Matkalaulu (Poika nuori matkallaan)				x	
	Matkalla (Minne nyt matti)					x
	Matkasäveliä (Yli kasteisten vuorten me kuljemme)	x				
	Me paisteessa päivän leikimme		x			
	Me pyydämme paistetta päivän			x		x
	Metsäpoikain marssi (Lähetään me pojat kulkemaan)	x	x			
	Minä hiihtelen hankia		x			
	Minä sukset survaisen jalkahan		x			
	Mustikoita (Hip hei katsos)					x
	Mäenlaskijan laulu (Helei, helei!)	x	x			x
	Mäenlaskijan laulu (Ylös, ylös!)			x		
N	Nyt liukuu sukki ja kulkee kelkka		x			
	Nyt on lauha laskiainen		x			
O	Onkimassa (Hei, pojat, hei!)		x			
	Oopuli taipuli					x
P	Paimenessa (Huoletonna iloisesti)	x				
	Paimenten leikkilaulu (Lapset ne leikkivät)	x				
	Pesäntekoleikki (Aitolan Auno ja...)			x	x	x
	Pienenä ollessani	x			x	
	Piirilaulu (Tullos nyt leikkihin)				x	

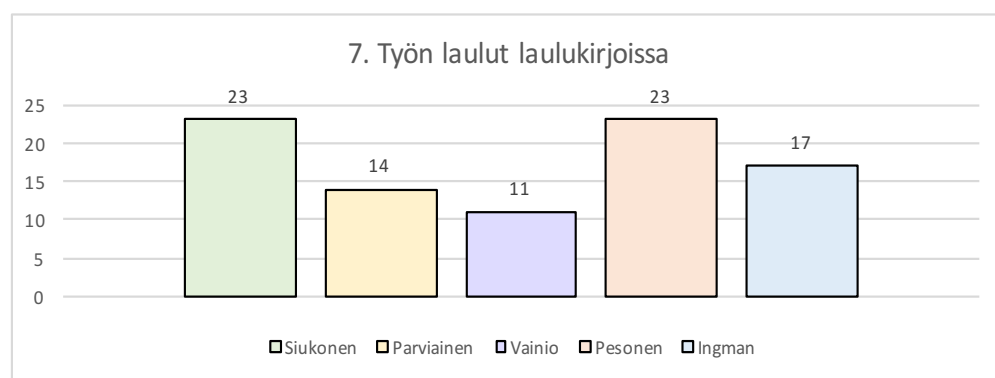
	Pilvien paimen (Pimpula pampula paimenpoika)			x	x	
	Piu pau papin kello				x	
	Poika, nuori matkallaan	x				
	Poikaset, tyttöset kilvan (laskettelu)	x		x	x	x
	Porin nuorten urheilumarssi			x		
R	Ratsu reipas odottaa (Pian saapuu)					x
	Reimasti aivan (...alle nyt taivaan)	x		x	x	x
	Retkeilylaulu (Kas, kirkas kesäpäivä)	x				
	Riennämme innoin (...sykkivin rinnoin)	x		x	x	
S	Synnöven laulu				x	
T	Teinilaulu (kun nouseva päivä)			x		
	Telefoni Afrikassa				x	x
	Tuvan teko (Tulkaa lapset, tehdään koti)	x				
	Tyttö ja poika				x	
U	Uljaat poiijaat	x			x	
	Urheilulaulu (Urheillen, voimaillen)	x				x
V	Vappuratsastus			x		
	Vedetään nuottaa	x			x	x
	Vedä verkkaa			x		
	Venematka (Venhoni ohjaan päin)					x
	Voimistelijain juhlararssi				x	
Y	Yli lammikon laivani		x			
85	Leikki-, urheilu- ja retkeilylauluja yhteensä	37	22	17	26	22
	<i>Kirjassa lauluja kaikkineen</i>	317	390	323	374	301
	<i>Osuus kirjan kaikista lauluista (%)</i>	11.67	5.64	5.26	6.95	7.31
	<i>prosenttia (noin)</i>	12 %	6 %	5 %	7 %	7 %



Osio 7. Työn laulut

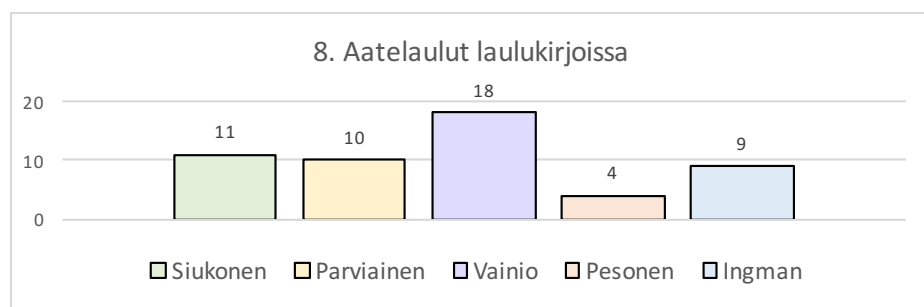
	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Akka, joka vaihtaa, puijaa	x			x	
H	Hei, jopa Ruissalon työkello soi	x	x		x	
	Heinänteko (Niityllä nyt poikaset)		x			
	Heinänteossa (Kohta jälkeen juhannuksen)	x				
	Heinäpellon pientareella				x	
	Heinään (Heinäpäivä, poutapäivä)	x			x	
J	Junttalaulu (Hei ju, hei junttan po)				x	
K	Kalaan (Työnnänpä venhon)					x
	Kalastajan laulu (Aamulla varhain ma rantahan saan)	x		x		
	Kapteeni katsoi horisonttihin				x	
	Kirvesmiehet	x			x	
	Koneitten laulu (Täällä on paljon)					x
	Kylväjiä (Puutarhatyössä lapsjoukko häärii)		x		x	x
	Kylvölaulu (Minä kylvän kyyhättelen)		x			
	Kyntäjä-Jukka (Turpeita käännän)		x		x	
	Kyntäjän laulu (Tätä peltoa kynteli taattoni mun)	x	x	x		
L	Laivapojat (Kas, laivapojat nuoret)			x	x	
	Lentokone lentää					x
M	Maamiehen laulu (Maamieshän maata muokkaa)	x				
	Maamiehen toukolaulu (Penkoilin peltoa aamusta)		x			
	Merimieslaulu (Nyt tuulet nuo viestin jo toivat)	x	x		x	x
	Merimieslaulu (Reipasta on)	x				
	Meripoikkaatte veis (Meripoikki meit)				x	
N	Niittolaulu (Päivä niitylle loistelee)		x		x	
	Nuorten maamiesten laulu (Maamiehiä meistäpä)			x		
P	Paimenlaulu (Mä olen paimenpoikanen)		x	x	x	
	Paimenen laulu (Täällä koira karjoineen)	x				
	Paimenlaulu (Hoi lehmikarja)	x				
	Paimenpoika (Jäi toiset aamulla nukkumaan)		x	x	x	
	Paimenten iltalaulu (Paimenet ne laitumella)	x	x		x	
	Pajalaulu (Reippahasti lietsomaan)	x		x	x	x
	Pajassa (Tuoll' metsän)	x				
	Palokundlaiste veis / Rauman brankkori-mars	x			x	x
	Pellavan kitkijä (Muien paioiks pellava kasvaa)			x		

	Pellavatyössä (Pellava kaunis)					x
	Peltomiehenä (Peltoni perkasin)					x
	Pieni nokipoika vaan				x	
	Pikku paimenpiikanen (Ja pikku paimenpiikanen)	x				
	Pikku paimen (Kilkkaa, kalkkaa, karjankellot)	x				
	Pikkuinen paimen (...nyt kenkäsi jalkaan!)			x		
	Pimpuli, pampuli paimenpoika, aja karjasi kottiin!	x				
	Postiauti (Auto on tullut)					x
	Puutarhalaulu (Hei, tullos, veikko joukkohon)	x				
	Puutarhassa (Reippahasti toimeen vaan)	x				
	Puutarhurin laulu (Olen oiva)					x
	Päivän laulu (Oi kuulkaatte kuinka)				x	
S	Sorvari (Pyörä surraa)					x
	Suutarissa (Niitä rikkauksia)				x	x
T	Talonpojan laulu (Ma olen talonpoika vaan)	x				
	Tippa (<i>laulu laivasta</i>)					x
	Tukkipoika se lautallansa		x			x
V	Vaskisepän luona (Sitä kalketta!)					x
	Verka (Hankin lankaa)			x	x	
	Vuorenlouhija	x	x	x	x	x
54	Työn lauluja yhteensä	23	14	11	23	17
	<i>Kirjassa lauluja kaikkineen</i>	317	390	323	374	301
	<i>Osuus kirjan kaikista lauluista (%)</i>	7.26	3.59	3.41	6.15	5.65
	<i>prosenttia (noin)</i>	7 %	4 %	3 %	6 %	6 %



Osio 8. Aatelaulut

	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Aate pyhä ja kallis (On aate pyhä...)		x	x		
E	Enkös jo mieheltä näytä (Koetas kättän')	x				
K	Kansalaismarssi (Työ Suomen hyväks)	x		x		x
	Kansanopistolaismarssi (Ylös, nuorten parvi)		x	x	x	
	Kolme kultaista ohjetta (Ahkeruuden anna olla)			x		
	Kuljemme kohden aamuruskon maita			x		
	Kun taas päivä luo kultiansa					x
	Käy taistohon (Pois maastamme turman tumma)			x		
L	Laulajain marssi (On voima, mi mielet)	x	x	x	x	x
N	Nuorten laulu (Niin kauan kuin syömmemme)	x				
	Nuorten raittiuslaulu (Me oomme lapsia Suomen)	x	x	x	x	x
P	Pyhän Yrjänän viesti (Nyt, pyhä Yrjänä)	x				
	Partiolaismarssi (Nouse nuorten parvi)			x		
	Partiolaisten marssi (Kun usko puhdas, säihkyvä)				x	
	Partiopoikain laulu (Kaunis on aamu, kun aurinko)			x		
	Partiotyttöjen marssi (Kuin kevät, vehmas, versova)			x		
	Pystyyn pää, ole reipas mies			x		
R	Raittiuslaulu (Oi lapsonen katsele)	x	x			
	Raittiuslaulu (Väkijuomain murra valta)		x			
	Raittiutta puolustamme		x			
S	Sankarilaki (Kynti merta hän, <i>Viikinkilaulu</i>)		x			x
	Sankarin satu (Hän syntyi alla tähtien)		x			
	Seppäin laulu (Miettehen miehet)					x
	Suomen Partioväen marssi (Me vapaan Suomen)		x	x		
T	Terve liittohomme, terve ystävät!	x				
	Terve, ystävä sä tänne suojahamme	x		x		
	Tervehdys tovereille (Tervetultua talohon)			x		
	Tervetultua nuorten liittohon			x		
	Toivonliiton marssi (Lippu sinivalkoinen)	x				x
	Toverikunnan laulu (Kevättoukona tahdomme nousta)			x		
	Työväen marssi (Käy eespäin väki voimakas)	x		x		x
V	Voiton tie (Tään nuoren)					x
33	Aatelauluja yhteensä	11	10	18	4	9
	<i>Kirjassa lauluja kaikkineen</i>	317	390	323	374	301
	<i>Osuus kirjan kaikista lauluista (%)</i>	3.47	2.56	5.57	1.07	2.99
	<i>prosenttia (noin)</i>	3 %	3 %	6 %	1 %	3 %

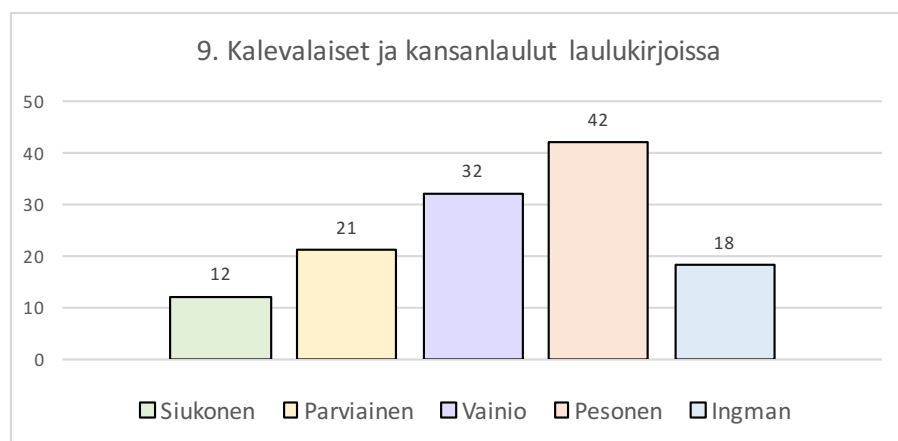


Osio 9. Kalevalaiset ja kansanlaulut

	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Ajetaanpa pojat kyytillä (<i>Pohj.-Pohjanmaalta</i>)					x
	Anna ainaki, Jumala! (<i>Kalevala</i>)				x	
E	En voi sua unhoittaa pojjes				x	x
H	Haavasta lehti se varisee (<i>Rekilaulu</i>)		x		x	
	Haluvilu vei	x			x	
	Hiissan haassan	x				
	Höyrylaiva kulkee (<i>Joiku Jellivaarasta</i>)				x	
I	Ivalon matti (<i>Inarin joiku</i>)				x	
J	Jos vois laula kuin lintu voi (<i>Rekilaulu</i>)			x		
	Juurunen (Hei päivää)					x
K	Kaiu soitto, kaiu katkeraan			x		
	Kamanat kohottukohot (<i>Kalevala</i>)		x		x	x
	Kaunis kirkas aurinko paistaa		x			
	Kesäilta (Ol' kaunis kesäilta)			x	x	x
	Kesän viimeinen kukka					x
	Kesän viimeinen kukka (<i>Irlannista</i>)				x	
	Koivu (Yksin kasvoi kaunis koivu, <i>Inkeri</i>)			x	x	
	Koskenlaskijan morsiamet (Äl' armas Annani)				x	
	Kulkijan kukka (Kaukana laidassa tuoksuvan)			x		
	Kultaansa kaipaava (Voi voi)			x		
	Kuluu ikä laulamattaki (<i>Kanteletar</i>)	x				
	Kun ensi kerran silmäs näin					x
	Kuu se on taivaalla (<i>Kansanl. Sotkamosta</i>)		x		x	
	Kuusitoistavuotisen laulu (Mieltäni mun))			x	x	
	Kuutamolla (Ah, mikä taitaa olla muu)	x	x	x	x	
L	Laulajaksi luotu (Minun laulella tulevi)		x			

	Laulajan laulu (<i>Eino Leino</i>)		x			
	Laululle ruvetessa (Monihan täällä)			x	x	
	Linnustaja (Lennä lennä lintu parka)			x		
	Louhi ylistää tyttärelleen Väinön suuruutta		x			
	Lumottu (Ja neitonen, <i>ruotsalainen kansanlaulu</i>)				x	
	Luojankukku (<i>Kanteletar</i>)		x			
	Luullahan, jotta on lysti olla					x
	Lyökäämme käsi kätehen (<i>Runolaulu</i>)	x		x	x	
	Läksin minä kesäyönä käymään				x	x
M	Merellä (Ei taloni rakettu)				x	
	Metsän polku on kapea (<i>Rekilaulu</i>)	x	x			
	Mieleni minun tekevi (<i>Kalevala</i>)			x		x
	Miksi en laulaisi (Laulavat Lapinki)			x		
	Murheesi suista					x
	Mustalaiseks' olen syntynyt (<i>Romanien kansanl.</i>)				x	
N	Noita laulan, joita taian			x		
O	Oi, jos oisit! (<i>saksalainen kansanlaulu</i>)			x		
	On neidolla punapaula				x	x
	On suuri sun rantas autius		x		x	
	Orpoyttö (Täällä mä astun)	x				
	Orpoytön laulu (Tääl päivät verkkaan)			x		
	Orvon huokaus (Tääll' yksinäni laulelen)	x	x	x	x	x
P	Paappa (Inarin joiku)				x	
	Paperileijjat (Paperista leijoja lapset)		x			
S	Sarvilaulu (<i>virolainen kansanlaulu</i>)				x	
	Soittajapaimen (Tein minä pillin pajupuusta)	x	x	x	x	x
	Sorsan poika (Järven rannan ruohikossa)			x	x	
	Sua muistelen (Mä tunsin kerran neitosen, <i>Amerikasta</i>)				x	
	Suvi-illan vieno tuuli	x	x		x	
	Syntymistään sureva (Voi äiti parka ja raukka)			x	x	
T	Taivas on sininen ja valkoinen	x		x	x	x
	Tuli katti (<i>Kanteletar</i>)					x
	Tuloo, tuloo (<i>Aunukselainen kansansävelmä</i>)				x	
	Tunturin tuolla puolen				x	
	Tuoll' on mun kultani, ain yhä tuolla			x	x	
	Tuomi virran reunalla			x	x	
	Tuonne, taakse metsämaan sydämeni halaa			x	x	
	Turvaton (Voi minua poika raukkaa)			x		
	Tuulan tei! (Tula tuulan tuli tuli tei)			x		

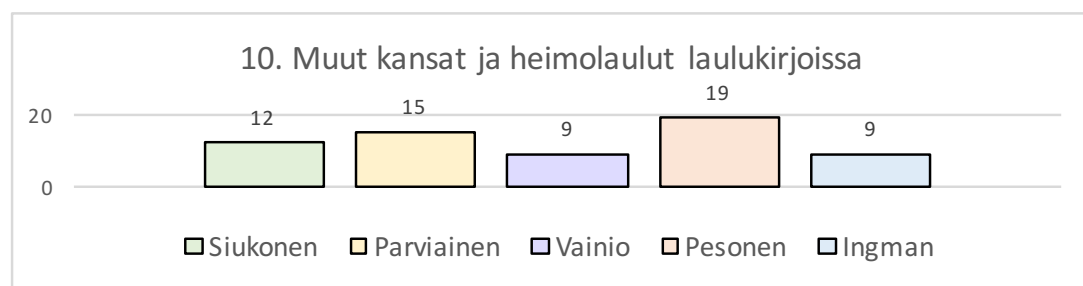
	Tyynellä järvellä (Nuo taivaan hopeavuoret)			x		
	Täällä pohjantähden alla (Rekilaulu)	x	x	x	x	x
V	Varjele, vakainen Luoja (Kalevala)		x			x
	Velikulta veikkoseni			x		
	Velisurmaaja (Mistäs tulet, kustas tulet)		x	x	x	
	Vienan rannalla (Vienan rannall' koivun alla)			x	x	
	Volgan lautturit				x	
	Väinämöisen soitto (Hongikossa vieno ääni kai-kuu)		x		x	
Y	Yksi ruusu on kasvanut laaksossa		x	x	x	
Ä	Älä luule lurjukseksi (Kullervo-oopperasta)		x			
75	Kansanlauluja yhteensä	12	21	32	42	18
	<i>Kirjassa lauluja kaikkineen</i>	317	390	323	374	301
	<i>Osuus kirjan kaikista lauluista (%)</i>	3.79	5.38	9.91	11.23	5.98
	<i>prosenttia (noin)</i>	4 %	5 %	9 %	11 %	6 %



Osio 10. Muut kansat ja heimokansanlaulut.

	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
A	Amerikan Yhdysvaltain kansallislaulu (Tähtilippu)	x	x		x	x
E	Eesti ma oon (Viro)			x		
	Englannin kansallislaulu (Jumala suojaas)	x	x	x	x	x
H	Heimohymni (Anna luoja)				x	
	Heimovirsi (Nous, Suome, suojele heimoas)	x				
I	Intiaanien laulu (Hiewatha)					x
J	Japanin kansallislaulu (Kimigajo)				x	

K	Karjamailla (Viro)		x					
	Kaunis olet synnyinmaa (Viro)		x		x			
	Kossutin laulu (Unkari)				x			
	Kun ma olin pikkurainen (Viro)		x					
M	Missä lempeet tuulet tuulee (Ranska)				x			
N	Neuvostoliiton hymni (Oi suuri ja mahtava Neuvostoliitto)		x		x	x		
	Norjan kansallislaulu (Sulle sykkää sydämemme)	x	x	x	x	x		
	Nouse, Inkeri	x						
R	Rakoczyn marssi				x			
	Ranskan kansallislaulu (Marseljeesi)	x	x	x	x	x		
	Reinin vartio (Niin huuto soi / Saksa)	x		x				
	Ruotsin kansallislaulu (Sä jylhä ja ponteva)	x	x	x	x	x		
S	Saksan kansallislaulu (Deutschland über alles)				x			
	Sveitsin kansallislaulu		x					
T	Tanskan kansallislaulu (On armahinen maa)	x	x		x	x		
U	Unkarin hymni (Herra sä oot)	x	x	x	x	x		
	Unkarin uskontunnustus		x					
V	Veikot riisukaatte ratsut (<i>Ukrainasta</i>)				x			
	Viel on miestä Pohjolassa (<i>Ruotsista</i>)				x			
	Vienan-Karjalan kansallislaulu	x						
	Viron kansallislaulu (Mu isamaa)	x	x	x	x			
	Väinölän lapset		x	x	x			
	Muiden kansojen ja heimolauluja yhteensä	12	15	9	19	9		
	Kirjassa lauluja kaikkineen	317	390	323	374	301		
	Osuus kirjan kaikista lauluista (%)	3.97	3.85	2.79	5.08	2.99		
		<i>Prosenttia (noin)</i>		4 %	4 %	3 %	5 %	3 %



Osio 11. Muut laulut

	<i>Laulun nimi (alkusanat)</i>	Siukonen	Parviainen	Vainio	Pesonen	Ingman
B	Blankan ratsastaja (Aja, aja)			x		
C	Chopin: Säteenä päivän jos oisin					x
G	Gaudeamus igitur		x		x	
I	Itkevä huilu (Tein minä pajusta hilpeän huilun)	x				
K	Kerran vaan puhtahin saa	x				
	Kirkonkello (Kello kertoo muistot valvoo)	x				
L	Laulu pojalle		x			
	Laulu tytölle		x			
	Laululle (Kuin tunturilla puro)				x	
	Lemminkäisen laulu (Ei lampea)			x		
	Lorelei (En tiedä mistähän lienee)				x	
M	Luostarin kellot ne soivat (Ja lumi se peitti)					x
	Martti Luther (Yö peitti kansat kerran)		x			
	Mirjamin laulu (Kukka liittyvi kukkahan)			x		
R	Reppurin laulu (Luadogan meren randamil)			x	x	
S	Soi vienosti murheeni soitto (Kun ärjyvät rannan)			x		
	Sointujen hoivat helkkyvät soivat		x			x
	Solveigin laulu (Voi talvi taas ja kevät)		x		x	
T	Torventoitotus (Nyt viulut, sellot, soivat)	x			x	x
	Turun linna (Entisyyden haamu harmaa)		x			x
	Turun tuomiokirkko (Raskas, synkkä syyskuun)		x			
V	Valamon kellot (Ellillilli ellinnova)					x
23	Muita lauluja yhteensä	4	8	5	6	6
	<i>Kirjassa lauluja kaikkineen</i>	317	390	323	374	301
	<i>Osuus kirjan kaikista lauluista (%)</i>	1.26	2.05	1.55	1.6	1.99
	<i>prosenttia (noin)</i>	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %

